

Samtidens seksuelle forventninger

En kvalitativ studie av unge studenters tanker om
seksualitet, trakassering og #metoo

Tore H. Thiesen

Masteroppgave

Våren 2019

Sosiologisk Institutt, Universitetet i Bergen

Sammendrag

Denne studien undersøker hvordan studenter i høyere utdanning reflekterer rundt seksuell trakassering, i lys av #metoo. Forskningen på seksuell trakassering har lenge vært sentrert rundt arbeidslivet og offentlige institusjoner, uten å anerkjenne subjektets egne erfaringer og offentligheten som arena for trakassering. Omtrent et år etter at Alyssa Milano delte twitter-meldingen som endret hele verdens bevissthet om uønsket seksuell oppmerksomhet, har denne studien undersøkt hvordan 12 studenter i alderen 18-25 år opplevde #metoo-bevegelsen og hvordan de forholder seg til seksuell trakassering i dag.

Formålet med studien er å bidra til økt kvalitativ kunnskap om unges oppfatning av og erfaringer med egen seksualkultur. Hvordan opplevde studentene selv #metoo-bevegelsen? Hvilke normer og forventinger er knyttet til seksualkulturen deres, og hvordan representerte #metoo en motreaksjon mot disse?

Den overordnede problemstillingen for prosjektet er: *Hvordan reflekterer unge studenter rundt sine erfaringer med seksuell trakassering, et år etter #metoo-bevegelsen?* For å belyse denne problemstillingen har jeg gjennomført 4 fokusgruppe-intervjuer, to med menn og to med kvinner. Prosjektet benytter et aktørperspektiv, hvor en abduktiv strategi har blitt brukt for å nå aktørens subjektive fortolkninger. Analysen er preget av en vekselvirkning mellom teori og empiri, hvor Connells (1987) teori om *hegemonisk maskulinitet* har fungert som et veiledende begrep i møte datamaterialet.

Studiens funn antyder at tradisjonelle kjønnsroller spiller en sentral rolle i informantenes refleksjoner rundt #metoo og fortellingen om russetiden og fadderuken. Analysen avdekker en dobbel seksuell standard som kommer til uttrykk i både institusjonelle og kulturelle praksiser. Slik fremheves flere heteronormative forventinger som både kvinnelige og mannlige informanter aktivt forholder seg til og reproducerer. Denne studien viser hvordan samfunnsvitenskapen kan bidra til å forstå de strukturelle problem som #metoo problematiserte bedre.

„Es kann sehr verführerisch sein, die Realität zu ignorieren, wenn sie nervt und hässlich ist und uns fertigmacht, aber auf Dauer geht das nicht gut aus.“

Stokowski (2016)

Forord

Denne masteroppgåva er skriven i samarbeid med likestillingssenteret KUN, som gjennom eit masterstipend gav meg støtte til mitt arbeid med prosjektet. Eg vil rette ein stor takk til alle tilsette ved KUN, for å vise interesse for oppgåva mi og for å dele sin kunnskap med meg gjennom eit givande opphald på Steigen i Nordland.

Takk også til alle informantane, for at de tok dykk tid til å delta i denne undersøkinga og valde å diskutere eit så personleg tema med meg. Eg vil også retta ein stor takk til rettleiar Ann-Elise Widding Isaksen, for kritiske og ærlege tilbakemeldingar.

Å skrive denne masteroppgåva har vore utruleg spanande og utfordrande på same tid. Samtidig som dette prosjektet har gjeve meg moglegheita til å fordjupe meg i ein veldig viktig tematikk, har ho kravd mykje av meg og dei rundt meg. Eg vil difor takke alle som har vore ein del av kvardagen min gjennom dette masterstudiet, og bidrege til at dei siste åra i Bergen vert eit godt minne i framover òg. Takk til Gaute, utan deg hadde dette forordet utan tvil vorte skrive på bokmål. Du er ein framifrå turkamerat, sambuar og nynorskpatriot. Takk for mange givande diskusjonar, som litt for ofte har vara til langt ut i seine nattetimar. Takk også til Knut for ei rekke morosame samtalar over tysdagslunsjen. Tusen takk til Sunniva for at du alltid har trua på meg, og for at du har stilt opp dei gongane eg har vore nær å mista motet. Takk for gode, innsiktsfulle idear rundt oppgåva og innhaldet i den.

Ein stor takk rettast vidare til studentavisa Studvest og noverande, så vel som tidligare redaksjonsmedlemmar. Takk for å ha vore min arena for kunstnarleg fridom, som har late meg publisere både gode, og mindre gode, tekstar og tankar. Eg lyt og takka alle som har sendt meg relevante tips og artiklar, ikkje minst alle som har teke seg tid til å korrekturlese oppgåva. Tusen takk skal de ha Sunniva, Marthe, Bjørk, Petrine og Gaute – dykkar tilbakemeldingar har vore av stor verdi.

Innholdsfortegnelse

SAMMENDRAG	1
1 INNLEDNING	6
1.1 TEMA.....	6
1.2 FORMÅL.....	8
1.3 PROBLEMSTILLING.....	9
1.4 OPPGAVENS OPPBYGNING.....	10
2 TEORETISK UTGANGSPUNKT	11
2.1 KONSEPTUALISERING AV SEKSUELL TRAKASSERING	11
2.1.1 <i>Et juridisk fokus</i>	11
2.1.2 <i>Trakassering i det offentlige</i>	13
2.2 SEKSUALITET I ET HISTORISK PERSPEKTIV.....	14
2.2.1 <i>Seksuell nativisme</i>	14
2.2.2 <i>Dagens heteronormative seksualitet</i>	16
2.2.3 <i>Behovet for en systemorientert konseptualisering</i>	17
2.3 HVORFOR FOREKOMMER SEKSUELL TRAKASSERING?.....	18
2.3.1 <i>Den sosiokulturelle modellen</i>	20
2.4 HEGEMONISK MASKULINITET	21
2.5 DET PERFORMATIVE KJØNN	25
3 DESIGN OG METODE	28
3.1 FORSKNINGSDESIGN.....	28
3.2 ABDUKTIV FORSKNINGSSTRATEGI.....	29
3.3 FOKUSGRUPPER.....	30
3.4 UTVALG.....	32
3.5 REKRUTTERING	33
3.6 GJENNOMFØRING AV INTERVJUENE.....	34
3.6.1 <i>Intervjuguide</i>	37
3.7 ETISKE VURDERINGER.....	37
3.7.1 <i>Lydrett transkripsjon</i>	39
3.8 ANALYSE AV DATAMATERIALET	39
3.8.1 <i>Komparativ analyse</i>	41
4 #METOO OG SEKSUELL TRAKASSERING	42
4.1 ET OPPGJØR MED EN MASKULIN SEKSUALKULTUR	42
4.2 Å VÆRE EN COOL CHICK.....	46

4.3 HOMOSOSIALITET.....	47
4.4 DUELLERING	48
4.4.1 Chain yanking.....	50
4.5 MASKULIN SEKSUELL DOMINANS	52
4.5.1 Fysisk dominans	52
4.5.2 Kjønnnet ulikhet.....	55
4.6 MASKULINT ANSVAR	56
4.6.1 CARE, Gillette og bystander-tilnærmingen.....	56
4.6.2 «En naturlig maktposisjon».....	57
4.7 MASKULIN MOTSTAND MOT #METOO	59
4.7.1 Behovet for å beskytte seg selv.....	59
4.7.2 INCEL.....	60
4.8 KVINNELIG SEKSUELL MAKT	62
4.8.1 Kvinnelig definisjonsmakt	62
4.8.2 Kvinnelig seksualitet, og den nye offerrollen.....	63
4.9 RUSSETIDEN OG FADDERUKEN.....	64
4.9.1 Maskulin konkurranse	66
4.9.2 «Du skal alltid være på».....	69
4.10 NØKKELMETAFOREN.....	70
4.11 OPPSUMMERENDE DISKUSJON.....	73
5 DRØFTING OG AVSLUTTENDE DISKUSJON	77
5.1 #MeToo og seksuell trakassering	77
5.2 Tradisjonelle kjønnsroller	78
5.3 Normer og forventninger	81
5.4 Avsluttende diskusjon	81
LITTERATURLISTE.....	83
VEDLEGG	92
VEDLEGG 1: INVITASJON TIL FORSKNINGSPROSJEKT	92
VEDLEGG 2: INFORMASJONSSKRIV	93
VEDLEGG 3: INTERVJUGUIDE.....	97
VEDLEGG 4: SDI: STEGVIS-DEDUKTIVE INDUKTIVE METODE.....	100

1 Innledning

1.1 Tema

I 2006 grunnla Tarana Burke «Just Be Inc.», en ideell organisasjon som skulle hjelpe ofre for seksuell trakassering og overgrep. Det samme året startet Burke en bevegelse hun kalte for Me Too. Ti år senere hadde begrepet «me too» fått lite oppmerksomhet frem til skuespiller Alyssa Milano delte følgende oppfordring på Twitter-profilen hennes den 15. Oktober 2017: «If all the women who have been sexually harassed or assaulted wrote “Me too.” as a status, we might give people a sense of the magnitude of the problem.»¹

Sammen med 80 andre kvinner anklaget Milano den amerikanske filmprodusenten Harvey Weinstein for seksuell trakassering og overgrep (Isaacs, 2018:341). Dette var begynnelsen på det som skulle bli kjent som #metoo, en emneknagg² som i løpet av de første 24 timene etter Milanos ytring ble delt over en halv million ganger, på tvers av sosiale medier (Wexler, Robbennolt, og Murphy, 2018:5). #MeToo fikk, med hjelp fra kritiske medier, enorm slagkraft. Som Wexler et al. (2008) påpeker, førte bevegelsen raskt til at mange tidligere høyprofilerte personer måtte tre bort fra sine stillinger:

The combination of #MeToo’s shift to the outing of specific wrongdoers, investigative journalism, and enhanced public scrutiny has led to the firings, suspensions, or resignations of high level and high profile individuals across industries, including politics, acting and producing, comedy, media, chefs and restaurateurs, music, photography, and venture capital. Even a few individuals in fields with extensive workplace protections such as academia and the judiciary have been brought low. (Wexler et al., 2018:5-6).

I dag frykter mange at emneknaggen og store deler av #metoo-bevegelsen, i fraværet av dypere strukturelle og kulturelle endringer, har vært forgjeves. Flere har påpekt at offentlig uthenging ikke vil føre med seg noen positive endringer (Wexler et al., 2018:8). «At fælde magtfulde mænd, som misbruger deres magt, er naturligvis også vigtigt, men ikke noget stort mål i sig selv – det handler om at nå helt ind i hovederne og ned i genitalierne på en helt kultur.»

¹ Twitter-meldinger kan leses i sin helhet på: https://twitter.com/alyssa_milano/status/919659438700670976.

² Emneknagg er det norske begrepet for det engelske ordet «hashtag». På Twitter og andre sosiale medier blir emneknagg symbolisert gjennom en stjerne (#) og angir ofte en posts tema eller innhold, blant annet for å gjøre det søkbart.

(Reinicke, 2018:21). Det ble også rettet kritikk mot bevegelsens heteronormative³ utforming. #MeToo, som opprinnelig var et initiativ for fargede kvinner og marginaliserte grupper, ble kritisert for å utvikle seg til en bevegelse som hovedsakelig privilegerte hvite ciskjønnete⁴ kvinner. Dette gikk særlig ut over personer som hadde blitt misbrukt av kvinner, skriver Wexler et al. (2018):

When #MeToo first went viral, the call for women to name their experiences was thought to exclude men, and gay men in particular; trans and other non-binary persons, as well as lesbians and others who suffered abuse at the hands of women (Wexler et al., 2018:9).

«På sitt mest skremmende har skandinaviske kvinnefrontaktivister fabrikkert historier for å forsterke kjønnsstereotyper» skriver Øystein Stene (2018:15) i *Samtiden*.⁵ Stene representerer en del av kritikken rettet mot #metoo-bevegelsens polariserende effekter i teater- og filmbransjen i Norge. Narrativet som tok form tegnet menn som overgripere og kvinner som ofre, hevder Stene. Han frykter at dette «[...] gir kvinner grønt lys til å se på seg selv som ofre, som kjønn, som objekter, heller enn handlende subjekter.» (Stene, 2018:17). Stene mener #metoo var problematisk fordi bevegelsen førte til at kvinner stengte seg selv inne i en ansiktsløs posisjon hvor menn ikke fikk slippe til. Menn sin deltakelse i debatten var uønsket. Til tross for at surveyundersøkelsen *Skuespillere og seksuell trakassering* (Kleppe, 2010:16) fant at 53 prosent av de mannlige respondentene hadde opplevd uønsket seksuell oppmerksomhet, i løpet av sin yrkeskarriere, stod ingen menn på scenen under Nationaltheatrets ad hoc-forestilling rettet mot #metoo-kampanjen.⁶ Alle menn ble potensielle fiender – at det også ble varslet mot kvinnelige pedagoger ved Kunsthøgskolen fanget ingen opp (Stene, 2018:13). Selv om en må anerkjenne Bourdieus (2000) teori om maskulin dominans, og dets samspill med kapitalismens

³ Heteronormativitet refererer i denne oppgaven til den sosiale normen og institusjonelle antakelsen om at alle individer i utgangspunktet er heterofile, og at avvik fra dette er unormalt (Herek, 2004). Dette innebærer også en antakelse om at alle mennesker faller inn under to adskilte kjønns kategorier: mann og kvinne, hvor den eneste legitime samlivsformen er mellom to mennesker av motsatt kjønn, og at hver av disse har naturgitte roller i livet.

⁴ Å være cis(-kjønnet) innebærer at en identifiserer seg med det biologiske kjønn som en ble tildelt ved fødsel.

⁵ Stene (2018) viser blant annet til Camilla F. Pettersens *Samværssabotasje*, en dokumentasjon av norske fedres posisjon etter et samlivsbrudd. Pettersen finner at både rettssystem og familievernkontor systematisk favoriserer kvinner som primær omsorgsperson. Stene kritiserer dermed kvinnebevegelsen for å tviholde på en forståelse av barnet som kvinnens eiendom.

⁶ Det må understrekes at tallet var enda høyere for kvinner, hele 79 prosent (Kleppe, 2010:16).

utnyttende og fremmedgjørende krefter, trengs det et mer strukturelt rammeverk for å få en interseksjonell forståelse av de strukturelle kreftene som skapte behovet for et #metoo, hevder Judith Butler (Chaillan, 2018). Et sitat fra Kari (4) fremhever at en debatt rettet mot de normative praksisene i samfunnet har uteblitt: «[...] det har blitt en debatt om internt arbeidsmiljø, det har blitt en debatt om studiemiljø, men det har ikke blitt en debatt om ka som skjer på puben eller en debatt om ka som skjer på gaten [...]».⁷

På tross av kritikken mot, og de fremhevede strukturelle manglene ved bevegelsen, hersker det bred offentlig enighet om at #metoo har ført til både debatt og nye refleksjoner rundt oppfatningen av og holdningene til seksuell trakassering (Wexler et al., 2018:10). Men bevegelsen, som i utgangspunktet var ment for alle, uavhengig av rase, kjønn, religion, klasse og sosial status, ble også oppfattet som en bevegelse utelukkende for privilegerte heteroseksuelle kvinner, i til dømes Hollywood.⁸

1.2 Formål

Omtrent et år etter at Alyssa Milano delte twitter-meldingen, som endret hele verdens bevissthet om uønsket seksuell oppmerksomhet, skal denne studien undersøke hvordan studenter i alderen 18-25 år opplevde #metoo-bevegelsen og hvordan de forholder seg til seksuell trakassering som et sosialt problem. De studiene som har blitt gjennomførte – gjerne i form av diskursanalyser, har først og fremst studert #metoo-kampanjens innhold og omfang. Nasjonalt har fokuset rundt tematikken vært rettet mot kartlegging, håndtering og forebygging av seksuell trakassering, kjønnsrelatert diskriminering og mobbing, gjerne i arbeidslivet og utdanningssektoren.⁹ Tilnærmingen har ofte vært kvantitativ, med fokus på å tallfeste enkeltindividers opplevelser.

⁷ Tegnforklaring: I transkripsjonene markerer «[...]» at noe fra det gjeldene utsagnet har blitt utelatt. Videre markerer et «...» mellom informantene at et eller flere hele utsagn har blitt utelatt for å skape bedre flyt i sitatet. Tallet i parentes «(1-4)» angir hvilken gruppe informanten tilhører. Forbokstaven antyder navnet til informanten, hvor intervjuer alltid er navngitt som «I».

⁸ Dette skriver blant annet Stene (2018), som argumenterer analogt med Žižeks analyser av bevegelsen (RT, 2019): #MeToo var en bevegelse for marginaliserte afro-amerikanske ofre for seksuell trakassering og overgrep, men ble gjenopptatt i den øvre middelklassen som et maktmiddel.

⁹ Se til dømes: Bendixen og Kennair (2008); Bendixen, Kennair og Grøntvedt (2017); Bråten og Øistad (2017, 2018)

Å si noe generelt om seksuell trakassering på et samfunnsnivå er vanskelig. En grunn til dette er, som Reinicke (2018:29) påpeker, at seksuell trakassering er et forskningsområde hvor man møter flere metodiske utfordringer, noe som har gjort det utfordrende å besvare selv enkle problemstillinger – særlig fordi begrepet *seksuell trakassering* ikke har en avklart definisjon.

Formålet med denne studien er å bidra til økt kvalitativ kunnskap om unges oppfatning av, og erfaringer med, deres seksualkultur. Hvordan opplevde studentene selv #metoo-bevegelsen? Hvilke normer og forventinger er knyttet til seksualkulturen deres, og hvordan representerte #metoo en reaksjon på disse? Inspirert av Quinn (2002) skal denne studien utforske seksuell trakassering ved å fokusere på subjektiviteten til potensielle gjerningspersoner, ofre og motstandere av seksuell trakassering, for å undersøke hvordan denne blir diskursivt skapt, reproduisert og formet. I lys av Sørлие (2018) skal denne oppgaven ikke konsentrere seg om overgripere og andre som med viten og vilje trækker over andres grenser, uavhengig av hvilke sosiale koder som eksisterer rundt sex, men fokusere på de opplevelsene som er vanskeligere å kategorisere. Ofte befinner uønsket seksuell oppmerksomhet, og opplevelsen av denne seg i en gråsoner mellom spøk og mikroagresjon¹⁰ – som til nå har vært vanskelig å definere.

1.3 Problemstilling

Denne oppgaven skal først og fremst ha en åpen og eksplorerende tilnærming til feltet. Dermed er hensikten med denne oppgaven ikke å teste en hypotese, men tvert imot, å utforske et fagfelt en fra før av vet lite om. Det har derfor vært viktig å opprettholde en analytisk åpenhet. Samtidig krever et prosjekt som dette en form for avgrensning. For å løse dette har jeg operert med en nokså åpen problemstilling. Den overordnede problemstillingen for oppgaven ble definert som følgende: *Hvordan reflekterer unge studenter rundt sine erfaringer med seksuell trakassering, et år etter #metoo-bevegelsen?*

For å svare på denne problemstillingen har jeg basert meg på tre forskningsspørsmål:

- 1) Hvordan reflekterer informantene rundt #metoo?

¹⁰ Mikroagresjoner eller 'micro aggressions' skal her forstås som «[...] the brief and commonplace daily verbal, behavioural, and environmental indignities, whether intentional or unintentional, that communicate hostile, derogatory, or negative racial, gender, and sexual orientation, and religious slights and insults to the target person or group [...]» (Sue, 2010:5).

- 2) Hvordan kommer tradisjonelle kjønnsroller og heteronormativitet til uttrykk i informantenes refleksjoner?
- 3) Hvilke normer og forventninger eksisterer i unges seksualkultur?

For å besvare problemstillingen har jeg utført fire fokusgruppe-intervjuer med studenter i alderen 18-25 år. Intervjuene ble utførte slik at de muliggjør en komparativ analyse mellom gruppene.

1.4 Oppgavens oppbygning

Denne oppgaven består av 5 kapitler. I neste kapittel (2) skal jeg gjøre rede for studiens teoretiske forankring og utgangspunkt. Her vil jeg presentere tidligere forskning på seksuell trakassering, så vel som teori og metode som tidligere har blitt benyttet for å studere seksuell trakassering som problem.

I kapittel 3 presenterer jeg studiens forskningsdesign, i tillegg til en rekke metodiske og etiske refleksjoner. Dette kapittelet diskuterer blant annet hvordan forskningsdesignet kjennetegnes av et aktørperspektiv og en utforskende tilnærming til feltet.

I kapittel 4 presenteres en rekke analytiske funn, hvor jeg undersøker hvordan informantene reflekterer over normer og forventinger, #metoo og personlige opplevelser av seksuell trakassering.

Kapittel 5 drøfter sentrale funn fra det foregående kapittelet, og diskuterer disse i lys av studiens problemstilling og medfølgende problemstilling. Til slutt presenteres en avsluttende diskusjon.

2 Teoretisk utgangspunkt

I dette kapitlet skal jeg presentere studiens forskningsmessige og teoretiske utgangspunkt. Gjennom en presentasjon av tidligere forskning på seksuell trakassering, og forskningens forståelse av *seksualiteten*, skal dette kapitlet vise hvordan denne studien er forankret i et sosialkonstruktivistisk perspektiv, og hvilke implikasjoner dette har for forståelsen av kjønn og studien som helhet. Videre presenteres Connells (1987) teori om *hegemonisk maskulinitet*, og hvordan denne er koplet til begreper som heteronormativitet og -seksualitet.

2.1 Konseptualisering av seksuell trakassering

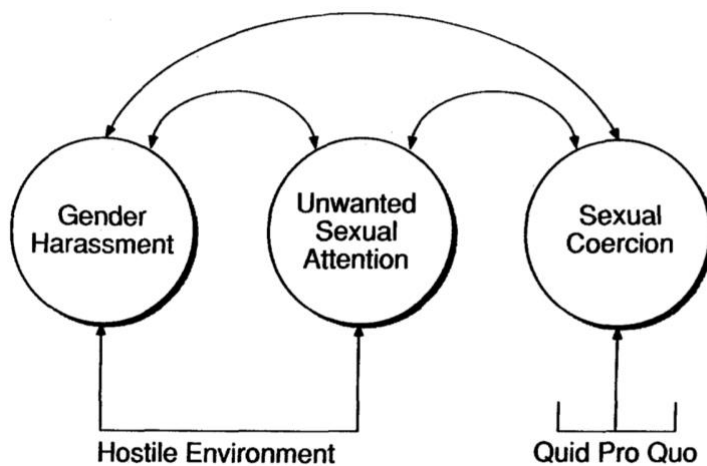
2.1.1 Et juridisk fokus

Det har som tidligere nevnt blitt gjort lite kvalitativ forskning på oppfatningen av seksuell trakassering og uønsket seksuell oppmerksomhet. En av grunnene til dette er utfordringer knyttet til definisjonen av seksuell trakassering. Store deler av forskningen har derfor fokusert på å studere definisjonen, heller enn fenomenet i seg selv (McDonald, 2012; Quick og McFadyen, 2017) – da denne preges av en semantisk uenighet. «Definitions of sexual harassment agree on only one semantic issue: that sexual harassment is improper behaviour that has a sexual dimension.» (O'Donohue, Downs, og Yeater, 1998:112). De ulike definisjonene er uenige om: hvorvidt en skeivfordeling av makt må være til stede for at seksuell trakassering forekommer; om lokasjonen har betydning for hendelsen (til dømes på en arbeidsplass); viktigheten av om offeret selv oppfatter hendelsen som problematisk; om kun kvinner kan bli seksuelt trakassert; om en handling kan defineres som trakasserende i seg selv eller om ytterligere negative konsekvenser er nødvendige for at handlingen er et legitimt tilfelle av seksuell trakassering; og hvorvidt sexistisk oppførsel (som bemerkninger om kjønn) er en form for trakassering.

En av de første definisjonene av seksuell trakassering ble presentert av MacKinnon (1979). Hun får, sammen med Farley (1978), æren for å ha innført begrepet om seksuell trakassering i hverdagsspråket (Reinicke, 2018:29). MacKinnon argumentere på slutten av 70-tallet for at en må skille mellom seksuell trakassering som 'quid pro quo' og som 'condition of work'. Den første formen, 'noe for noe' refererer her til at noen, ofte beskrevet som en mann i en maktposisjon, krever seksuell oppmerksomhet i bytte for et annet gode, til dømes på arbeidsplassen. Den andre formen defineres av MacKinnon (1979:32) som 'arbeidsforhold' og

gjelder mer generelt for de trakasserende handlingene som ikke motiveres av bakenforliggende krav, men kjennetegnes av gjentatte henvendelser med seksuelle motiv.

Fitzgerald, Gelfand og Drasgow (1995) bygger videre på MacKinnons todelte definisjon. Ved å anerkjenne at seksuell trakassering tradisjonelt sett har blitt definert ut ifra enten et juridisk konsept eller psykologiske konstrukt, etablerer Fitzgerald et. al. en teoretisk modell som bringer i samsvar det juridiske rammeverket og psykologisk teori:

Figur 1: Fitzgerald et al. (1995:431)

Denne teoretiske modellen deler seksuell trakassering inn i tre ulike kategorier, ut ifra type trakasserende handling og alvorlighetsgraden av denne. (1) 'Gender harassment' betegner både verbal og ikke-verbal oppførsel, som ikke er 'quid pro quo' ute etter 'seksuelt samarbeid', men kjennetegnes av fiendtlige og nedsettende holdninger rettet mot kvinner. (2) 'Unwanted sexual attention' er akkurat det, uønsket, og inkluderer verbale og ikke-verbale handlinger som er støtende, uønskede og ugjengjeldte. Den siste kategorien, (3) 'Sexual coercion', betegnes av Fitzgerald et al. (1995:431) som det kanoniske eksempelet på seksuell trakassering og består av 'quid pro quo' utpressing for seksuelt samarbeid.

Både MacKinnon (1979) og Fitzgerald et al. (1995) sine definisjoner preges av at de ble formulerte i en tid hvor seksuell trakassering ofte ble redusert til arbeidslivet og forklart med utgangspunkt i en økning av antall kvinner i arbeid. Dette fokuset på seksuell trakassering i arbeidslivet, hvor situasjonen ofte kjennetegnes av at offeret og gjerningsmannen, som befinner

seg i en maktposisjon over kvinnen, kjenner hverandre, har bestått (Ilies, Hauserman, Schwochau, og Stibal, 2003).

Felles for de tidlige definisjonene av seksuell trakassering er også at gjerningspersonens motiver ofte avgjør hvorvidt en handling defineres som trakassering eller ikke. Dette ser en særlig i MacKinnon sitt todelte rammeverk som definerer seksuell trakassering på bakgrunn av eksterne 'quid pro quo' og seksuelle motiver hos trakassøren. De tidlige studiene av seksuell trakassering tar dermed ikke høyde for den subjektive opplevelsen offeret har av en handling i sine definisjoner. Dette, sammen med et fokus på trakassering som et arbeidslivsfenomen, har ført til at seksuell trakassering, på arenaer der motivene til gjerningspersonen ikke er like klare, har blitt lite forsket på. Det gjelder særlig trakassering i det offentlige rommet, så vel som i privatsfæren (Vera-Gray, 2016:6).

At mye av forskningen har fokusert på arbeidslivet, henger tett sammen med at det her har vært, og enda er, en hierarkisk ubalanse i arbeidslivet, hvor menn ofte har overordnede posisjoner. Som Pryor og Meyers (2000) understreker er gjerningspersonen som utøver seksuell trakassering nesten alltid en mann. Den historiske definisjonen av seksuell trakassering har vært tett knyttet til dette.

2.1.2 Trakassering i det offentlige

Utover på 2000-tallet oppstod det økt oppmerksomhet rundt seksuell trakassering utenfor arbeidslivet. Fairchild og Rudman var noen av de første som studerte seksuell trakassering i det offentlige rommet, og etterlyste mer forskning på området: «Unfortunately, many sexual harassment researchers seem to assume that sexual harassment is a phenomenon experienced only in the workplace or at school.» (Fairchild og Rudman, 2008:340).¹¹ På bakgrunn av at Japanske og Brasilianske myndigheter i 2008 så det som nødvendig å iverksette tiltak for å beskytte kvinner mot offentlig trakassering av menn, lanserte Fairchild og Rudman begrepet *stranger harassment*. Begrepet skulle forsøke å gripe uønsket seksuell oppmerksomhet fra fremmede i offentlige omgivelser, som på gaten, offentlig transport eller andre sosiale arenaer. Hvor man tidligere hadde studert seksuell trakassering ut ifra et juridisk perspektiv, selv om man anerkjente et psykologisk aspekt, tok man nå i større grad utgangspunkt i opplevelsen til

¹¹ Av annen relevant forskning må også Gardner (1995); Lenton, Smith, Fox og Morra (1999) nevnes.

den som ble utsatt for trakassering. Aktørens subjektive erfaring ligger også til grunn for denne oppgavens definisjon av seksuell trakassering.

Selv om det ikke har blitt definert en felles, universell definisjon av begrepet, kan en konstatere at alle definisjoner, på tvers av vitenskapene, er enige om at seksuell trakassering er uønsket og skadelig for den som blir utsatt for det (Fapohunda, 2014:36). Den største utfordringen ved definisjonen av *stranger harassment*, og seksuell trakassering generelt, er at den i utgangspunkt er kjønnsnøytral, men at forskning på området stadig vekk har fokusert på tilfeller hvor menn trakasserer kvinner (Wesselmann og Kelly, 2010:452). Dermed bygger de fleste studier på et heteronormativt kjønnsperspektiv som er forankret i en historisk nativisme og biologisk determinisme¹² – hvor gutter tegnes som naturlig aggressive og kjønnede forskjeller anses som medfødte. Dette har ført til at både forskningen og den seksuelle diskursen har oversett at menn, og særlig homofile og transpersoner, også er ofre for seksuell trakassering.

I løpet av de siste årene har det likevel blitt publisert noe forskning om ikke-heterofile grupper, skriver Logan (2015:202). Hun refererer blant annet til en studie gjennomført av McNeil (2012), som finner at 90% av de homofile og biseksuelle mennene i studien hadde opplevd offentlige trakassering på gaten eller andre steder. Dette fremhever hvor viktig det er å anerkjenne at også menn opplever seksuell trakassering.

2.2 Seksualitet i et historisk perspektiv

En oppgave som dette må ta stilling til ulike perspektiver innen seksualitetsforskningen – da seksualitet, i et historisk perspektiv, har blitt betraktet ut ifra ulike religiøse og vitenskapelige ståsted. Denne delen av oppgaven skal problematisere den historiske analysen av seksualitet og diskutere hvorvidt deler av den seksuelle diskursen i dag fortsatt er forankret i en biologisk og heteronormativ oppfatning av seksualiteten, videre definert som *nativisme*.

2.2.1 Seksuell nativisme

Med sitt opphav i asketisk kristendom ble seksualitet frem til det 20. århundret forstått utelukkende som en djevelsk ‘lyst’ (Connell, R. W. og Dowsett, 1999:179). Lysten var noe man skulle skamme seg over. Selv om det oppstod motstand mot asketismens idealer allerede fra

¹² Biologisk determinisme skal i denne oppgaven forstås som synet på menneskelig adferd som fullstendig bestemt av arvematerialet.

middelalderen av, var det ikke før under reformasjonen at lysten ble forent med gudetro – hvor det protestantiske ekteskapet ble et symbol for den legitime lysten. «Here, sexuality was not condemned as such but divided between the territory of God and the terrain of the Devil.» (Connell, R. W. og Dowsett, 1999:180).

Mot slutten av det 19. århundret ble den religiøse nativismen utfordret av en vitenskapelig nativisme. Darwins bok *Descent of Man* (1874), som la grunnlaget for dagens evolusjonsforståelse, markerte dette skiftet. Seksualiteten skulle fremover bli ansett som en del av menneskets natur og evolusjon (Connell, R. W. og Dowsett, 1999:180-83). Den biologiske forståelsen av seksualitet ble etterhvert til det Foucault (1978:57) definerer som en vestlig *scientia sexualis*. Avgjørende for dette var Freuds publikasjoner om psykoanalysen på starten av det 20. århundret. Freud understreket betydningen seksualiteten hadde for menneskelig psykologi, særlig for barns tidlige utvikling. Dermed var han en av de første som introduserte et sosialt aspekt i debatten om seksualitet. Freud hadde dokumentert hvordan sosiale relasjoner i familieinstitusjonen formet det emosjonelle seksuallivet til pasientene sine:

Freud demonstrated that actual sexualities are not received as a package from biology; that adult sexuality is arrived at by a highly variable and observable process of construction, not by an ‘unfolding’ of the natural; and that social process is deeply implicated in this construction. (Connell, R. W. og Dowsett, 1999:184).

Freuds rammeverk bygger likevel på et todelt fundament, med elementer fra både nativismen og sosialkonstruktivismen. Denne todelingen så en også i etnografien som, selv om den reduserte den vestlige seksualkulturen fra å være en norm til å være en av flere ulike måter å håndtere spørsmål om sex på, tviholdt på søken etter seksualitet som et naturlig anliggende fenomen (Connell, R. W. og Dowsett, 1999:179-184). Den vitenskapelige nativismen dominerte akademia helt frem til 1970-tallet, da Gagnon og Simon (1973) gav ut boken *Sexual conduct: the sources of human sexuality*.

Her ble seksualiteten for første gang presentert som et rent samfunnsskapt produkt (Connell, R. W. og Dowsett, 1999:183-184). Gagnon og Simons sosiologiske analyse presenterte en kombinasjon av Freuds psykoanalytiske tanker og en videreutvikling av *rolleteori* – en teori som analyserer hvilken betydning andre aktørers forventinger har for individers handling. Grunntanken innenfor rolleteori er at individet internaliserer normative forventinger og handler

deretter, i frykt for sosiale sanksjoner. Gagnon og Simon argumenterte for at sosiale aktører følger sosiale 'skript' – også når det kommer til seksualiteten (ibid.).

Connell, R. W. og Dowsett (1999) argumenterer likevel for at den sosiokulturelle metodologien til Gagnon og Simon underbygges av et biologisk fundament, da den unnlater å presentere en sosial forklaring på hvordan de ulike 'skriptene' er koplet sammen til én seksualitet, dermed – hevder de, er den determinerende faktoren for hvorvidt en interaksjon er seksuell eller ikke, fortsatt utelukkende biologisk. Det var Foucaults *The History of Sexuality* (1978) som skulle markere det endelige skiftet bort fra en nativistisk oppfatning av seksualitet. Her presenterte Foucault for første gang en rent sosialhistorisk redegjørelse for en helhetlig seksualitet. «Sexuality must not be thought of as a kind of natural given which power tries to hold in check, or as an obscure domain which knowledge tries gradually to uncover. It is the name that can be given to a historical construct [...]» skriver Foucault (1978:105-6). Hans konseptualisering ser seksualitet som en maktstrategi, noe som frigjør den fra nativismens biologiske forankring, men samtidig gjør den avhengig av en vilje til kunnskap og makt, hvis sosiale base og forankring fremstår som vag, skriver Connell, R. W. og Dowsett (1999:186). Dette tvinger Foucaults teori til å støtte seg på allerede definerte strukturelle og dynamiske konsepter.

Fordelene med sosialkonstruktivistiske teorier om seksualitet, kontra den historiske nativismen, var at de etablerte en ny forståelse for eksistensen av allerede etablerte seksuelle kategorier. Teoriene har derimot ikke vært i stand til å etablere et rammeverk som gjør rede for oppstandelsen av nye seksuelle kategorier og former for seksualitet, som homofili og transkjønnethet. Nøkkelen til å forstå produksjonen av slike kategorier er en konseptualisering som tar utgangspunkt i sosiale aktørers handlingsrom. Kun ved å studere de individuelle og kollektive dimensjonene ved menneskelig handlingsrom kan vi forstå mulighetene for endring i et kjønnsystem (Connell, R. W. og Dowsett, 1999:191; Ozkazanc-Pan, 2018:2).

2.2.2 Dagens heteronormative seksualitet

Selv om nativismen er død som vitenskapelig program forblir den en innflytelsesrik sosial ideologi, skriver Connell, R. W. og Dowsett (1999:183). En av årsakene til dette er at kombinasjonen av religion og naturvitenskapene for mange fremstår som en opplagt sannhet. Gutter er fra natur av turbulente og må 'temmes', jenter har et naturlig ønske om å se pene ut og få barn. Alt annet, være det homofili eller transkjønnethet, er unaturlig. Denne

heteronormative oppfatningen av seksualiteten så en også under #metoo. Som LHBT-aktivist¹³ Sørлие (2018) skriver, det seksuelle samspillet mellom heterofile er preget av gammeldagse tanker om kjønn, og en mangel på direkte kommunikasjon:

Går jeg på en sexklubb, sauna eller inn på en homofil datingapp, kan jeg raskt finne en partner og etter kun få minutter få avklart den andres HIV-status, finne ut hvem som skal penetreres, om kondom skal brukes og om rusmidler skal involveres. Begge parter vet hva de vil og er helt enige om hva som skal skje. I offentlige debatter blir dette kalt vulgært, upersonlig og usexy (Sørлие, 2018:53).

En direkte seksuell kommunikasjon forblir tabu blant heteroseksuelle i dag, mener Sørлие. I dagens seksualkultur er den allmenne oppfatningen fortsatt at kvinner og menn er to motsetninger som utfyller hverandre. Dette er problematisk fordi det, som nativismen, portretterer mannen som en aktiv og kvinnen som en passiv deltager i seksualiteten. Det utydelige spillet minner mer om en jakt enn en dialog mellom likeverdige, noe som gir grobunn til både grenseoverskridelser og misforståelser, hevder Sørлие (2018:52). #Metoo kan ha bidratt til å forsterke dette, ved at menn måtte forsikre seg om et seksuelt samtykke, samtidig som de skulle unngå *for* eksplisitte henvendelser. «Det ble klart at det ikke er greit å spørre en kollega om et kyss etter en øl på byen, og du skal hvert fall ikke spørre om en annen vil være med deg hjem.» (Sørлие, 2018:53). Det normkritiske aspektet ved #metoo ble dermed vanskeliggjort av et ønske om å verne om utydelige seksuelle spilleregler. Gjennom refleksjoner rundt både fadderuken og russetiden skal denne studien undersøke hvorvidt et heteroseksuelt spill kommer til uttrykk i datamaterialet.

2.2.3 Behovet for en systemorientert konseptualisering

Judith Butler, bell hooks¹⁴ og Tarana Burke er bare noen av de som etter #metoo etterlyser en systemorientert konseptualisering av et problem som alt for lenge har blitt redusert til mannlige enkeltindivider.¹⁵ De tidlige definisjonene av seksuell trakassering er preget av en søken etter

¹³ LHBT er en forkortelse for lesbiske, homofile, bifile og transpersoner, og skiller seg fra forkortelsene LHBTQ og LHBTQI ved å ikke inkludere henholdsvis queer og interkjønn. Sørлие (2018) definerer seg i *Samtiden 126* (02) som LHBT-aktivist.

¹⁴ Gloria Jean Watkins, bedre kjent som bell hooks (i små bokstaver), er en amerikansk forfatter, professor, feminist og aktivist.

¹⁵ Se Verso Books' intervju med Judith Butler (Chaillan, 2018), bell hooks (2000:67) og Clark (2018) for intervju med Tarana Burke.

rasjonelle motiver bak handlinger som er tilsynelatende irrasjonelle, utført av menn, mot kvinner. Det finnes med andre ord et grunnleggende behov for et perspektivskifte hvor man benytter seg av en kritisk tilnærming som forstår samspillet mellom diskurser, institusjoner og individer bedre.

Da den moderne feministiske bevegelsen først oppstod ble denne kjennetegnet av en 'anti-male faction' (hooks, 2000:67). Etter #metoo må forskningen følge utviklingen til feministisk teori og bevege seg i retning av en strukturell tenkning og se problemene i lys av patriarkat, sexisme og maskulin dominans. Det førte den gang, og vil igjen føre med seg utfordringer. «[It] required more complex theorizing; it required acknowledging the role women play in the maintaining and perpetuating sexism.» (hooks, 2000:67). Det er, skriver hooks, vanskelig å møte realiteten – årsakene til seksuell trakassering ligger ikke biologisk forankret hos det mannlige kjønn.

Mye av kritikken i kjølvannet av #metoo ble rettet mot kampanjens fokus på enkeltindivider, kontra strukturer. Tarana Burke, grunnleggeren og lederen av #metoo, har gjentatte ganger påpekt behovet for et fokusskifte. «I don't want to keep talking about individuals. You are all going to keep making boogiemen when we should be talking about systems. A person like Harvey Weinstein doesn't just exist in a vacuum.» sa Burke under et foredrag ved Brown University (Clark, 2018). Sitatet har i flere anledninger blitt brukt for å fremheve behovet for en tilnærming som forsøker å forstå samspillet mellom aktører og struktur bedre – et samspill som i denne oppgaven betraktes som relasjonen mellom studenter og samtidens seksuelle forventninger.

2.3 Hvorfor forekommer seksuell trakassering?

Det finnes ikke én enkel forklaring på hvorfor noen utfører seksuell trakassering, eller et teoretisk rammeverk som er overlegent for å forstå trakasseringens opphav, men det har likevel blitt etablert flere teorier/modeller som forsøker å forklare fenomenet fra ulike perspektiver (Pina, Gannon, og Saunders, 2009).¹⁶ Formålet med de rent vitenskapelig er å bruke de som ulike strukturelle forklaringer på et samfunnsproblem. Samtidig er det viktig å merke seg at modellene baserer seg på ulike teoretiske utgangspunkt. Pina et al. (2009) presenterer en

¹⁶ Betegnelsen modeller/teorier blir i litteraturen om seksuell trakassering brukt noe om en annen – og tolkes dermed parallelt med hverandre.

grundig analyse av de ulike modellene, som på en forenklet måte kan deles inn etter to kategorier, 'singel factor' og 'multifactorial theories'.

Single factor theories generally focus upon one single factor hypothesized to contribute to the phenomena in question (e.g., biology, or social cultural factors). Multifactorial descriptions, on the other hand, are overarching theories that attempt to incorporate a number of single factors into a comprehensive etiological explanation of the phenomena in question (in this case, sexual harassment). (Pina et al., 2009:131).

Da denne oppgaven skal fokusere på de sosiale og kulturelle faktorene som har innvirkning på opplevelsen og håndteringen av seksuell trakassering, baserer den seg på en 'single factor theory' – nærmere bestemt en *sosiokulturell modell*. Denne er sterkt feministisk inspirert og ser seksuell trakassering som en logisk konsekvens av ulikheten og sexismen som allerede eksisterer i samfunnet (Pina et al., 2009:131).

Biologiske teorier baserer seg utelukkende på en nativistisk forståelse av seksualiteten, hvor menn beskrives som aggressive og med en sterkere seksuell drivkraft enn kvinner. Dette fører til at menn vil, så snart muligheten byr seg, utnytte sin maktposisjon for å få seksuell 'adgang' til kvinner. De biologiske teoriene forstår dermed trakassering som et 'normalt' fenomen i spillet mellom mennesker (Reinicke, 2018:54). Bargh, Raymond, Pryor og Strack (1995) forsvarer den biologiske modellen og argumenterer for at makt fostrer den seksuelle attraksjonen menn allerede har overfor kvinner. Kritikken rettet mot studien understreker at en argumentasjon for at seksuell trakassering har en biologisk opprinnelse implisitt hevder at slik oppførsel ikke er uønsket. Dermed underbygges trakassering som et naturlig forekommende fenomen, fordi menn har en medfødt seksualitet som gjør de tilbøyelige til å trakassere kvinner, uten at de selv trenger å være klar over dette (Tangri, Burt, og Johnson, 1982:35).

«All versions of the natural model deny that sexual behaviour at work has the intention or the effect of discriminating against women and reducing women's chances to compete successfully in the workplace.» skriver Tangri et al. (1982:36) – de biologiske teoriene hevder implisitt at det ikke finnes noen former for systematisk seksuell trakassering eller skadelige virkninger av disse hos kvinner (eller menn). Tangri et al. sin studie av seksuell trakassering på arbeidsplasser, som tester både de biologiske, sosiokulturelle og organisatoriske teoriene, finner langt større støtte for de to sistnevnte. Bare svært få ofre gav etter for trakassørens ønsker, opplevd trakassering førte dessuten til negative emosjonelle konsekvenser for flere av informantene.

Disse funnene ble begge vurdert som motstridende med den biologiske teoris implikasjoner – fordi de svekker et standpunkt hvor seksuell trakassering anses som en naturlig del av et heteroseksuelt samliv.

O'Donohue et al. (1998:114) argumenterer videre for at også samfunnsvitenskapelig relasjonsforskning svekker de biologiske standpunktene. Romantiske heteroseksuelle relasjoner består som regel av to aktører med samme alder, rase, holdninger og sosiale status. Hadde seksuell trakassering vært en naturlig del av det heteroseksuelle livet mellom kvinner og menn ville disse egenskapene trolig være like mellom et offer og en trakassør også – det er de dog ikke. Man kan dermed ikke argumentere for at seksuell trakassering er et naturlig fenomen i samspillet mellom mennesker, slik den biologisk forankrede forskningen hevder (Reinicke, 2018:54). Noen av de biologiske teoriene har også redusert seksuell trakassering til et individuelt problem hos noen få 'syke' menn. Om dette var tilfellet, skriver O'Donohue et al. (1998:114), ville vi sett relativt få forekomster av trakasserende oppførsel, spredt mellom menn i alle aldre og posisjoner i samfunnet. Realiteten er at dette ikke er tilfellet. Store deler av kritikken mot den biologiske modellen retter seg dermed mot den svært forenklete og generaliserende beskrivelsen av menns seksualitet (Reinicke, 2018:54).

Selv om det har blitt rettet mye kritikk mot den biologiske modellen finnes det også forskning som har støttet opp under dens nativistiske antakelser om seksuell trakassering. Dette ser en blant annet i forskningen som finner at menn langt oftere trakasserer kvinner enn omvendt, og at etnisiteten til offeret og gjerningspersonene i mange tilfeller samsvarer – noe en også finner i relasjonsforskningen (O'Donohue et al., 1998:115).

2.3.1 Den sosiokulturelle modellen

De sosiokulturelle teoriene om seksuell trakassering er tett knyttet til den samfunnsvitenskapelige forståelsen av seksualiteten som oppstod på slutten av 1900-tallet, og blir ofte regnet som motparten til nativismen og biologiske teorier. Modellens opprinnelse blir ofte knyttet til MacKinnon (1979) som også presenterte en av de første definisjonene av seksuell trakassering. Ifølge de sosiokulturelle teoriene er seksuell trakassering et uttrykk for det patriarkalske systemet – gjennom hvilket menn både styrer, og legitimerer sin egen maktposisjon (Tangri et al., 1982:40). Den sosiokulturelle modellen forstår dermed seksuell trakassering som et uttrykk for sexisme, mannlig dominans og mangel på likestilling. I stedet for å fokusere på de biologiske årsakene til dette, analyserer sosiokulturelle teorier de kjønnete

maktstrukturene i samfunnet (Borchorst og Augustin, 2017:35), fordi vi gjennom sosialiseringprosesser blir tillærte å utføre ulike roller (Tangri et al., 1982:40). Et sosiokulturelt perspektiv innebærer et syn på sexisme som en omnipotent kraft i samfunnet, tilstede i enhver samfunnsinstitusjon og underliggende i hele vår kultur (Reinicke, 2018:55). Slik er sexisme et undertrykkelsessystem som er til stedet overalt, i normer, stereotyper og i hverdagsspråket.

En sosiokulturell analyse av seksuell trakassering innebærer at man studerer hvordan trakassering utfolder seg i hele samfunnet, også menn imellom. Fordi, som Borchorst og Augustin skriver: «Kønsmagten og de patriarkalske strukturer i arbeidsplasskonteksten påvirker både forholdet mellom mænd og kvinder og forholdet mænd imellem.» (Borchorst og Augustin, 2017:35). Særlig menn forventes å praktisere en heteronormativ form for maskulinitet, det betyr også, som Quinn (2002) skriver, at seksuell trakassering av kvinner (og menn) kan være en måte å bekrefte og ‘måle’ andre menns maskulinitet på, i det man fungerer som publikum for seksuell trakassering av en tredjepart eller, selv blir trakassert. Quinn argumenterer videre for at trakassering, særlig på arbeidsplassen, kan fungere som en maktutøvelse både overfor offeret og et eventuelt publikum. Dette finner også Patricia Yancey Martin (2001), som har studert hvordan menn i organisasjoner mobiliserer ulike maskuliniteter for å ekskludere kvinner. Både studiene til Quinn og Martin argumenterer for at seksuell trakassering blir motivert av makt og dominans, heller enn seksuell lyst. Dette underbygges blant annet av forskning som viser at kvinner i autoritetsposisjoner (*supervisors*) utsettes for mer seksuell trakassering enn kvinner i ‘underordnede’ stillinger (*nonsupervisors*) (McLaughlin, Uggen, og Blackstone, 2012).¹⁷ McLaughlin et al. begrunner dette med at kvinnelige autoriteter utfordrer menns suverenitet, og derfor blir mer utsatt for trakasserende handlinger.

2.4 Hegemonisk maskulinitet

Felles for disse studiene er at de bygger på Connells¹⁸ (1987) sosialkonstruktivistiske teori om hegemonisk maskulinitet – et kjønnssystem som privilegerer heteroseksuell maskulinitet over alle andre former for femininitet eller alternative maskuliniteter (Uggen og Blackstone,

¹⁷ McLaughlin et al. (2012:634) finner en signifikant ($p = 0.01$) sammenheng mellom interaksjonsleddet ‘kjønn’ (*male*) og ‘autoritær stillingsposisjon’ (*supervisor*), og ‘seksuell trakassering’ (*past sexual harassment*). $N = 533$.

¹⁸ Raewyn Connell (tidligere (før kjønnsskifte) Robert William Connell, også kjent som R. W. Connell) vil i denne oppgaven omtales som *hun* – da Connell i dag identifiserer seg som kvinne.

2004:66).¹⁹ Et sentralt standpunkt i Connells tese er at de fleste menn tjener på en underordning av kvinner – hegemonisk maskulinitet er det kulturelle uttrykket for dette. Hegemonisk maskulinitet innebærer dermed en opprettholdelse av sosiale praksiser som institusjonaliserer menns dominans over kvinner (Connell, R. W., 1987:185-86). Å være konform med den hegemoniske maskuliniteten innebærer en distansering fra både femininitet og homoseksualitet, som kan oppnås gjennom overdreven heteroseksualitet eller homonegativitet (Alsop, Fitzsimons, og Lennon, 2002).²⁰

Hegemonisk maskulinitet er grunnleggende heteronormativ – den er sterkt knyttet til tradisjonelle kulturelle institusjoner som ekteskapet, og er overordnet marginaliserte maskuliniteter, som til dømes den homoseksuelle maskuliniteten. Den hegemoniske formen for maskulinitet oppnår sitt hegemoni ved å frata andre alternative former deres kulturelle definisjon, noe som knytter teorien om hegemonisk maskulinitet til marxistisk og feministisk standpunktteori: «[...] The dominant (ruling) group in society will label its perspective as “real” and reject other definitions.» (Hekman, 1997:343).

Den hegemoniske maskuliniteten er ikke ‘normal’, men normativ i den forstand at den kroppsliggjør «the currently most honoured way of being a man» (Connell, R. W. og Messerschmidt, 2005:832). Hegemonisk maskulinitet er ikke én type maskulinitet, men refererer til den formen for maskulinitet som på et gitt tidspunkt er dominerende mellom kjønnede relasjoner. Selv om hegemoni ikke nødvendigvis legitimerer vold, oppnås selve hegemoniet gjennom både kultur, institusjoner og overtalelse (Connell, R. W. og Messerschmidt, 2005:832).

Connell (1987) bygger i sitt teoretiske rammeverk på Gramscis definisjon av ‘hegemoni’ når hun spesifiserer at: «[hegemony is] a social ascendancy achieved in a play of social forces that extend beyond contest of brute power into the organization of private life and cultural processes.» (Connell, R. W., 1987:184). Hegemoni er ikke et slags voldelig herredømme, selv om Connell understreker at det eksisterer en kopling mellom hegemonisk maskulinitet og

¹⁹ Begrepet *hegemonisk maskulinitet* ble første gang introdusert av Kessler, Ashenden, Connell og Dowsett (1982).

²⁰ Homonegativitet/homofobi forstås her som en negativitet eller motstand mot homofili.

patriarkalsk vold. Begrepet refererer heller ikke til en enkel kulturell dominans, men prosesser gjennom hvilke andre grupper blir underordnet snarere enn eliminert.

Et utbredt feilgrep i tolkningen av Connells analytiske rammeverk er å støtte seg til en kvantitativ tilnærming som søker å se den hegemoniske maskuliniteten som den mest utbredte formen for maskulinitet blant menn. Maskuline idealer finnes iblant oss, i strukturer og populærkultur – de trenger ikke å finne hold i en majoritet av menn. I noen tilfeller eksisterer den hegemoniske maskuliniteten først og fremst gjennom fiktive karakterer som Sylvester Stallone (Connell, R. W., 1987:185). Men, argumenterer Connell, å fokusere på media alene er en feiltakelse. Fiktive idealer korresponderer ikke direkte med de som tilhører en mannlig elite – veldig få menn tar seg som Stallone, likevel er mange med på å opprettholde en idealistisk mansrolle lik hans.

Martin (1998) problematiserer akademias bruk av ‘den hegemoniske maskuliniteten’ som analytisk konstrukt, og stiller seg undrende til at maskulinitet av Connell blir beskrevet som ‘a place or an effect’. Martin spør (retorisk) hvorvidt en mann kledd kjole er feminin eller maskulin. Hennes kritikk rettet mot Connells rammeverk konkluderer overraskende analogt med Connell selv. «I think we have to know the substance of social gender norms and/or ideologies to which people orient practice of ascertain whether it is (a form of) masculinity.» (Martin, 1998:472). Sitatet kunne vært hentet fra Connell selv – hvor hegemonisk maskulinitet ikke begrenses til menn, men opererer på et normativt plan (Connell, R. W. og Messerschmidt, 2005:832).

Det er ikke Connell sitt argument at alle, uavhengig av kjønn, til enhver tid etterstreber alle idealene som manifesterer seg i den hegemoniske maskuliniteten, men at det de kjønnede mønstrene sosiale aktører handler etter i dag privilegerer en form for heteroseksuell maskulinitet som verdsetter tradisjonelle verdier som styrke, suksess og makt. Disse verdiene blir kulturelt beundret. Martins (1998) kritikk av Connells teoretiske rammeverk feiler i mine øyne å gripe denne essensen. Connell (1987) argumenterer, som denne oppgaven, grunnleggende konstruktivistisk. Den hegemoniske maskuliniteten er ikke absolutt, men vil i takt med samfunnsmessig progresjon og kulturell endring formes og reformuleres. Denne oppgaven skal dermed ikke undersøke hvilken maskulinitet som av Connells rammeverk defineres som den hegemoniske formen i dag, men heller, som Connell skriver, fokusere på de normative prosessene som definerer sosiale aktørers liv:

[...] We need to focus on the processes and relationships through which men and women conduct gendered lives. 'Masculinity', to the extent the term can be briefly defined at all, is simultaneously a place in gender relations, the practices through which men and woman engage that place in gender, and the effect of these practices in bodily experiences, personality and culture. (Connell, R. W., 2005:71).

Dette innebærer også å se kvinner og femininitet som et produkt av samspillet mellom maskuliniteter. Feminitet blir, skriver Holland, Ramazanoglu og Thomson (1996:145), også konstruert ut ifra heteroseksualitet og på et mannlig territorium. Likevel kan dette territoriet kun eksistere under et kvinnelig samtykke og samarbeid. Slik blir heteroseksualiteten beskrevet som en prosess hvor maskuline normers 'naturlige' dominans styrkes. En hegemonisk maskulinitet kommer dermed også til uttrykk gjennom en kvinnelig underordning – i Connells (1987) teoretiske rammeverk definert som *emphasized femininity*. En type femininitet som er særlig opptatt av å dekke menns behov, og innordne seg deres interesser. Hegemonisk maskulinitet, og opprettholdelsen av praksiser som institusjonaliserer menns dominans over kvinner, blir dermed konstruert i direkte relasjon til kvinner og andre underordnede maskuliniteter (Connell, R. W., 1987:185-86).

American Psychological Association publiserte nylig, og for første gang noensinne, retningslinjer for hvordan psykologer skal gå frem i arbeidet med gutter og menn. Retningslinjene tar et klart standpunkt i synet på tradisjonell maskulinitet: «[...] Traditional masculinity is psychologically harmful and [...] socializing boys to suppress their emotions causes damage that echoes both inwardly and outwardly.» (Pappas, 2019). Dette synet på tradisjonelle kjønnsroller støttes også opp av forskningen om seksuell trakassering, som viser at både kvinnelige og mannlige tilhengere av tradisjonelle kjønnsroller er mer tilbøyelige til å fornekte de skadelige konsekvensene av seksuell trakassering, og dermed vurdere handlingene som normale eller akseptable (Quinn, 2002:388). Connells (1987) teori om hegemonisk maskulinitet, som hevder at samfunnet privilegerer et normativt ideal for tradisjonell 'mannlig' atferd, gir et bredt sosiologisk rammeverk for å forstå relasjonen mellom trakassering, kjønn og makt bedre. Ved å studere hvordan tradisjonelle kjønnsroller utfolder seg i den seksuelle relasjonen mellom studenter, vil Connells teori bidra til å analysere hvordan heteroseksualitet er koplet til konstruksjonen av både en maskulin og en feminin identitet.

Selv om nativismen er død som vitenskapelig program – lever den, som Connell, R. W. og Dowsett (1999:183) skriver, videre som en innflytelsesrik sosial ideologi. Den heteronormative antakelsen om at gutter og jenter er to motsetninger som utfyller hverandre betraktes fortsatt

som en naturgitt, kjønnets orden. Dermed spiller heteronormativitet og -seksualitet en sentral rolle i reproduksjonen av en maskulin dominans. Kulturstudier har vist hvordan normative antakelser om heteroseksualitet eksisterer på tvers av et diskursivt system som opprettholder og reproducerer hegemoniske former for kjønn (Pearse og Connell, 2016:34). Institusjonalisert heteroseksualitet er, hevder Holland et al. (1996:144), ikke en balanse mellom maskulinitet og feminitet – men *maskulinitet* per se. Heteroseksualitet symboliserer dermed en todelt konstruksjon hvor kvinner er under press til å (1) samtykke til at fundamentet til heteroseksualiteten er en del av en maskulin konstruksjon, og (2) tilpasse seg denne konstruksjonen. Dette teoretiske standpunktet baserer seg på forskningen om en ‘sexual double standard’, som problematiserer eksistensen av en norm hvor menn blir belønnet for et høyt antall sexpartnere, mens kvinner blir sanksjonerte for det samme (Milhausen og Herold, 1999:361). Eksistensen av en dobbel seksuell standard, som forskjellsbehandler promiskuitet etter kjønn, tydeliggjør hvordan det i en moderne ‘hookup culture’²¹ fortsatt blir forventet at menn skal være seksuelt aktive, mens kvinner som er like aktive blir stigmatiserte (Fjær et al., 2015:961).

2.5 Det performative kjønn

Kjønn skal i denne oppgaven forstås som sosialt konstruert, heller enn en biologisk fastsatt kategori. I motsetning til Essensialismen, eller biologisk determinisme, bygger den sosialkonstruktivistiske analysen av kjønn på antakelsen om at kjønn er en todelt kategori, bestående av et *biologisk* og *sosialt* kjønn.²² Kjønnets er kontekstuell – det er i en konstant flyt, gjennom hvilken kjønnets fragmenteres og former seg selv på ny. Selv om kjønnets atferd eksisterer som en tenkt kategori, som ofte blir koplet til det biologiske kjønnets – har både diskurser og normer en innflytelse på hvordan kjønnets utføres, oppfattes og endres (Alsop et al., 2002). Det finnes dermed ingen underliggende dimensjon i en handling som kan beskrives som mannlig eller kvinnelig.

Den Foucault-inspirerte teoretikeren Judith Butler (2006) sine publikasjoner har vært avgjørende for teorien om det performative kjønn. Med utgangspunkt i post-strukturalistisk

²¹ ‘Hookup’-kulturen brukes av Fjær, Pedersen og Sandberg (2015) for å beskrive en mer liberal seksuallkultur, hvor særlig unge inngår i ikke-bindende seksuelle relasjoner.

²² Hvor man på engelsk («gender») og svensk («genus») har egne begrep for ‘sosialt kjønn’ har en i det norske språket ikke etablert en egen terminologi for dette. Derfor brukes «kjønn», i denne oppgaven, synonymt med «gender».

tenkning utviklet Butler en teori hvor kjønnen betraktes som performativt (Lorentzen og Mühleisen, 2006:56). Kjønn skapes gjennom måten vi fremtrer og uttrykker oss på – hvordan vi *gjør* kjønn. En maskulin eller feminin opptreden er dermed kontekstuell og kan variere fra person til person. Våre kjønnsidentiteter formes dermed av våre egne og andres handlinger. Kjønnen er, som alle andre sosiale strukturer, multi-dimensjonalt.

Også Connell legger vekt på at en ikke kan tenke på kvinnelig- eller mannlighet som naturlig fastsatte idealer, men heller ikke burde anse dem som utenifra determinerte alene. Hun tilskriver sosiale aktører en makt til å selv konstruere sine identiteter. Dialektikken mellom biologiske faktorer og de sosiale mulighetene synliggjøres i organismens og samfunnets gjensidige begrensninger (Berger og Luckmann, 2011:180).

I denne oppgaven skal kjønn forstås ut ifra et sosialkonstruktivistisk perspektiv. Selv om kjønnen ofte fremstår som fastlagt, er det et produkt av menneskelig praksis og strukturell utvikling (Connell, R., 2009:11). Både Butler og Connell viser til Simone de Beauvoir (1949/1996) sitt kjente sitat, 'one is not born, but rather becomes a woman'. Det biologiske kjønnen definerer oss som *mann* eller *kvinne* – det sosiale kjønnen defineres ofte gjennom begrepene *maskulinitet* eller *femininitet*, og er ikke en gitt tilstand, men sosialt konstruerte forestillinger som læres gjennom sosiale praksiser (Lindsey, 2011:4). «Being a man or a woman, then, is not a pre-determined state. It is a *becoming*, a condition actively under construction.» (Connell, R., 2009:5).

Kjønnen kan ifølge Butler (2004, 2006) utføres på mange ulike måter, men det finnes dominante idealer som styrker ulike privilegerte grupper. I vestlige kulturer er patriarkatet og heteronormative kjønnsidealene dominerende – opposisjonelle grupper blir marginaliserte ved at deres krav om en egen kulturell definisjon blir fratatt dem (Hekman, 1997:343). Dette perspektivet legger vekt på at maskulinitet er et sosialt konstrukt som ikke tilhører (den biologiske) mannen alene – det kan operere undertrykkende på tvers av kjønn og seksuell legning (Alsop et al., 2002).

På tross av populariteten til den performative-kjønnstenkningen har mesteparten av forskningen på kjønn og utvikling fokusert på diskrimineringen av kvinner (Thomson, 2002), særlig i sammenheng med #metoo. Hvis en skal forstå de kjønnede relasjonene i samfunnet er det viktig at en også bringer de kulturelt betingede forestillingene om maskulinitet, og betydningen av

denne, frem i lyset (Reinicke, 2018:20). Fordi maskulinitet er så tett knyttet til alle kjønnede relasjoner, skriver Connell, R. (2018): «Masculinities are not equivalent to men; they concern the *position* of men in a gender order. They can be defined as the patterns of practice by which people (both men and women, though predominantly men) engage that position.».

3 Design og metode

I dette kapitlet skal jeg gjøre rede for valg av forskningsdesign, og den vitenskapsteoretiske forankringen til dette prosjektet. Videre skal kapitlet diskutere metodologiske og etiske utfordringer.

3.1 Forskningsdesign

Med hensikt om å drive en empirinær og eksplorerende forskning falt valget tidlig på den kvalitative metoden – nærmere bestemt fokusgruppeintervju. Det har til nå blitt gjort lite forskning på #metoo, da fenomenet er relativt nytt og store deler av litteraturen er forankret i forskningen på seksuell trakassering alene.²³ Et flertall av studier har vært særlig beskjefteget med å kartlegge trakassering på arbeidsplassen.²⁴ Dette har ført til at deler av forskningsfeltet har forblitt uberørt, og aktørperspektivet oversett. Ved hjelp av kvalitative fokusgruppeintervju med unge studenter i høyere utdanning håper jeg å kunne oppnå en dypere innsikt i aktørens egne tanker og refleksjoner rundt #metoo.

Gjennom et ‘aktørperspektiv’, hvor forskeren tilstreber å nærme seg aktørens subjektive fortolkninger, skal denne oppgaven forsøke å gi innsikt i subjektive refleksjoner om et mye omtalt tema (Syltevik, 1992). Denne tilnærmingen til feltet er inspirert av blant annet Karen Christensens (1998): *I skyggen af Hellevik. Om utfordringer ved at arbejde empirinært*. Christensen er opptatt av at det analytiske og teoretiske arbeidet skal drives videre i dialog med empirien. Tanken om at teorien skal være forankret i datamaterialet knyttes ofte til *Grounded Theory* av Glaser og Strauss (1967). Denne tilnærmingen til forskningen baserer seg på en induktiv teoriutvikling, fremfor en testing av teorier. Christensen argumenterer dog for at det ikke er mulig å jobbe rent induktivt – abduksjon er derfor en mye mer fruktbar strategi. En teoriutvikling burde bli til gjennom en vekselvirkning av både induksjon og deduksjon, skriver Ragin og Becker (1992): «As researchers our primary goal is to link the empirical and the theoretical – to use theory to make sense of evidence and to use evidence to sharpen and refine theory.» (Ragin og Becker, 1992:225). Denne vekselvirkningen mellom deduksjon og

²³ Et godt eksempel her er Reinicke (2018), som presenterer en av få nyere publikasjoner om #metoo. Likevel ligger bokens forankring i seksuell trakassering som sosialt problem, uten å gå i detalj om hvorvidt #metoo representerer et skifte i de kjønnete relasjonene mellom menn og kvinner.

²⁴ Se til dømes F. Fitzgerald (1993); Ilies et al. (2003); McDonald og Charlesworth (2015) eller Borchorst og Augustin (2017).

induksjon defineres som en abduktiv forskningsstrategi (Blaikie, 2010:89). Ettersom datamaterialet i denne studien har lagt føringen for valg av teori, og den dialogiske analysen har strukket seg over hele forskningsprosessen, kjennetegnes forskningsdesignet av en eksplorerende og abduktiv metode.

En av de som er mest kjent for å ha etterlyst empirinærhet i samfunnsvitenskapene er Herbert Blumer (1954). I *What Is Wrong With Social Theory?* understreker Blumer det akutte behovet for en empiriforankret teori – også innen den sosiologiske disiplinen. Til fordel for definitive konsepter lanserer Blumer ‘sensitiverende begreper’ – begreper som skal veilede forskeren i møtet med det empiriske materialet. Slik skal Connells (1987) teori om *hegemonisk maskulinitet* bidra til å utforske betydningen av begrepet i datamaterialet.

3.2 Abduktiv forskningsstrategi

En abduktiv strategi innebærer at en teoriutvikling tar høyde for sosiale aktørers språk, mening og gjenfortellinger (Blaikie, 2010:89). Dermed inkorporerer strategien det de induktive og deduktive metodologiene overser – meningene, fortolkningene og motivene som sosiale aktører benytter seg av i sin hverdag. Den abduktive strategien er dermed tett knyttet til en idealistisk ontologi – verden består av menneskelige representasjoner.²⁵ Den sosiale virkeligheten utgjøres av delte fortolkninger som sosiale aktører skaper og reproducerer (Blaikie, 2010:96). En idealistisk ontologi knyttes av Blaikie videre til en konstruktivistisk epistemologi. Vår kunnskap om verden er resultatet av sosiale aktørers opplevelser i møte med den fysiske verden og andre individer. Samfunnsvitenskapelig kunnskap er derfor resultatet av en forskers pågående fortolkning av aktørers hverdagskunnskap. Det er dermed ikke mulig for oss som mennesker å presentere en objektiv fortolkning av verden – enhver interpretasjon er formet av konsepter, teorier og antakelser. Denne epistemologiske slutningen finner en også igjen i de feministiske forskningsparadigmene, som bygger på mange av de samme ontologiske og epistemologiske antakelsene (Blaikie, 2010:96-103).²⁶ Fundamentet i den feministiske

²⁵ Denne oppgaven tar utgangspunkt i Blaikie (2010) sin definisjon av (a) *ontologi* og (b) *epistemologi*:

a) «Ontological assumptions are concerned with the nature of social reality.» (Blaikie, 2010:92).

b) «Epistemological assumptions are concerned with what kinds of knowledge are possible [...]» (Blaikie, 2010:92).

²⁶ ‘Forskningsparadigme’ brukes av Blaikie (2010:96) analogt med ‘forskningstradisjon’. Konseptet benyttes av Blakie for å fremheve de ontologiske og epistemologiske antakelsene som kjennetegner og preger all forskning.

metodologien er en kritikk av natur- og samfunnsvitenskapenes androsentrisme. Forskingen har ikke vært, og er ikke, frakoplet kjønnsrollene i samfunnet.²⁷ Dette ser en blant annet gjennom den historiske nativismens betydning for forskningen på seksuell trakassering.

De ulike oppfatningene av hva intervjukunnskap er kan enkelt eksemplifiseres gjennom metaforen om *gruvearbeideren og den reisende*, presentert av Kvale og Brinkmann (2015). Hvor gruvearbeideren karakteriseres av en positivistisk og empiristisk søken etter kunnskap som ligger skjult for intervjueren, har den reisende en oppfatning av intervjuprosessen som kunnskapskonstruerende. Historiene den reisende intervjueren får tilgang til er preget av hens fortolkninger. «Reisen kan spore til ettertanke og refleksjon, og dermed vise intervjueren vei til ny selvinnsikt, så vel som å avsløre verdier og tradisjoner som er tatt for gitt i den reisendes hjemland.» (Kvale og Brinkmann, 2015:72). Metaforen for den reisende illustrerer i dette tilfellet denne oppgavens kunnskapssyn og tilnærming til feltet –gjennom en oppfatning av kunnskap som et produkt av interaksjonen mellom intervjueren, sosiale aktører og den fysiske verdenen.

3.3 Fokusgrupper²⁸

Fokusgrupper har opprinnelse fra 1920-tallets sosiologi, men ble utelukkende benyttet i markedsundersøkelser, før de fikk økt samfunnsvitenskapelig oppmerksomhet utover på 90-tallet (Smithson, 2012). I dag er det ikke uvanlig at metoden brukes innen forskning om både helse, utdanning og politikk, da fokusgrupper er en ideell metode for å studere både erfaringer, meninger og holdninger (Barbour og Kitzinger, 1998).

Metoden defineres av Morgan (1997) enkelt som en gruppeinteraksjon hvis tema blir presentert og definert av en forsker, som også fungerer som moderator for gruppens dynamikk. Smithson (2012) skriver at størrelsen på en fokusgruppe kan variere fra seks til tolv personer, likevel er dette kun en av flere tommelfingerregler, og ikke en standard alle forskningsopplegg må følge (Morgan, 1997). I realiteten varierer fokusgruppeintervjuer både i utforming og utførelse, men metoden bygger på tre essensielle utgangspunkt:

²⁷ *Androsentrisme* forstås her som; det å se på verden ut ifra et ensidig mannsperspektiv.

²⁸ Denne oppgaven tar utgangspunkt i Morgan (1996:130) sin brede definisjon av 'fokusgrupper' som: «[...] a research technique that collects data through group interaction on a topic determined by the researcher.»

First, it clearly states that focus groups are a research method devoted to data collection. *Second*, it locates the interaction in a group discussion as the source of the data. *Third*, it acknowledges the researcher's active role in creating the group discussion for data collection purposes (Morgan, 1996:130).

I tillegg til dette kjennetegnes fokusgrupper som regel av: (a) en homogen gruppe individer som ikke har kjennskap til hverandre, (b) et relativt strukturert intervju (styrt av en moderator), (c) seks til ti deltakere per gruppe og (d) et totalt antall grupper som varierer mellom tre til fem, per prosjekt (Morgan, 1997:34). Fokusgruppeintervjuer kan være en svært effektiv form for datagenerering fordi man får tilgang til intervjudata fra flere informanter samtidig (Tjora, 2013). En kollektiv utvikling av idéer kan dessuten virke mindre skremmende for informantene enn individuelle dybdeintervjuer. Dette gir metoden muligheten til å bruke interaksjonen i gruppen som anledning for å generere data – fokusgrupper er dermed tett knyttet til en sosialkonstruktivistisk vitenskapsteori og abduktiv strategi. Fordi teoriutviklingen er forankret i både opplevelsen og formuleringene til informantene (Du Bois, 1983).

I stedet for en intervjuer opererer en under fokusgruppeintervjuer med en eller flere moderatorer som styrer ordet, noterer tanker, formulerer nye spørsmål eller bruker det Tjora (2013:124) definerer som *stimulusmaterialer*. Selv benyttet jeg en del av intervjuene til å gå gjennom tre ulike caser.²⁹ Dette fungerte godt, men var ikke like nødvendig for å etablere en gruppediskusjon som først antatt.³⁰

Fokusgrupper egner seg særlig godt til å kartlegge og utforske temaer som ikke på forhånd lar seg definere like klart som andre forskningsområder (Morgan, 1997:11). Dermed egner metoden seg godt som 'inngangsmetode' til et felt man har begrenset kunnskap om. Dette har ført til at fokusgrupper, selv om metoden i denne studien brukes selvstendig, ofte brukes forut for annen datainnsamling og videre forskning (Morgan, 1996:129). Styrken til fokusgruppeintervjuer ligger særlig i det Carey (1994) definerer som en 'gruppeneffekt'. Sammenlignet med andre metoder gir fokusgrupper, som direkte følge av interaksjonen i gruppen, innsikter i opphavet til komplekse handlinger og motivasjoner. Det er dette som gjør fokusgrupper til mer enn summen av enkeltintervjuer (Morgan, 1996:139).

²⁹ Se vedlegg 3: Intervjuguide

³⁰ For en utdypende refleksjon, se kapittel 3.6.1.

Forut for datainnsamlingen ble metoden vurdert som nyttig for å møte et komplisert forskningsfelt på en åpen og eksplorerende måte. Metoden gjorde det mulig å møte en gruppe mennesker med åpne spørsmål, og samtidig få tilgang til gode data. En forutsetning for at studien kunne benytte seg av fokusgruppeintervju som metode var at alle informantene hadde mulighet og tid til å delta. Det ble derfor vurdert som hensiktsmessig å rekruttere studenter fra nærområdet.

3.4 Utvalg

Med bakgrunn i den kvalitative metoden sikter denne oppgaven å utvikle en helhetlig forståelse av en større populasjon, eller konteksten denne befinner seg i. Slike teoretiske generaliseringer er, som Grønmo (2011:89) skriver, ikke basert på et sannsynlighetsutvalg, men tar utgangspunkt i *strategiske utvalg*.³¹ Et slikt utvalg bygger ikke på tilfældighetsprinsippet, som ligger til grunn for statistisk generalisering, men rekrutterer informanter utelukkende på bakgrunn av deres relevans for den aktuelle problemstillingen – fordi man ønsker å studere erfaringer, opplevelser og holdninger som er knyttet til informantene (Tjora, 2013:34).

Da denne studien forsøker å få innsikt i studenters holdninger og erfaringer knyttet til #metoo, var hovedkriteriet for delta i prosjektet at informantene var studerende ved en institusjon for høyere utdanning i Bergen, høsten 2018. Det var også en fordel om informantene hadde kjennskap til fadder-ordningene ved en eller flere av utdanningsinstitusjonene i byen.³² Utvalget ble ikke begrenset til menn og kvinner, men bestod før datainnsamlingen av 17 informanter, 8 menn og 9 kvinner. Det endelige utvalget ble noe mindre og bestod av 12 personer. Ut ifra problemstilling fant jeg det hensiktsmessig å dele utvalget inn i fire separate grupper, to for menn og to for kvinner. Homogene utvalg ble også vurdert som fordelaktig fordi homogenitet tillater mer frittgående samtaler internt i gruppen og skaper felles grunn for diskusjon (Morgan, 1997:35). Fordelen ved å rekruttere studenter er også at en unngår å blande informanter på tvers av store ulikheter i autoritet og status, slik Morgan (1997:37) fraråder. Store skiller i sosial bakgrunn kan hemme gruppens dynamikk. Homogeniteten ble også sett på

³¹ Slike utvalg blir også, til dømes av Tjora (2013), omtalte som *kriterieutvalg*.

³² Fadderukene er de første ukene i høstsemesteret og kjennetegnes ofte av sosiale aktiviteter, som konserter og fester. I den akademiske debatten rundt #metoo ble fadderukene ved flere anledninger koplet til asymmetriske maktforhold og uønsket seksuell oppmerksomhet. Se til dømes Kvistad og Juva (2018).

som etisk nødvendig ettersom flere av spørsmålene, av informantene, kunne oppfattes som personlige og knyttet til deres kjønn.

Siden utvalget i denne studien består av unge studenter i høyere utdanning er det nærliggende å tro at deres forestillinger om maskulinitet og feminitet er forankret i en middelklasse-kultur, og at deres forhold til seksualitet er knyttet til denne. Det er videre viktig å anerkjenne at informantene befinner seg i et stadium i livet hvor seksualitet spiller en sentral rolle. Både fadderuken og russetiden, to sosiale arenaer som blir nevnt gjentatte ganger, skiller seg fra de dagligdagse seksuelle interaksjonene studenter i alderen 18-25 år inngår i. Selv om øyeblikket dette forskningsprosjektet ble gjennomført i gir en gylden mulighet for å gripe informantenes seksuelle erfaringer, må deres refleksjoner sees i lys av dette.

3.5 Rekruttering

Rekrutteringen ble gjennomført på en måte som skulle sikre at informantene ville kunne uttale seg på en reflektert måte om det aktuelle temaet. Informantene er dermed ikke valgt for å utgjøre en bestemt populasjon, ut over at de er studenter. «Om vi vil undersøke folks erfaringer med sitt nærmiljø, kan vi rekruttere nær sagt hvem som helst, siden dette er noe de fleste kan si noe om.» skriver Tjora (2013:146). Målet med rekrutteringen var å nå informanter som hadde blitt berørt av #metoo. Da rekkevidden til kampanjen var internasjonal, og #metoo i Norge hadde utspilt seg i både mediebransjen, politikken og akademien, gikk jeg ut ifra at de fleste studenter hadde et inntrykk av, eller erfaringer med, kampanjen.

For å sikre at studentene hadde interesse av å delta i prosjektet la jeg ut en åpen invitasjon til forskningsprosjektet på et større antall Facebook-grupper for studenter i Bergen.³³³⁴ Sidene ble valgt etter pragmatiske hensyn og bestod utelukkende av student-grupper. At de fleste informantene selv har meldt sin interesse til å delta i forskningsprosjektet kan med stor sannsynlighet sies å påvirke dataene jeg får tilgang til. Dette anser jeg dog ikke som problematisk, da denne studien hverken hevder å basere seg på et sannsynlighetsutvalg eller

³³ Se Vedlegg 1 – Invitasjon til forskningsprosjektet.

³⁴ Etter at informantene hadde meldt sin interesse sendte jeg ut et detaljert informasjonsskriv (se Vedlegg 2) med fire ulike tidspunkt for intervju, to for kvinner og to for menn. Om noen av informantene ikke hadde mulighet til å delta på de oppgitte tidspunktene tilbudte jeg å arrangere en egen gruppe for disse. I dialog med informantene ble alle fordelte i de fire originale gruppene, bestående av tre personer hver.

forsøker å statistisk generalisere sine funn. Derfor vurderes personlig interesse tvert imot, og jammeføre med Tjora (2013:145), som et positivt kriterium.

Det oppstod fra tidlig av en skjevfordeling i utvalget – før én mannlig informant hadde meldt sin interesse hadde allerede ni kvinnelige informanter tatt kontakt. Dette ble etterhvert utjevnet, da jeg kom i kontakt med flere mannlige informanter gjennom egne nettverk. I lys av #metoo-debatten og tidligere presenterte argumenter kan det tenkes at mange menn synes at #metoo er et vanskelig tema å snakke om. Kampanjen ble ledet av store faggrupper av kvinner, og hadde i mange tilfeller en polariserende og fiendtlig argumentasjon (Reinicke, 2018:15; Stene, 2018:12). At så få menn, i motsetning til kvinner, først tok initiativ til å delta på studien er dermed ikke overraskende, og kan i seg selv være et tegn på #metoo-bevegelsens følger. Rekrutteringen ble gjennomført slik at ingen informanter fra før av hadde kjennskap til hverandre. Dette skulle sørge for å redusere påvirkningen av en informants holdninger på en annens.

3.6 Gjennomføring av intervjuene

I tråd med et interaksjonistisk syn på sosial samhandling – sosiale situasjoner formes av de involvertes deltakelse – tilstrebet jeg som moderator å gjøre intervjusituasjonen til en uformell samtale med en avslappet stemning. Selv om jeg som intervjuer skulle drive samtalen fremover, ville jeg ikke stå i veien for en naturlig flyt og diskusjon i gruppen. En forutsetning for et vellykket fokusgruppeintervju er at informantene føler at de åpent kan snakke om personlige erfaringer, tenke høyt og spore av uten at en moderator skal avbryte dem. Derfor unnlot jeg å moderere informantene for mye. Et for stort fokus på å lede gruppens dynamikk i ønsket retning kan, som Morgan (1997:15) skriver, føre til en uønsket påvirkning på utfallet av gruppediskusjonen. Jeg prøvde dermed å innta en rolle hvor jeg gav rom for diskusjoner, samtidig som jeg ledet samtalene ut ifra intervjuguiden.

Smithson (2000) peker på tre utfordringer som kan oppstå ved bruk av fokusgrupper som metode:

They are: (1) having one or several dominant individuals within a group, permitting only one opinion to be heard; (2) using focus groups to research minority groups, with consequent problems of constructing the other; (3) and the likelihood of group dynamics obscuring some of the more controversial perspectives, for example the tendency for participants to reproduce normative discourses. (Smithson, 2000:103-104).

Disse utfordringene kan betraktes som problemer eller svakheter, men ble av meg vurdert som aspekter ved metoden en kan overkomme ved å være seg bevisst sin rolle som *moderator*. Gitt oppgavens tematikk og hensikt: å nå et mangfold av refleksjoner om dagens seksualkultur, var det særlig viktig for meg som forsker å ikke innta et heteronormativt standpunkt. Dette, understreker Smithson (2000:110), er også viktig for å unngå å konstruere noen som 'andre'. I fokusgruppe-intervjuer hvor forskeren skiller seg tydelig fra gruppen i kjønn, etnisitet, alder eller klasse kan dette virke negativt inn på gruppens interaksjon. Jeg var bevisst på dette under intervjuene, og forsøkte å fremstå som normativt nøytral – blant annet ved å understreke at ingen utsagn var feilaktige, og unngå å bruke kjønne uttrykk som 'dame', 'type' eller lignende i beskrivelser av seksuelle relasjoner.

Det var definitivt positivt for relasjonen min til informantene at vi befant oss i noenlunde samme livssituasjon. Jeg opplevde ikke kjønn mitt som hverken et hinder eller en fordel under fokusgruppene, selv om det kan tenkes at de mannlige informantene hadde vært mer reserverte overfor en kvinnelig intervjuer, gitt denne oppgavens tematikk. Det er likevel viktig å være klar over betydningen kjønn *kan* ha, særlig med tanke på oppgavens personlige karakter.

I fokusgruppene var det alltid noen informanter som var mer engasjerte i diskusjonen enn andre. I begge de to gruppene for kvinner var det særlig to informanter som ofte tok ordet. Dette førte til at jeg ved flere anledninger henvendte meg til de andre informantene, som ikke uttalte seg like ofte, først. I gruppene for menn var det ikke et like stort behov for dette – i tilfeller hvor en mannlig informant var dominerende, virket han også bevisst på dette og oppfordret med jevne mellomrom de andre informantene til å uttale seg. Selv om alle fokusgruppene bestod av informanter som uttalte seg mer eller mindre om temaet, oppfattet jeg ikke gruppedynamikken som hinder for at kontroversielle perspektiver kunne formidles. Jeg opplevde derimot at de mannlige informantene var bevisste på å holde seg til en normativ diskurs. Dette kom frem gjennom utsagn som «ikke siter meg på det», «det kan jeg kanskje ikke si», selv om jeg, som tidligere nevnt, var bevisst på å oppmuntre alle til å snakke fritt. Alt i alt ble jeg overrasket over hvor mye informantene delte, og hvor godt de andre informantene forholdt seg til hverandres personlige og intime historier.

Alle fokusgruppene ble gjennomførte på Det Sosiologiske Institutt ved Universitetet i Bergen, hvor jeg hadde tilgang til et romslig seminarrom.³⁵ Intervjuene fant sted på kveldstid, slik at alle informanter skulle være ferdige med forelesinger og seminarer. Fordelen med å utføre intervjuene etter semesterstart var at flere av informantene nylig hadde tatt del i fadderuken, en arena som ved flere anledninger ble koplet til debatten om #metoo.³⁶

Hvert intervju bestod av meg som intervjuer og tre informanter, noe mindre enn det som er vanlig ved bruk av fokusgrupper. Dette var enda et virkemiddel for å få informantene til å føle seg så trygge som mulig og bidro, som Smithson (2008:360) skriver, til et miljø hvor alle deltakere kunne ta aktivt del i diskusjonen. Da intervjuene allerede varte mellom en og en halv og to timer kunne intervjuene også blitt *for* lange om jeg hadde inkludert flere informanter i gruppene. Alle intervjuene ble, etter samtykke fra informantene, tatt opp og transkriberte. Det bidro positivt for gruppedynamikken at det gjerne tok litt tid før alle informantene og formaliteter var på plass. Intervjuene begynte gjerne ikke før fem til ti minutter etter at alle hadde møtt opp, blant annet fordi jeg måtte innhente samtykkeerklæringer fra alle parter. Dette gjorde at jeg og resten av informantene ble komfortable med hverandre før intervjuet startet.

Det oppstod noen forstyrrende elementer under intervjuene, blant annet fordi en informant måtte forlate fokusgruppen tidlig for å rekke en buss. Dette gjorde at de andre informantene ble observante på tiden, selv om de valgte å fortsette intervjuet. Ellers gjorde noe bakgrunnsstøy og varsler fra informantenes mobiltelefoner at fokuset i gruppen ved noen tilfeller kunne falle bort. Dog opplevde jeg for det meste informantene som fokuserte og engasjerte i diskusjonene.

At informantene ble rekrutterte ved å melde sin egen interesse har uten tvil hatt betydning for sammensetningen av utvalget og dynamikken i gruppene. Særlig la jeg merke til hvordan kvinnene i utvalget så prosjektet som en mulighet for å ytre sine meninger om et mye omtalt tema. Mennene på sin side fortalte at de til en viss grad følte seg forpliktet til å delta – også et funn i seg selv.

³⁵ Intervjuene til dette prosjektet ble gjennomførte i løpet av høsten 2018.

³⁶ #Metoo ble særlig koplet til fadderukene ved norske utdanningsinstitusjoner gjennom debatten om et 'hookeforbud' (Kvistad og Juva, 2018). Forbudet skulle hindre seksuell omgang mellom faddere og fadderbarn.

3.6.1 Intervjuguide

Jeg så det, som i de fleste kvalitative intervjustudier, som hensiktsmessig å benytte meg av en semi-strukturert intervjuguide (Tjora, 2013:129). Det ble vurdert som fruktbart å basere seg på noen generelle spørsmål for å etablere en åpen diskusjon, og for å nå de aspektene ved tematikken som både jeg som forsker og informantene ikke hadde tenkt like nøye over. Utformingen av intervjuguiden ble drevet frem av problemstillingen, og fokuserte på tematikkene #metoo og seksuell trakassering. Bruken av intervjuguiden ble tilpasset de ulike fokusgruppene, for å utnytte og forme seg etter intervju-situasjonen. Det viste seg at jeg ikke hadde behøvd en like strukturert intervjuguide som først antatt, mange informanter førte diskusjonen naturlig videre til de spørsmålene jeg hadde forberedt.

Med inspirasjon fra forskning som benytter seg av ‘elicitation’-metoder og Tjora (2013:124) sitt begrep om *stimulusmaterialer* inkluderte jeg tre ulike caser i slutten av intervjuene (Harper, 2002:13).³⁷ Casene skulle representere reelle hendelser hvor trakassering hadde/ikke hadde forekommet, og forsøke å gjøre tematikken enklere å gripe for informantene.³⁸ På denne måten forsøkte jeg også å unngå at informantene dvelte for lenge ved sine egne utsagn, i frykt for å si noe som ikke var akseptert innad i gruppen. Casene ble presentert avslutningsvis for å runde av diskusjonene. I ettertid så jeg at bruken av ulike caser ikke var like nødvendig som først antatt – informantene var i stor grad åpne for å snakke om tematikken, uten særlig behov for å diskutere noe annet enn sine egne opplevelser og tanker. Det var likevel interessant å se informantenes vurderinger av ulike opplevelser av seksuell trakassering, på tvers av fokusgruppene.

3.7 Etiske vurderinger

Dette forskningsprosjektet har blitt utført i henhold til NESH (Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora) sine *Forskningsetiske retningslinjer for*

³⁷ Hvor ‘elicitation’-metoden vanligvis innebærer bruken av visuelle medier, blir *stimulusmaterialer* av Tjora (2013:124) definert noe bredere, og kan variere fra avisartikler, videoklipp eller lignende materiale – brukt for å etablere diskusjoner innad i fokusgruppen.

³⁸ Casene ble hentet fra Olsson og Zondag (2018), med hensikt om at casene skulle være så reelle som mulig, og samtidig befinne seg i en juridisk gråsoner. To av de benyttede eksemplene er hentet fra tingretten, mens den siste er fra en dom i lagmannsretten. Sakene er alle fra de siste ti årene.

samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi.³⁹ Disse er ment å utvikle forskningsetisk skjønn og refleksjon – for å fremme god vitenskapelig praksis. NESH (2016) vektlegger særlig kravene til behandlingen av personvernopplysninger, som er nedfelt i Personopplysningsloven (2018) og gjelder alle opplysninger som «[...] enten direkte eller indirekte kan knyttes til en person, for eksempel gjennom navn, fødselsnummer eller e-postadresse, eller gjennom en sammenstilling av bakgrunnsopplysninger.» (NESH, 2016:8). Behandlingen av slike opplysninger er meldepliktig og skal i dette tilfelle meldes til Norsk Senter for forskningsdata (tidligere NSD).⁴⁰ Da dette prosjektet også behandler *sensitive* personopplysninger måtte dette spesifiseres i søknaden til NSD.⁴¹ I tillegg til at elektronisk behandling av slike opplysninger er meldepliktig skal de som hovedregel være basert på fritt og informert samtykke. Før datainnsamlingen kunne gjennomføres måtte prosjektet dermed bli vurdert av NSD og jeg som forsker innhente samtykke fra alle informantene. I tråd med dette fikk alle informantene tilsendt et detaljert informasjonsskriv forut for datainnsamlingen.⁴² Dette ble også gitt til informantene dagen da intervjuet skulle gjennomføres, for å signere *samtykkeerklæringen*. Skrivet bestod av en detaljert beskrivelse av prosjektets formål, tematikk og bruksområde. Formålet med samtykkeerklæringen var å sørge for at deltakelsen i forskningsprosjektet var basert på frivillighet, og å opplyse informantene om at de når som helst hadde muligheten til å trekke seg fra forskningsprosjektet. Det var også viktig å forsikre informantene om at all informasjon tilknyttet prosjektet ble behandlet konfidensielt, og i henhold til NSD sine retningslinjer. I tråd med dette har alle navn og personopplysninger, som kan knyttes direkte til informantene, blitt anonymiserte.⁴³

En ekstra utfordring ved bruken av fokusgrupper er at man som forsker har lite kontroll over hva informantene gjør med informasjonen som utfolder seg under intervjuene (Smithson, 2008:362). Som forsker kan en ikke garantere for at informantene ikke videreformidler

³⁹ Se NESH (2016) for utfyllende detaljer om deres retningslinjer.

⁴⁰ Dette prosjektet har blitt godkjent av NSD, som vurderer behandlingen av personopplysninger til å være i samsvar med personvernlovgivningen.

⁴¹ Sensitive personopplysninger er for eksempel informasjon om helseforhold, rasemessig eller etnisk bakgrunn, seksuelle forhold, samt politisk, filosofisk eller religiøs oppfatning (NESH, 2016:9).

⁴² Informasjonsskrivet var også en del av NSD sin vurdering. Se Vedlegg 2 – Informasjonsskriv.

⁴³ Navn, alder eller utdanningsinstitusjon har ikke blitt gjengitt i transkripsjonene. Hver enkelt informant har fått tildelt et fiktivt navn. Utvalget består av gruppene (1) menn1, (2) kvinner1, (3) menn2 og (4) kvinner2.

informasjon om de andre informantene. Dette kan være særlig utfordrende i institusjonelle sammenhenger hvor informantene er ansatte i samme organisasjon. Dette ble løst ved at ingen av informantene hadde kjennskap til hverandre fra før av, hverken gjennom egne nettverk eller studier.⁴⁴

3.7.1 Lydrett transkripsjon

Selv om det kan virke opplagt, må en være bevisst på at det muntlige språket skiller seg fra det skriftlige. Det finnes, som Tjora (2013:144) understreker, ingen objektiv oversettelse fra muntlig til skriftlig språk. Som forsker må en ta stilling til om en vil transkribere på nynorsk eller bokmål, og hvorvidt dialekt-ord eller hele dialekten skal transkriberes. Videre må en vurdere hvorvidt verbale uttrykk skal inkluderes i transkripsjonen eller ikke. En god regel er å gjøre transkripsjonene ut ifra det som er hensiktsmessig i situasjonen. Da dette ikke alltid er like lett å vite forut for analysen, vil det ofte være en fordel å transkribere litt mer detaljert enn det man tror er nødvendig, understreker Tjora (2013).

På bakgrunn av dette har jeg valgt å transkribere både dialekter og verbale uttrykk så lydrette som mulig. I henhold til tematikken ser jeg det som hensiktsmessig og nyttig for analysen å inkludere uttrykk som kan antyde usikkerhet eller andre emosjonelle uttrykk hos informantene. Når en transkriberer så direkte og lydrett er det viktig å være bevisst på at et velformulert muntlig uttrykk, i tekstform, kan virke usammenhengende og rotete (Kvale og Brinkmann, 2015:205). Jeg føler meg derfor forpliktet til å understreke at informantene generelt var flinke til å ordlegge seg, og bidro med innsiktsfulle refleksjoner jeg ikke ville vært foruten.

3.8 Analyse av datamaterialet

Ettersom forskningsdesignet til dette prosjektet kjennetegnes av en abduktiv strategi – det analytiske og teoretiske arbeidet skal drives videre i dialog med empirien – har analysen av datamaterialet foregått parallelt med datainnsamlingen. Da intervjuene ble transkribert fortløpende hadde jeg fra tidlig av muligheten til å se etter mønstre i materialet, noe som gjorde det mulig å være ekstra observant på disse i fremtidige intervjuer. Så snart alle intervjuene var ferdig transkriberte starter jeg prosessen med å kode materialet. Her så jeg det som

⁴⁴ Fordelen ved å bruke Facebook som rekrutteringsarena var at det var enkelt å se om informantene hadde kjennskap til hverandre fra før av.

hensiktsmessig å jobbe så nært opp til empirien som mulig. Det er lett å falle for det Tjora (2013:182) definerer som en *sorteringsbasert koding*. Denne sier lite om det informantene faktisk formidler, da den fokuserer på hva de snakker *om*. Med inspirasjon fra den *stegvis-deduktive induktive metoden*⁴⁵, og i kontrast til en variabeltenkning, kodet jeg derfor intervjuene så *tekstnære* som mulig. Etter en systematisk gjennomgang av hele materialet, og et dypdykk i teorien, satt jeg igjen med tre overordnede temaer: #metoo, seksuell trakassering og seksualkultur. Jeg gikk tilbake i materialet for å samle de kodene som var relevante for problemstillingen, og dannet overordnede kategorier.

Ved å anerkjenne den sammensatte relasjonen til heteroseksualitet, maskulinitet og feminitet, er oppgavens analyse forankret i feministisk forskning, og særlig maskulinitetsbegrepet til Connell, R. W. (1987). Dette forsøker å forklare den subjektive posisjonen aktører inntar i et sosialt konstruert system, gjennom anerkjennelsen av maskuline idealer, som kjennetegnes av egenskaper som: dominans, aggressivitet, heteronormativitet og en disiplinering av følelser. Dette prosjektet ønsker å studere hvordan informantene, i lys av #metoo, forholder seg til slike idealer, og hvorvidt de uttrykker en anerkjennelse av eller motstand mot dem.

Bruken av fokusgrupper krever at man som forsker er ekstra bevisst på de metodologiske følgene dette har for analysen. Morgan (1997:60) legger særlig vekt på at en må unngå 'sosiologisk reduksjonisme': å feilaktig behandle enkeltpersoners atferd som en overordnet gruppeprosess. Gruppens kontekst og individene som utgjør den er i et stadig dialektisk forhold – en må anerkjenne at begge står i relasjon til hverandre, og behandle datamaterialet som et resultat av dette. Hverken individet eller gruppen utgjør en egen analyseenhet, analysen må dermed forsøke å erkjenne samspillet mellom disse to nivåene av analyser. De praktiske implikasjonene dette har må tas hensyn til under både kodingen og kategoriseringen av materialet. I analysen forsøker jeg derfor å tydeliggjøre om de fremhevede utsagnene stammer fra gruppen som helhet eller enkeltindivider. På denne måten forsøker analysen å «[...] take account of the interactive nature of the data.» (Smithson, 2000:103). Dette, skriver Smithson, er særlig utfordrende i forbindelse med dominante meninger, hvor mangelen på en mot-reaksjon fra en informant kan tolkes som at vedkommende er enig et gitt standpunkt. For å ta hensyn til dette og etterstrebe metodisk *transparens*, har jeg tydeliggjort hvordan ulike informanter

⁴⁵ Se Vedlegg 4 – SDI: Stegvis-deduktive induktive metode.

forholder seg til den samme tematikken der dette har vært mulig, og inkludert en større del av transkripsjonen hvor jeg har sett dette som nødvendig.

3.8.1 Komparativ analyse

Ved å undersøke likheter og forskjeller mellom sosiale enheter benytter denne oppgaven seg av en *komparativ analyse* (Mills, Van de Bunt, og De Bruijn, 2006). Den komparative analysen er i samfunnsvitenskapen et relativt vidt begrep, som inkluderer både kvantitative og kvalitative sammenligninger av sosiale enheter. Disse kan være avgrenset langs svært ulike linjer. Tradisjonelt har den komparative analysen vært et sentralt virkemiddel i nasjonale og regionale sammenligninger, men formålet med metoden er universelt anvendbart (Sasaki, 2004:152).

Det hersker lite konsensus om metodens definisjon, men formålet skiller seg, i følge Durkheim (1938:139), ikke fra annen sosiologisk analyse: «Comparative sociology is not a particular branch of sociology; it is sociology itself, in so far as it ceases to be purely descriptive and aspires to account for facts.». Det underliggende målet med en komparativ analyse og sosiologisk tekning er det samme – å lete etter likhet og varians. Slik kan sammenligninger avsløre forskjeller mellom enheter, men også bidra til å avdekke egenskaper ved en sosial enhet som ikke ville vært mulig å oppdage ellers (Mills et al., 2006:621).

Bruken av en komparativ analyse bidrar slik til å identifisere motsetninger mellom de sosiale enhetene som sammenlignes, og fremheve nyanser i datamaterialet. Metoden bringer dermed med seg en rekke analytiske fordeler, som drar nytte av den komparative dimensjonen underliggende i fokusgruppeintervjuer (Morgan, 1996:143).⁴⁶ På tross av en semi-strukturert intervjuguide og min rolle som moderator, utfoldet fokusgruppe-intervjuene i denne studien seg nokså ulikt. Dette gjorde også at ikke alle temaer ble diskutert like grundig på tvers av fokusgruppene. Et sammenligningsgrunnlag var derfor ikke alltid til stede.

⁴⁶ Selv om inndelingen av utvalget etter kjønn, først og fremst har blitt gjort som følge av etiske årsaker, muliggjorde todelingen også en komparativ analyse på tvers av fokusgruppene.

4 #MeToo og seksuell trakassering

#MeToo representerte en ny kollektiv erkjennelse tilknyttet et dyptgripende samfunnsproblem, som viste seg å eksistere på tvers av bransjer (Pedersen, 2018:85). Bevegelsen representerte også et skifte i relasjonen mellom mann og kvinne, og likestillingsprosjektet som helhet. På flere områder forventes det at #metoo har ført til normative endringer. I dette kapittelet vil jeg undersøke hvordan informantene reflekterer rundt #metoo, og i hvilken grad tradisjonelle kjønnsroller kommer til uttrykk i deres beskrivelser av kampanjen. Dette kapittelet skal dermed ikke gi en objektiv oversikt over #metoo, men trekke frem det informantene fokuserte på i sine refleksjoner over kampanjen, og seksuell trakassering som et personlig og kollektivt problem. Videre skal kapittelet studere normene og forventningene som informantene formidler.

Dermed presenterer dette kapittelet en empirisk analyse av både #metoo, seksuell trakassering og den erfarte seksualkulturen informantene er en del av. Det gjennomgående argumentet i denne delen av oppgaven er at disse er tett knyttet sammen – de både gjensidig påvirker og reproducerer hverandre.

4.1 Et oppgjør med en maskulin seksualkultur

For flere av informantene representerte #metoo et oppgjør med en (u)kultur som lenge har fått flyte fritt og definere særlig kvinnes hverdag. Denne kulturen kommer til uttrykk gjennom personlige historier om uønskede bemerkninger, flørting og fysiske berøringer. Til grunn for denne kulturen ligger et premiss om en konstant seksuell vurdering:

(4)

K: [...] det å oppleve at du alltid på en måte blir seksuelt vurdert, og plassert på en skala fra attraktiv til uattraktiv, eh- bare du går på gaten eller du går på pub, altså uansett kor du befinner deg at du blir vurdert på den skalaen [...]

Sitatet til Kari fremhever en definisjonsmakt menn har over kvinners attraktivitet. Dette tilskriver mannen et handlingsrom, som overfor kvinner fungerer begrensende og underordnende. #MeToo representerte for flere av de kvinnelige informantene en reaksjon på denne kulturen. Hvor kvinner tidligere hadde blitt betegnet som *hysteriske* eller *krenket* ble det nå rom for å reagere på gjerninger som tidligere hadde blitt feid under teppet. Slik representerer #metoo en anerkjennelse av offerets subjektivitet – det er individet selv som definerer omfanget og alvorligheten av en ubehagelig opplevelse. Tidligere har forsøk på å si ifra blitt møtt med en hersketeknikk som har bidratt til å videre undertrykke offeret:

(4)

K: [...] det skal være greit å si i fra og det skal være greit å på en måte si at nok er nok, eh- det skal være greit, ikkje minst komfortabelt å kunne si at «dette er e over min grense», uten å på en måte få slengt tilbake at «no er du hysterisk» eller «ble du krenket no? [...]

Ovenfor viser Kari hvordan det tidligere ikke har vært aksept for å definere sine egne grenser uten å bli møtt med kritikk. Dette kan vise til eksistensen av en hersketeknikk som historisk sett har blitt brukt til å diagnostisere kvinner som hysteriske, og opphøyd emosjonell disiplinering som en maskulin styrke (Smith-Rosenberg, 1972:652). Kari (4) ser på mange måter #metoo som en reaksjon på denne kulturen også – hvor kvinner endelig fikk snakke fritt uten at noen definerte dem som hysteriske:

(4)

K: [...] eg tror folk rett og slett så seg litt lei på å, igjen, ikkje få lov å være sint, ikkje sant, for man blir på en måte alltid slått ned på, hvis man var sint, man ble omtalt som hysterisk eller at man overreagerte [...]

Kari beskriver her hvordan kvinner ikke har hatt lov til å være sinte uten at dette har blitt betegnet som en ‘diagnose’. Sinne representerer dermed en uønsket følelse hos kvinnen, som har blitt og fortsatt blir slått ned på. Dette finner også Warner (1978). Hans studie viser at menn og kvinner med de samme kliniske trekkene ofte blir diagnostiserte langs kjønne stereotypier – kvinner diagnostiseres med *dramatiserende personlighetsforstyrrelse*, mens menn blir identifisert med en anti-sosial personlighet. Sitatet til Kari fremhever hvordan slike kjønnsdelte kategoriene fortsatt eksiterer i dag, og at hun opplever disse som en av årsakene til at #metoo oppstod.

I samtalene om #metoo blir det tydelig at både mannlige og kvinnelige informanter har opplevd ubehagelige situasjoner som de selv eller andre tidligere har avfeid som ufarlige. For Chris representerte #metoo nettopp et signal om at det var på tide å komme ut med hennes historie – det som av lærere og foresatte hadde blitt karakterisert som harmløs flørting, var noe som for henne hadde ført til både angst og depresjon:

(2)

C: Eg opplevde det på, eller fyrste gang som eg kan huske var på ungdomsskolen, eg huske ikkje om det var i 8. eller 9. klasse, men då var det ein gut i klassen som holdt meg fast, og begynte å ta på meg – og fekk andre til å gjøre det samme, og det skjedde då fleire gonga, og til slutt, også gikk det over på sånn ord og.. ja, bemerkninger, eh.. om det da. Eg prøvde jo då å si i fra om det til både foreldrene mine og læreren og faktisk, men då var det sånn «du tror ikkje de bare flørta med deg da?» også blei det bare glømt.

...

C: Han var like gammel som meg, så han var då 13-14, noke sånn, ja, husker ikkje heilt korti det var, har litt sånn fortrent det.. det kom opp igjen i minne då når metoo kom opp og då skjønnte eg liksom ka det e- for eg slite med angst og depresjon, og då skjønnte eg, okei det her er det som e grunnen, for eg skjønnte liksom aldri grunnen

Chris opplevde med andre ord et fysisk overgrep, som av overordnede ble avfeid som ufarlig oppførsel. En slik argumentasjon bygger ofte på et sosialt vokabular som ser mannlig aggresjon som naturlig og normal i seksuelle relasjoner (Weiss, 2009:810). Denne formen for antakelser og fortolkninger av guttenes atferd som 'flørting' normaliserer dermed menn som aggressive og utemmelige. Weiss understreker også at denne ansvarsfraskrivelsen av guttenes handlinger, som en 'lek' uten hensikt, bidrar til at ofre blir mindre tilbøyelige til å si ifra om slike opplevelser. Chris hadde selv fortrent opplevelsen, en tendens som også kommer til uttrykk i samtalen med andre kvinnelige informanter. Dette, finner Weiss, henger ofte sammen med at kvinner ønsker å beskytte gjerningspersonen mot negative konsekvenser. I materialet kommer en slik beskyttelse til uttrykk gjennom en forventning om at man ikke skal *angi* mannlige trakassører:

(4)

K: [...] «ja, men du må ikkje si at han har seksuelt trakassert deg, for du ødelegger ryktet hannes» [...]»⁴⁷

Dette fremhever at det kvinnelige offeret, selv om hun ikke har makten i situasjonen, har et sosialt ansvar for mannens rykte. Dette ansvaret føler flere kvinnelige informanter på. Selv om Kari beskriver seg selv som en utadvendt feminist føler hun seg også begrenset av en norsk «høflighetskultur» som legger stor vekt på at man ikke skal gjøre tilværelsen for andre ubehagelig:

(4)

K: [...] vi har ingen grunn til å være redd for å si ifra, vi har ingen liksom, sannsynligvis kommer ikkje folk og slår oss ned hvis vi sier «det der var faen ikkje greit gjort» på en måte, men likevel så gjør vi det ikkje, fordi at vi vil ikkje forurolige de, eller liksom være en ulempe eller en byrde for de, med å si at liksom «det der, var ikkje greit»

Konfrontasjon blir av Kari beskrevet som noe negativt man helst vil unngå. Årsaken til dette er at konfrontasjon ofte kan ha negative konsekvenser. Et fravær av kvinnelig konfrontasjon koples av Ferraro og Johnson (1983) til en tradisjonell feminitet hvor kvinner underordner sine behov til fordel for andres, forankret i kvinners ønske om å være til tjeneste for andre, og ikke

⁴⁷ Hermetegn («») markerer, i dette og videre sitat, at informanten imiterer seg selv i tredjeperson, eller etterligner stemmen til en tredjepart.

være til bry. Som Kari sier, det er ingen grunn til å være redd for å si ifra, «sannsynligvis kommer ikkje folk og slår oss ned», likevel vegrer mange kvinner seg fra å konfrontere gjerningsperson(er): «vi vil ikkje forurolige de». Mangel på konfrontasjon blir slik en måte å innordne seg menns autoritet på, og kan dermed tolkes som et uttrykk for Connell, R. W. (1987:183) sitt begrep om *emphasized femininity* – en femininitet som imøtekommer menns behov og ønsker.

Fraværet av kvinnelig konfrontasjon må også sees i lys av studien til Berdahl (2007). Hun finner at kvinner med økt maskulin personlighet (i denne studien målt gjennom egenskapene: styrke, dominans og uavhengighet), var de som opplevde mest seksuell trakassering. Slike funn har tidligere blitt avfeid som arbitrære korrelasjoner og begrunnet i at kvinner med maskuline verdier har økt sannsynlighet for å reagere på, og angi trakasserende hendelser. Berdahl kontrollerer for dette ved å utføre en andre studie som tester for sammenhengen mellom maskuline trekk og sannsynligheten for å vurdere en handling som mer alvorlig enn andre. Ved å bekrefte at kvinner med mer maskuline trekk enn andre *ikke* er mer tilbøyelige til å vurdere en handling som mer negativ enn andre kvinner, viser Berdahl at den økte trakasseringen av kvinner med maskuline egenskaper skyldes at disse blir trakassert oftere enn andre kvinner.⁴⁸

Tolker man kvinnelig konfrontasjon som en maskulin strategi, som bryter med heteronormative kjønnsroller, kan fraværet av konfrontasjon utgjøre en bevisst handling for å unngå videre trakassering. Disse funnene samsvarer med Connells teori om hegemonisk maskulinitet, og fremhever det Connell, R. W. (1992:735) definerer som en kamp om hegemoni og et maskulint grensarbeid. Slik kan seksuell trakassering sees som manifesteringen av en maskulin mostandspraksis, hvor avvik fra heteroseksuelle idealer blir utsatt for maskulin motstand. Dette finner blant annet Stockdale, Visio og Batra (1999:630) – som hevder at likekjønnet trakassering mellom menn ofte er begrunnet i et brudd på maskuline stereotypier: «[...] targeted men do not fit their offenders' gender-role stereotype of heterosexual hypermasculinity». Maskuline kvinner og feminine menn kan dermed bli ofre for en hypermaskulinitet som forsøker å opprettholde et heteronormativt hierarki.

⁴⁸ Denne forskningen underbygges av tidligere presenterte studier, som finner at kvinner i autoritetsposisjoner (*supervisors*) utsettes for mer seksuell trakassering enn kvinner i 'underordnede' stillinger (*nonsupervisors*) (McLaughlin et al., 2012).

4.2 Å være en cool chick

Samtidig som flere av de kvinnelige informantene unngår å konfrontere en potensiell gjerningsperson fordi de ikke vil være en byrde, formidler gruppe 4 et ideal om å fremstå som det Kari (4) definerer som en *cool chick*. Å være en *cool chick* handler for kvinnene om å benekte at man føler seg såret, og dermed unngå at andre og en selv betrakter en som et offer. Offerrollen, slik informantene i gruppe 4 beskriver den, gjør deg veldig liten – særlig som kvinne. Samtidig blir idealet om en *cool chick* også knyttet til en forventning om at man ikke skal lage drama, eller dårlig stemning.

(4)

K: [...] alle har litt lyst til å være liksom cool chick, det er ingen som har lyst til å si at liksom «dette her var kjipt», så alle er litt sånn «hehe, lol, han fyren tok meg nettopp på rumpen, eg bare, wtf?» [...]⁴⁹

...

H: [...] på grunn av det med, at man liksom ikke skal lage en scene, man skal ikke være så, lage så mye drama ut av alt [...]

...

S: [...] som nevnt tidligere, det blir dårlig stemning

Å være *cool chick* er også knyttet til en kultur hvor en som kvinne kan bli anklaget for å være overdrevent dramatisk: «man skal ikke [...] lage så mye drama ut av alt» – dette fører, som Silje sier, til at det blir dårlig stemning. Ved å la være å innrømme at man har blitt trakassert, og ved å spøke det bort, tydeliggjort gjennom forkortelser som ‘lol’ og ‘wtf’, unngår kvinnene å havne i offerrollen, som Silje betegner som stakkarslig og ydmykende:

(4)

S: «no begynne folk å syns synd på mæ» å æ gidd ikke å bli sånn- det offeret og at det blir synd på meg liksom, helst gjør det så lowkey som mulig [...]

Kvinnenes strategier for å takle trakassering kan sees på som en normal del av et sosialt samspill hvor enhver aktør ville forsøkt å unngå å få en negativ oppmerksomhet rettet mot seg. Likevel fremhever fraværet av en slik diskusjon hos de mannlige informantene hvor mye særlig gruppe 4 har reflektert over offerrollen, og hvor stor betydning den har i form av forventinger til dem i slike situasjoner. Offerrollen er en tilstand som beskrives som uønsket av de kvinnelige informantene, fordi den sees på som et nederlag og tap av makt:

(4)

⁴⁹ Begreper som ‘lol’ (*laughing out loud*) og ‘wtf’ (*what the fuck*), kan være vanskelige å oversette korrekt i henhold til kontekst, men markerer i dette utsagnet informantens avvæpning og ufarliggjøring av en ubehagelig opplevelse.

S: [...] du blir jo så liten og at noen kommer over deg og får deg til å føle deg kjip og at du må nesten- du må jo si i fra at «dette her var vondt for mæ og æ vil ikke at du skal gjenta det der» at noen har den makten på deg, og da blir du jo veldig liten også er det kjipt som- igjen som kvinne [...]

Silje (4) viser med sitt eksempel hvordan kvinner som blir trakasserte har svært få muligheter til å forsvare seg selv og gjenopprette en maktbalanse, fordi man gjennom en reaksjon også plasserer seg selv i en offerrolle, og dermed gir en potensiell trakassør makten i situasjonen. Utdragene tydeliggjør en maktkamp mellom trakassør og offer, hvor det forekommer det jeg videre vil kalle en *duellering* – en kamp om å definere og utfordre etablerte relasjoner. Denne kommer særlig til uttrykk i Siljes fortelling om hvordan det er å bli ekskludert av *gutta*.

4.3 Homososialitet

Å være *cool chick* innebærer for kvinnene flere av de samme idealene som anerkjennes av *gutta*. Silje har lenge jobbet i servicebransjen og beskrives blant annet hvor utfordrende det kan være å jobbe i en bransje med kontinuerlig kundekontakt. Det er likevel i relasjonen til mannlige kollegaer at hun nylig har møtt utfordringer:

(4)

S: [...] det var en episode med to, eh.. kollega som var gutta.. og vi var veldig gode venna også skjedd det, også dro dem en dro vits og da sa æ, «du, det der er ikke greit». etter det så bare, det var ikke det samme igjen.. liksom på jobben, å æ har jobba der en god stund, og det vart sånn.. det vart kleint, dem snakka så vidt med meg, dem så så vidt på mæ når vi va på jobb, og da vart det sånn, det var da dem innså på en måte at, æ var ikke en av gutta [...]

Bruken av «dem» satt opp mot jeg-et «æ» fremhever en maskulin lojalitet og et samhold som Silje ikke får ta del i, fordi hun gjennom hennes ytring har symbolisert at hun ikke er komfortabel med det guttene uttrykte. Samholdet og handlingene mellom de mannlige kollegene kan defineres som en *homososialitet*⁵⁰. Homososialitet blir aktivt konstruert som en motsetning til homoseksualitet (Sedgwick, 2015:696), og fungerer dermed som arena for å legitimere og separere vennskapelige maskuline relasjoner fra homofile seksuelle relasjoner. Homososialitet sees av Sedgwick og Bird (1996) som en forlengelse av patriarkatet, karakterisert gjennom homofobi, frykt og mostand mot homoseksualitet. Sedgwick regnes som en av de mest sentrale queerteoretikerne i USA, og er særlig kjent for hennes litterære analyser,

⁵⁰ *Homososialitet* skal i denne oppgaven forstås som kjønnsordnede prosesser som styrker sosiale bånd mellom personer av samme kjønn, og som dermed gjensidig bekrefter deres sosiale tilhørighet og posisjon – i dette tilfellet mellom to menn.

som bygger på begrepet homososialitet. Sedgwicks studier problematiserer hvordan kvinners status som objekt og forhandlingselement er en sentral del i opprettholdelsen av alliansen mellom menn, og hvordan dette igjen er koplet til *homoseksualitet*. For at forholdet mellom menn og kvinner skal kunne etableres, må det homoseksuelle ekskluderes. Dette fremhever hvordan homofobi grunnleggende bygger på heteroseksualitet, så vel som hegemonisk maskulinitet – og hvor tett disse konstruktene er sammenflettet (Mortensen et al., 2008:305).

Når homososialiteten bygger på en maskulinitet som ser kvinner som seksuelle objekter og anerkjenner emosjonell disiplinering, bidrar homososialitet til å reprodusere et system som underordner femininitet og ikke-hegemoniske maskuliniteter (Bird, 1996:120). Humor og 'spøkene' Silje viser til går ofte på kvinners bekostning. I tillegg til å bagatellisere kvinners reaksjoner, bidrar praksisene til å skape og reprodusere en maskulin og 'fiendtlig' seksualkultur (Montemurro, 2003). Dermed kan også humor og denne formen for sosiale 'utfordringer' utgjøre et maskulint grensarbeid, som prøver å forhindre ethvert forsøk på en grensoverskridelse av tradisjonelle kjønnsidealene. Sitatet til Silje fremhever at en av årsakene til at flere av de kvinnelige informantene etterstreber et ideal om å være en *cool chick*, kan være en søken etter anerkjennelse hos gutter.

4.4 Duellering

Opplevelsen, som av Silje beskrives gjennom et kollektivt skille mellom «dem» og «æ», ligner mye på det professor i sosiologi Les Back (1990), i sin forskning på ungdomsklubber, definerer som *duelling play* – en lek som har som formål å teste grenser mellom personlige relasjoner:

Duelling play is a process whereby young people test out the boundaries of interpersonal relationships (ie. how far play can be extended and pushed). These exchanges have greater significance than just play for play's sake. They not only mark the boundaries of tolerance within friendships but they also mark those who are included in the peer group - those who are 'alright' - and those who are excluded - 'wallies'. (Back, 1990:10)

Denne formen for 'lek' markerer hos unge et virkemiddel i en pågående inkludering<>ekskludering. Både Chris' og Siljes historier fremhever et ritual for maskulin 'bonding' som: (1) utgjør en konkret makthandling mot en eller flere kvinner, og (2) som Quinn (2002:387) skriver, fungerer som et 'spill' menn spiller for å bygge en felles maskulin identitet og sosiale relasjoner. I Chris' fortelling om trakassering i skolegården, da «ein gut i klassen som holdt meg fast, og begynte å ta på meg – og fekk andre til å gjøre det samme», og Siljes opplevelse på arbeidsplassen, finner en elementer av begge disse strategiene. At denne typen

atferd hos yngre gutter betegnes som flørting, jamføre «du tror ikkje de bare flørta med deg da?», viser hvordan slike handlinger blir normaliserte i dagens samfunn og institusjoner.

De kvinnelige informantenes motstand mot offerrollen kan i lys av en pågående duellering tolkes som en markering av egen maktposisjon. For de kvinnelige informantene er en avstand til offerrollen avgjørende for å vise at trakassering ikke har *gått til dem*:

(4)

S: [...] da vise du kor mye det har gått til deg, det handle om den makten da igjen da [...]

Kvinnens motstand mot offerrollen kan dermed representere en reaksjon på den maskuline duelleringen, som i datamaterialet forekommer både i skolegården og på arbeidsplassen.

En mindre kollektiv form for trakassering er den som kan forekomme i offentligheten, hvor Kari (4) ser få muligheter til å forsvare seg selv. Denne formen for trakassering er ikke som tidligere eksempler, hvor trakasseringen kan tolkes som en strategi for å styrke ens posisjon i en gruppe, men fungerer i dette tilfellet utelukkende kvinneundertrykkende:

(4)

K: [...] eg huskar det var en gang eg var på veg til jobb, eh.. jobbet nede på bryggen på en måte, var bare på veg til jobb også stopper det på en måte en fyr meg då, eh.. mer eller mindre for å fortelle meg liksom kor mye han har lyst til å pule meg

H: [kvalt gips]

K: [...] når eg kom på jobb så begynte eg å grine fordi at det var bare sånn «her går eg på jobb.. også kan eg ikkje føle meg trygg på at ingen ser på meg og vurderer om eg e verdt å pule eller ikkje» liksom..

H: [...] hvis man da er tøff nok og har baller nok til å si «vet du hva, det der synes jeg er helt forkastelig at du står og sier til meg!», da tror jeg kanskje jeg hadde syns det var litt lettere, for det er ingen andre rundt som liksom.. jeg ødelegger ikke noe for noen andre da, hvis du skjønner [...]

I sitatet finner man uttrykk for den tidligere nevnte *vurderingskulturen*. Denne formen for trakassering har ikke en maskulin duellering som formål, men uttrykker en brutal sexisme. Hildes reaksjon på opplevelsen, med antydningen om at baller symboliserer styrke, fremhever hvor internalisert en slutning om at mannlighet innebærer styrke er i språket. Sitatet til Hilde viser også hvor avgjørende publikums tilstedeværelse er for hvordan man skal reagere, og at kvinnene ved gjentatte anledninger formidler en forventning til seg selv om å ikke lage dårlig stemning om andre er til stede.

Slike uttrykk for en *emphasized femininity* blir av Cann (1979) og Lips (1991) sett på som resultatet av en kvinneundertrykkende sosialisering, hvor kvinner internaliserer det å ta mindre plass i samfunnet. Fraværet av motstand mot seksuell trakassering hos de kvinnelige informantene kan derfor også tolkes som et resultat av at kvinner blir sosialiserte inn i en passiv rolle. Cann (1979) viser til hvordan mannlig utøvelse av innflytelse belønnes, mens oppfordring til handling uteblir for kvinner – deres forsøk på innflytelse forsterkes ikke i samme grad som hos menn. Slik blir kvinner sosialiserte til å tro at handlingene deres ikke utgjør en forskjell. Dette viser også hvordan sosiale normer påvirker individer til å forvente og akseptere ulike utøvelser av makt (Cleveland og Kerst, 1993:50). Fraværet av kvinnelig konfrontasjon kan dermed også sees på som resultatet av sosiale normer, som bidrar til at kvinner tar mindre plass.

Videre er det viktig å understreke at et syn på kvinners fravær av konfrontasjon som et uttrykk for en *emphasized femininity* alene ikke anerkjenner at stillhet har to verdier: positive og negative (Jaworski, 1993:66). Stillhet består i en sosial setting også av et pragmatisk og rasjonelt element. Derfor må det å tie også kunne tolkes som et konkret virkemiddel og element kvinnene aktivt benytter i *duelleringen*. Stillhet kan, om det tolkes som et fravær av anerkjennelse av guttenes eksistens, fungere som en strategi for å vise styrke og markere at man ikke har blitt berørt av hendelsen. Å nekte gjerningspersonen anerkjennelse blir i fokusgruppene også koplet til at anerkjennelse ofte er selve målet med trakasseringen:

(4)

H: [...] man ønsker ikke å gi den personen den oppmerksomheten, for det er det han er ute etter

S: mhm

H: [...] hvis du for eksempel da lager en scene ut av det, da sitter kanskje han litt igjen som den, ikke vinneren, men sånn, han liksom, «okei, jeg-

S: mm

Dermed representerer stillhet også en makt. Ved å nekte å reagere, og bare gå sin vei – slik flere av informantene gjør, kan man unngå å bli målet for gjentatt og enda mer utfordrende trakassering. Denne formen for passiv handling virker gjerne ikke særlig robust, men blir av flere kvinner beskrevet som den eneste løsningen på situasjonen. Stillhet både benekter en offerrolle og opprettholder en form for kontroll over situasjonen.

4.4.1 Chain yanking

Samtalen mellom Hilde og Silje viser hvordan 'leken' fra menns side kan ha til hensikt å sette kvinnen ut av spill. Slike handlinger blir av Quinn (2000) definert som *chain yanking* – en

kanonisk form for makt med underliggende hensikt om kontroll, ofte innpakket som humor eller karakterisert som en spøk. Quinn undersøker hvordan denne atferden forsøker «[...] to produce a socially inappropriate display of emotion». (2000:1163). Formålet med *chain yanking* er å sette andre ut av spill, mens handlingen legitimeres som en spøk med ufarlige hensikter. Dette gjør det veldig vanskelig for et offer å reagere, fordi en ikke vet om hendelsen er en fornærmelse eller en vits. Skal man reagere, og risikere å bli sett på som ømfintlig, eller skal man tie, og la seg fornærme? Denne tvetydigheten tjener som et utmerket virkemiddel for å stenge offeret inne i en uløselig situasjon. Både en reaksjon, og fraværet av den, umyndiggjør offeret.⁵¹

Den paradoksale logikken, midt mellom aggresjon og emosjonell kontroll, tydeliggjør et maskulint orientert verdigrunnlag. *Chain yanking* kan dermed knyttes til en reproduksjon av maskuline idealer, fordi den forvirrer og søker å disiplinere sårbarhet og frykt. Praksisen utgjør dermed en arena for både aggresjon og dominans, ved å utfordre andres og uttrykke egen emosjonell kontroll (Lyman, 1987). Slik kan Siljes opplevelse med de mannlige kollegaene fremheve hvordan menn blir sosialiserte til å ta plass og – av hverandre – belønnes for å utøve en emosjonell kontroll. Ved at Siljes konfrontasjon får ekskluderende konsekvenser forsterkes en tendens til at kvinner ikke ser verdien i å si ifra om seksuell trakassering. Kvinnene forteller at deres handlinger ikke utgjør en forskjell fordi reaksjoner slås ned på, og en oppmuntring til handlekraft uteblir når forsøk på dette blir gjort. Gjennom slike praksiser blir deres muligheter og incentiver til å utøve makt, begrenset (Cann, 1979).

I både Chris, Silje og Karis eksempler har trakasseringen ekskluderende konsekvenser. Ved å understreke kvinnens kjønn og definere henne som ulik seg selv som mann, eller majoriteten menn, markeres også en avstand til henne. I Chris' og Siljes tilfeller fungerer trakasseringen, og den upassende spøken, både kvinneundertrykkende og som en maskulin maktkamp som markerer egen styrke internt mellom menn. Analysen viser videre at både foreldre og læreres bagatellisering kan, sammen med *chain yanking*, bidra til at kvinner ikke sier ifra om trakassering.

⁵¹ Offeret havner dermed i et klassisk 'damned if you do, damned if you don't'-dilemma, slik det blir beskrevet av Lippman og Campbell (2014).

4.5 Maskulin seksuell dominans

I samtlige av fokusgruppene blir mannlig dominans nevnt som en avgjørende faktor for at #metoo oppstod, og som vesentlig for relasjonen mellom menn og kvinner generelt. Gjennom beskrivelser av maktforholdet mellom menn og kvinner som henholdsvis overordnet og underordnet, blir femininitet kontrastert og satt opp mot maskulinitet. Dette maktforholdet opprettholdes i materialet gjennom en heteroseksuell diskurs hvor maskuline normers dominans naturaliseres⁵² (Holland et al., 1996:144-146). Dette innebærer også en normalisering som kommer til uttrykk gjennom beskrivelser av menns posisjon som en «naturlig maktposisjon». Som tidligere presentert uttrykker flere av de kvinnelige informantene en tradisjonell femininitet, hvor egne behov underordnes til fordel for andres. I dette delkapittelet skal jeg se nærmere på hvordan informantene tegner et bilde av mannen som overlegen i den heteroseksuelle relasjonen til kvinnen. Kvinners handlingsrom blir gjennomgående sett på som underlegent det mannlige. Denne argumentasjonen blir særlig koplet til menns fysiske overlegenhet.

4.5.1 Fysisk dominans

Det eksisterer i utvalget en etablert antakelse om at kvinner og menn er grunnleggende ulike. Denne tanken fremheves i diskusjonene om seksuell trakassering, hvor ulikheten i fysisk styrke av Kari beskrives som en av årsakene til at kvinner og menn stadig havner i en *clash*:

(4)

K: [...] det er ofte der den, «clashen» mellom kvinner og menn oppstår at, menn e ofte veldig mye større og veldig mye sterkere enn kvinner

I sitatet betraktes forholdet mellom menn og kvinner som naturlig konfliktfylt, fordi menn og kvinner er fysisk ulike. Sitatet er et av flere eksempler på at informantene ser seksuell trakassering som et heteroseksuelt problem, som utelukkende oppstår mellom kvinner og menn. At menn er fysisk overlegne kvinner gjør også at de utgjør en trussel for dem, hevder Mikkel:

(3)

M: [...] menn er.. på en måte mere truende for en kvinne f-- på grunn av den fysiske delen

⁵² Hvor *naturaliseres* her skal forstås som de prosesser hvor menneskelige egenskaper tegnes som naturgitte, brukes begrepet *normalisere* for å beskrive hvordan en situasjon eller tilstand danner normen og dermed betraktes som normal. Når menns maktposisjon beskrives som naturlig dominant, innebærer dette standpunktet to sentrale antakelser: (1) menn er fra natur av dominante, og (2) dette er normen.

Informantene ser dermed kvinnen som den sårbare motparten til mannen. Begge sitatene fremhever en idé om at det foreligger en naturlig konflikt og skeivfordeling av makt mellom kvinner og menn, hvor menn tegnes som den dominante parten. Maskulinitet regnes som den truende motparten til femininitet – som beskrives med begreper som ‘undertrykt’ og ‘emosjonell’. Denne medfødte ulikheten er for flere av de mannlige informantene en forklaring på hvorfor så mange kvinner føler seg trakassert. Flere av de mannlige informantene reduserer dermed det faktum at langt flere kvinner oppgir at de blir trakassert enn menn, til en ‘naturlig’ egenskap hos kvinner: sårbarhet.

(3)

P: ja, eh- eg tror eg har blitt mer bevisst på at det e ganske stor forskjell på hva menn opplever som trakassering og hva kvinner opplever som trakassering

V: [hvisker] ja

P: æ så en sånn debatt på trygdekontoret om, det var vel om metoo, og der var det en psykolog som snakka om at, eh- siden kvinner har hatt en sånn annen evolusjonsmessig strategi da, ja, atte det er større risiko for de, å bli gravide med enn å gjør noen gravide, så vil de naturlig være mer redd for den type atferd med noen de ikke kjenner, så terskelen blir ganske annerledes for menn og kvinner

Utsagnet «det e ganske stor forskjell på hva menn opplever som trakassering og hva kvinner opplever som trakassering» kan tolkes som et uttrykk for at Per selv mener at kvinner opplever mer trakassering enn menn fordi de er mer fintfølede. Slik forklares årsaken til at seksuell trakassering av kvinner forekommer hyppigere enn av menn med utgangspunkt i kvinners emosjonelle sensitivitet. Denne argumentasjonen skjer analogt med Smith-Rosenberg (1972) sitt begrep om ‘hysterical women’, og er enda et uttrykk for hvor etablert en slik tankegang fortsatt er. Samtidig påpeker mennene senere at det *ikke* er kvinnene som skal endre seg, men menn som må ta ansvar for sine og andre menns handlinger. Det eksisterer dermed en ambivalens på dette området.

De kvinnelige informantene argumenterer parallelt med mennene, og anerkjenner en mannlig fysisk overlegenhet. I en samtale om hvorvidt kvinnene ville grepet inn om noen ble seksuelt trakassert, påpeker Ingrid at det er ganske uvanlig å se at en gutt blir seksuelt trakassert, og at det hadde vært veldig vanskelig å oppdage – fordi gutter ikke viser følelser på samme måte som jenter:

(2)

In: [...] gutter har en tendens til å skjule litt mer

...

In: [...] altså jenter viser mye mer at de begynner eventuelt å grine, slå- de viser mye mer følelser på at det har skjedd.

Ingrids sitat fremhever et bilde av den *emosjonelle kvinnen*. Samtidig forbinder hun også menns fysiske dominans med en disiplinering av følelser.⁵³ Det hersker videre en forventning om at gutter skal ta ansvar for seg selv, noe Julie understreker når hun tilskriver gutter en mer rasjonell og fysisk handlingskraft:

(2)

J: Gutter prøver mer å- på en måte- sånn fysisk kanskje stoppe [...]

Dette viser hvordan informantene formidler et nokså tradisjonelt syn på menn og kvinner, hvor jenter forventes å uttrykke følelser, mens gutter tegnes som dominante, fysisk agerende aktører. I lys av #metoo-bevegelsen kan dette være en av flere forklaringer på hvorfor bevegelsen fikk en så heteronormativ utforming, hvor budskapet ble tegnet langs en mann-aktiv/kvinne-passiv dikotomi. Dette tegnet mannen som aggressiv og kvinnen som tilbakeholden. Resultatet ble at trakassering utført av kvinner ble oversett som et sosialt problem, fordi det hersker en oppfatning av at kvinner ikke kan trakassere menn. At en slik oppfatning eksisterer ble også formidlet av de mannlige informantene:

(3)

V:

V: [...] det e et slags syn på at kvinner kan ikkje seksuelt trakassere, sant?

I: hm

P: mhm

Sammen fremhever utdragene fra intervjuene hvordan det eksisterer en kjønnets skeivfordeling av makt, eller opplevelsen av denne, blant informantene. Et slikt narrativ kjennetegnet også #metoo-bevegelsen, som ved flere tilfeller ble anklaget for å underbygge svært tradisjonelle kjønnsstereotyper.⁵⁴ Det er tydelig at informantene kopler en fysisk overlegenhet hos menn til en disiplinering av følelser – «gutter har en tendens til å skjule» følelsene sine. I diskusjonene portretteres dermed mannen analogt med #metoo-bevegelsens heteronormative utforming. Hvor avgjørende kjønnets er for hvorvidt en hendelse vurderes som trakassering eller ikke, kommer også til uttrykk i informantenes egne erfaringer.

⁵³ Bruken av ordet «skjule» kan også antyde at Ingrid (2) mener gutter aktivt forsøker å *virke* mindre sensitive.

⁵⁴ Se blant annet Stene (2018). Han etterlyser et #metoo hvor også menn blir inkluderte, og viser til flere rapporter som avslører at opptil en tredjedel av de som opplever seksuell trakassering er menn.

4.5.2 Kjønnnet ulikhet

Viljar, som selv har opplevd å bli trakassert, formidler en kjønnnet ulikhet når det kommer til opplevelsen av trakassering:

(3)

V: [...] når eh- eg sjølv ble liksom trykt opp i veggen på den måten så tenkte eg ikkje noe på det, bare gikk videre, men hadde eg sett en gutt gjøre det med en jente så hadde eg jo reagert ganske kraftig [...]

Det var ikke før etter #metoo at Viljar reflektere over denne hendelsen, og selv ble bevisst på at han hadde fortrenget noe som «kanskje var mer alvorlig enn eg trodde». På denne måten har #metoo også fått menn til å reflektere over sine opplevelser. Sitatet avdekker også at en idé om å beskytte det feminine fortsatt er en del av en maskulin identitet (Paulsson, 2005:43), hvor mannlighet skapes i relasjon til kvinnen. ‘Å føle seg mann’ blir av Paulsson koplet til et ideal om å være overordnet og beskyttende. Når Viljar forteller at han hadde reagert «ganske kraftig» om en jente hadde blitt trykt i veggen slik han ble, kan det tolkes som et tegn på at en mannlig identitetsbygging blir koplet til et ansvar for kvinner. Denne kjønnete ulikheten viser hvordan den heteronormative diskursen forsterker et bilde av kvinner og menn som to motsetninger (Butler, 2006).

Rosenberg (2002) beskriver heteronormativitetens bærende prinsipper som *inkludering* og *ekskludering*. I lys av *duelleringen* i kapittel 4.4. fremhever sitatet til Viljar hvordan forholdet mellom menn og kvinner også består av *inkluderende* praksiser, som i denne sammenheng består av en maskulin ansvarliggjøring og identitetsbygging, som er forankret i beskyttelsen av det feminine.

Utdraget avdekker videre at Viljar, sammen med flere andre informanter, vurderer seksuell trakassering mot menn og kvinner ulikt. Gjennom fortellingene presenteres et syn på kvinner som særlig utsatte for trakassering, fordi de sees på som mer ømfintlige og sårbare enn menn. Sett i sammenheng med de foregående diskusjonene viser sitatet hvordan flere av de mannlige informantene føler et overordnet ansvar for kvinner. Dette knyttes til kvinners mangel på evne til å forsvare seg selv, og tendensen til at andre menn ikke lytter til hva kvinner sier. Flere mannlige informantene formidler dermed et ønske og behov for å hjelpe kvinner.

4.6 Maskulint ansvar

4.6.1 CARE, Gillette og bystander-tilnærmingen

I fokusgruppe 1 oppstod det en lang diskusjon om hvilket ansvar menn har etter #metoo. Særlig Ole var opptatt av at menn må ta på seg ansvaret for å skape holdningsendringer. Den samme argumentasjonen finner en hos en rekke kampanjer som oppstod i kjølvannet av #metoo. Flere av disse var rettet mot menn, og hadde som formål å mobilisere menn til å ta et oppgjør med en toksisk maskulinitet. Da CARE, en global bistandsorganisasjon som jobber for kvinners rettigheter, lanserte *Museum for Forhistoriske Holdninger*⁵⁵ gikk komiker og frontfigur Odd Magnus Williamson ut i media med budskapet: «Menn må tørre å kalle hverandre rasshøl» (Andreassen, 2018). Med budskapet om at 'de tøffa gutta har et ansvar' ble gutter og menn oppfordret til å bekjempe kvinnefiendtlige holdninger. Slik ville CARE motarbeide oppfatninger om at kvinner har skyld i trakassering, og gammeldagse holdninger som beskriver menn som «[...] amøber ute av stand til å beherske seg rundt kvinner.» (CARE, 2019).

Internasjonalt, og med mye av det samme budskapet, fikk Gillette (2019) både kritikk og skryt for sitt opprop mot toksisk maskulinitet. Reklamen til Gillette, som formidlet flere av de samme idealene som CARE, oppfordret menn til å ta et oppgjør med konservative holdninger som 'boys will be boys'. Menn må tørre å holde andre menn ansvarlige. Selv om begge kampanjene fremhever hvor viktig det er å ta et oppgjør med seksuell trakassering, og nativistiske antakelser om kjønn – er premisset som ligger til grunn for disse kampanje utelukkende heteronormativt. Gjennom et budskap som forteller menn at de må «tørre å kalle hverandre rasshøl» ilegger kampanjene menn et ansvar for å sanksjonere andre menn, et virkemiddel som bidrar til å sosialisere menn i en aktiv-rolle, og kan forsterke kvinners rolle som passiv.

Årsaken til at menn i større grad oppfordres til å ta ansvar for kvinner bygger på forskningen om seksuell vold, hvor *bystander-tilnærmingen* har fått økt oppslutning i nyere tid.⁵⁶ Denne tilnærmingen innebærer å anerkjenne kompleksiteten til seksualisert vold, og forstå rollen til publikum. Målet med tilnærmingen er at utenforstående skal bidra til å oppdage og forhindre

⁵⁵ *Museet for Forhistoriske Holdninger* er en nettside som skal ta et oppgjør med oppfatningen av at kvinner har skyld og ansvar for at menn ikke klarer å oppføre seg (Andreassen, 2018).

⁵⁶ *Bystander-tilnærmingen* til seksuell vold og trakassering har fått stor oppmerksomhet for sitt potensiale til å gi publikum og samfunnsmedlemmer en positiv og håndgripelig rolle til å endre sosiale normer, og anerkjenner dermed betydningen publikum har i sosiale interaksjoner.

seksuell vold. For å oppnå dette oppfordres publikum til å konfrontere volds-utøvere. Selv om tilnærmingen anerkjenner både kvinner og menns rolle i kampen mot seksuell vold, har fokuset til kampanjer som CARE og Gillette utelukkende blitt rettet mot menn. Dermed tilskriver tilnærmingen menn en sentral rolle i kampen mot voldelig atferd (Casey og Ohler, 2011:63). Dette er i følge Flood (2006:26) forankret i en idé om at seksuell trakassering spiller en viktig rolle i konstruksjonen av maskuliniteter. Når CARE og Gillette forteller publikum at maskulinitet handler om å beskytte kvinner, legger de ansvaret om å konfrontere volds-utøvere hos menn alene. Holdningene til informanter som Ole viser at en kvinnelig beskyttelse fortsatt er et av flere elementer i en maskulin identitetsbygging. Dette idealet kan også ha blitt forsterket av kampanjene, som kopler det å føle seg maskulin til en beskyttende rolle (Paulsson, 2005:43).

4.6.2 «En naturlig maktposisjon»

Hvor utbredt antakelsen om at menn må holdes ansvarlige for andre menns holdninger er, ser en også i materialet. Ole er en av informantene som har et sterkt inntrykk av at menn fortsatt er overlegne kvinner i dag, og at denne makten må brukes til å tørre å konfrontere andre menn.

(1)

O: [...] det er kanskje litt sånn mannssjøvinistisk å seie, men eg føle på en måte at mannen i sin posisjon har en naturlig maktposisjon og då må vi som på en måte har makt være tydelige på at vi tek avstand fra det og at vi liksom tør å, vi som menn, tør å ta avstand fra det [...]

Utdraget fra intervjuet tydeliggjør tre aspekt ved dagens feministiske diskurs og kampanjene nevnt i forrige kapittel. Den første setningen til Ole viser hvordan det å anerkjenne mannens maktposisjon som naturlig, i dag tolkes som mannssjøvinistisk. Dette kan uttrykke eksistensen av et feministisk ideal om at menn ikke burde ha så mye makt i dag, og at Ole derfor ikke ønsker å anerkjenne en skjevfordeling av makt. Oppfordringen om å *tørre* å ta avstand kan også tolkes som et tegn på at Ole selv synes det er vanskelig å konfrontere andre menn. Dette igjen tydeliggjør hvorfor kampanjer som CARE og Gillette oppfordrer menn til å handle, og avdekker en kultur hvor også menn unngår å konfrontere gjerningspersoner. I lys av Connell (1987) sitt rammeverk ser en hvordan en maskulin motstand mot seksuell trakassering har forekommet i liten grad. Sammen med sitatene til Ole viser kampanjenes budskap hvordan disse oppfordrer menn til å disiplinere en skadelig maskulinitet til fordel for kvinner. Slik kan kampanjene ha bidratt til å forsterke en maskulin norm om at menn må ta ansvar for kvinner.

Å tilskrive menn et handlingsrom til å kunne påvirke andre menn er hos Ole også knyttet til homososiale erfaringer. Som vist i kapittel 4.3 består homososialitet blant annet av ekskluderende praksiser som gjennom et grensearbeid definerer hva som er 'maskulint' og ikke. Denne *ekskluderende* praksisen kommer også til uttrykk i Oles beskrivelser av et maskulint ansvar:

(1)

O: [...] menn he meir ansvar fordi menn høyre kanskje meir på menn som tek det opp, men kvinne, hvis ei kvinne prøve å ta det opp at "nei, eg syns.. det er alt for mykje trakassering" då høyre ikkje menn på det, mens visst en mann eller, fleire menn tek det opp, då.. då blir det meir legitimt, alle høyre på de [...]

Den homososiale praksisen Ole forteller om tydeliggjør hvordan mannlige interaksjoner kan bidra til å opprettholde et system som underordner feminitet og ikke hegemoniske maskuliniteter (Bird, 1996:120). Ole understreker at et utsagn ikke blir *legitimt* før en mann tar det opp – og at jo flere menn som tar opp noe, jo mer legitimt er det. Denne forestillingen gjenspeiler igjen et maktforhold mellom kvinnen og mannen som underordnet og overordnet.

Sitatet fremhever også et poeng i debatten som hverken blir ytret av Gillette eller CARE sine kampanjer. Årsaken til at menn må ta ansvar er todelt: «mannen [...] har en naturlig maktposisjon» og «hvis ei kvinne prøve å ta det opp [...], då høyre ikkje menn på det». En toksisk maskulinitet kan dermed kun påvirkes av en annen maskulinitet som utfordrer etablerte idealer. Denne maskuline ansvarliggjøringen innebærer samtidig at man selv er med på å reproducere et kjønn system hvor mannen er dominant, og tilskrives all handlingskraft. Formålet med slike kampanjer blir tilsynelatende ikke noe annet enn at én maskulinitet skal ta over for en annen (toksisk) maskulinitet. Dette er, som Sigurd sier, mot likestillingens hensikt – fordi menn gis makten til å drive kvinnekamp, noe som innebærer at det feminine handlingsrommet reduseres til det ubetydelige:

(1)

S: [...] det virke jo imot likestillingens hensikt då hvis det ansvaret over.. legges over på mannfolk. hvis heile ansvaret legges over på menn så fratas jo kvinners mulighet til å ta ansvar for sitt eget liv [...]

Dermed kan det argumenteres for at kampanjer som Gillette og CARE er del av et større kulturelt system som sosialiser kvinner inn i en rolle hvor deres handlingskraft betraktes som ubetydelig. Kampanjene kan, sammen med empirien, underbygge argumentasjonen til Cann (1979) og Lips (1991): Kvinner blir sosialiserte inn i en passiv rolle hvor deres meninger bli bagatelliserte. Å bagatellisere kvinners holdninger må, i lys av #metoo, likevel anses som mer

enn en maskulin *ekskluderende* praksis alene. I samtalene med gruppe (4) forklarer de kvinnelige informantene hvordan en bagatellisering av historier om seksuell trakassering, for noen menn fungerte som en strategi for å beskytte seg selv.

4.7 Maskulin motstand mot #metoo

I det foregående har bagatelliseringen av kvinners opplevelser, og diagnostiseringen av kvinner som hysteriske, blitt betraktet som en maskulin hersketeknikk, som har blitt benyttet for å frata kvinner deres legitimitet. De samme strategiene kan også benyttes for å beskytte seg selv fra anklagene som oppstod under #metoo. I dette delkapittelet skal jeg se nærmere på hvordan den maskuline motstanden mot #metoo utfoldet seg.

4.7.1 Behovet for å beskytte seg selv

Som følge av det informantene karakteriserer som en aggressiv #metoo-kampanje, fikk flere menn behovet for å beskytte seg selv fra offentlighetens portrettering av menn som «monstre», og utøvere av seksuell trakassering:

(4)

K: [...] menn var så utrolig usynliggjort, i metoo, eh.. og ble på en måte malt som den som utøver og ikkje den som blir utøvd mot [...]

Sitatet til Kari avdekker et viktig aspekt ved #metoo-kampanjen, hvor offerrollen på mange måter var forbeholdt kvinnen, slik Stene (2018:15) argumenterer. Denne polariseringen gjorde at mange menn følte seg oversett og misforstått. I stedet for å ta avstand fra en skadelig maskulinitet, slik CARE og Gillette oppfordret til, valgte mange menn og deres kvinnelige sympatisører å sette spørsmålstejn ved ofre for seksuell trakassering sine historier:

(4)

K: [...] metoo varte veldig lenge, det skjedde veldig mye, hver andre uke så var det en ny person som måtte gå av eller en ny person som hadde blitt avslørt, eh- og eg tror at, menn følte et behov for å beskytte seg selv og si at på en måte «dette her e ikkje, dette her e ikkje meg» eh- men i stedet for å si «eg støttar ikkje dette», så sier de setter de på en måte spørsmålstejn til kvinnene då, og andre kvinner gjør det samme fordi at de og vil beskytte, på en måte menn, eh [...]

Sitatet til Kari fremhever den normative kraften #metoo-bevegelsen fikk i løpet av kort tid. Kampanjen reduserte et strukturelt problem på et makronivå til en liten gruppe menn, som ble diagnostiserte med det Reinicke (2018:20) definerer som en *avsporet seksualitet*. Bagatelliseringen kan dermed også tolkes som en strategi og beskyttelsesmekanisme som flere menn benyttet for å avvise sin egen skyld, i stedet for å bevise sin uskyld.

4.7.2 INCEL

Under fokusgruppe-intervjuene var det påfallende hvordan langt flere kvinner enn menn var kritiske til den aggressive utformingen til #metoo-kampanjen. Denne hadde, som mange påpekte, gjort at menn ble tegnet utelukkende som trakassører. Særlig de kvinnelige informantene anerkjenner at bevegelsen overså at også menn kan være ofre for seksuell trakassering. Denne kritikken av #metoo så en ikke hos de mannlige informantene, som derimot brukte mye tid på å ordlegge seg rett og sette ladete utsagn i hermetegn. Ordlyder som ‘eh’, ‘hm’ og andre nølende måter å ordlegge seg på fremhever at det foreligger et press på de mannlige informantene til å fremstå som det Per beskriver som en «moralsk riktig, moderne mann»:

(3)

V: [...] forventningen då blir at, man bare skal omfavne det, helt sånn

P: ja, f-

V: bare, bare «ja, dette er bra» også liksom bare bli med på, på liksom heia-toget

P: ja, for da er man liksom en sånn moralsk riktig, moderne mann [...]

Det hersker, som Viljar sier, en forventning til menn om at de ukritisk skal omfavne en bevegelse som stiller menn i et kritisk lys. Denne forventningen har ført til at de mannlige informantene synes det er vanskelig å uttale seg negativt om #metoo, i frykt for å fremstå som en «sint gutt som ikke får pult»:

(3)

P: [...] da har eg fått høre av spesielt gutter at de ikke tør å si noe negativt om metoo for da er man, eh- da går man kanskje fort inn i den kategorien som en sånn, for å si det litt flåsete da, sint gutt som ikke får pult også skylder på feminisme eller noe sånn, det er jo mye fokus på den type menn no for tida

Per refererer gjennom henvisningen til en ‘*sint gutt som ikke får pult*’ til INCEL-bevegelsen⁵⁷. En mørk og ofte destruktiv subkultur bestående av menn, som hevder å leve i ufrivillig sølibat, og klandrer særlig kvinner, men også vellykkede menn for dette. Bevegelsen har blitt møtt med mye forakt blant alt-right til feminister, og utgjør en subkultur som det i 2019 blir sett veldig ned på (Tromp, 2018). Når Pål refererer til kategorien ‘*sinte gutter som ikke får pult*’ sier dette noe om at det for menn kan være stigmatiserende å uttale seg negativt om temaer som #metoo. Dette tydeliggjør også hvor viktig det er for Per og guttene han kjenner å fremstå som det han i definerer som en «moralsk riktig, moderne mann». Pers sitat sier også noe om

⁵⁷ Forkortelsen INCEL står for «involuntary celibates». INCEL er et løst nett miljø med tusenvis av tilhengere, utelukkende menn, som beskriver seg selv som kvinnehatere.

samfunnsdiskursen i dag, hvor det foregår en pågående debatt mellom, særlig høyrepolitiske menn, og feminister – hvor førstnevnte ved flere anledninger har beskyldt feminismen for å *feminisere* sentrale samfunnsinstitusjoner som skolen og akademia.⁵⁸

En definisjon av INCEL som «sinte gutter som ikke får pult» og attpåtil skylder på feminismen, markerer også Pers avstand til denne gruppen menn. Dette ser en også senere i materialet, hvor guttene tydeliggjør sin avstand til andre grupperinger av menn. Denne avstanden kan tolkes som en distansering til slike grupper menn, for å markere at man selv innehar et feministisk standpunkt. En slik form for markering av avstand ser en særlig i gruppe 3 sine holdninger til kategorien ‘hvite menn som pusher 50’ – en gruppe menn som av informantene blir beskrevet som noe av det verste man kan være i dag:

(3)

P: [...] hvite menn som pusher 50 er liksom det verste man kan være for tia, sier man og typ Weinstein er liksom det-

V: mhm

P: -ultimate symbolet på det litt sånn overvektig, ja, ikke den peneste fyren som- me masse makt, det er jo liksom det verste

V: mhm

P: kan man tenke seg noe verre enn det?

Disse holdningene kan antyde at det pågår en konflikt mellom maskuliniteter, som har oppstått etter #metoo. Samtidig kan informantene, ved å fremheve en distanse til denne typen menn, vise til sin egen gruppes uskyld. I gruppe 3 etablerte diskusjonene over et kollektivt skille mellom de mannlige informantene i foksugruppen og ‘hvite menn som pusher 50’.⁵⁹ En kan dermed se tegn til at #metoo, sammen med kampanjer som Gillette og CARE, har ført til en polarisering mellom maskuliniteter, og endring av maskuline idealer. Dette funnet bringer oppgaven videre til neste funn, som også utgjør et viktig premiss for de mannlige informantenes holdninger – å ha innpass hos jenter.

⁵⁸ I det siste har samfunnsvitere som Jordan Peterson fått mye oppmerksomhet for hans kritikk av det han definerer som et venstre-radikalt og marxistisk akademia, styrt av feminister.

⁵⁹ Henvisningen til ‘hvite menn som pusher 50’ som det verste man kan være kan også tolkes som en antydning til at de mannlige informantene deltar i en pågående feministisk diskurs som stiller seg kritisk til hvordan privilegerte hvite (cis) menn fratar minoriteter, og de som *virkelig* trenger det, offentlig oppmerksomhet.

4.8 Kvinnelig seksuell makt

4.8.1 Kvinnelig definisjonsmakt

Hvor både de mannlige og kvinnelige informantene i tidligere kapitler understreker menns etablerte dominans i samfunnet, er det kun de mannlige informantene som eksplisitt formidler en anerkjennelse av en kvinnelig seksuell makt – som blant annet definerer deres relasjon til andre menn. I en samtale om hvorfor #metoo ikke oppstod før nå, og hvem som har ansvar for å endre en sexistisk kultur, legger Martin vekt på at de sosiale sanksjonene som vanligvis forekommer om noen bryter etablerte normer, har uteblitt når det gjelder trakassering og annen grenseoverskridende atferd:

(1)

M: [...] hvis du på en måte hører at en kompis har begynt med tyngre narkotiske stoffer da så ville du kanskje begynt å holde deg litt unna han tenker jeg, eh, men den reaksjonen der har man kanskje ikke helt fått hvis du hører at en kompis har prøvd seg litt hardt på en jente, eller noe sånt på en fest..

I: Hmm

M: Og kanskje den eh--, sånne type sanksjoner hadde vært enda mere effektfulle-- en ting er at [puster].. det.. man.. hvis du tenker hvilket kjønn som har mest ansvar da hvis det på en måte var spørsmålet, så hvis.. jenter på en måte hadde for eksempel en skolesituasjon hadde på en måte at "han holder vi oss unna" på en måte "for han går alt for langt" så tror jeg det hadde vært.. [ler] veldig sånn effektivt sosial sanksjon på en måte, på, ugrei oppførsel da, som hadde kanskje vært mere sånn.. som hadde faktisk fungert.. jeg vet ikke hvor mye det liksom skal hjelpe at jeg sier til kompis eller venner at "du må skjerpe deg liksom".

Her ser er en først og fremst hvor stor betydning sosiale sanksjoner har i hverdagen til informantene. Samtidig er det ikke tvil om at kvinner, som tidligere ble tildelt en passiv rolle, tilskrives en seksuell makt til å definere omdømmet til en gutt. Ved å understreke at kvinners ekskludering hadde vært en sanksjon som faktisk fungerer, uttrykker Martin også en slags maktesløshet overfor andre menn, og hvordan han selv har liten makt over hva andre menn gjør. Maskulinitet blir med andre ord også disiplinert av en femininitet. Dette igjen viser at en mangel på maskulin konfrontasjon ikke bare handler om å *tørre*, men av informantene også betraktes som nytteløs. Mens Losnedal (2018:79), i hennes masteravhandling, finner at gutter har en definerende seksuell makt til å stemple jenter som « horer », ser en i denne sammenhengen at jenter også kan ha en kollektiv makt til å påvirke den sosiale statusen til en gutt. Martins argument bygger også på en antakelse om at gutter har et naturlig ønske om å bli anerkjente av jenter og derav kommer til å endre atferden sin. Argumentasjonen tegner dermed kvinner og menn som to seksuelle motpoler, hvor gutter streber etter å ha sosial og seksuell status hos jenter.

4.8.2 Kvinnelig seksualitet, og den nye offerrollen

Den kvinnelige seksuelle makten begrenses likevel ikke til en definisjonsmakt, men blir av noen mannlige informanter opphøyd som et gode kvinner tidligere har utnyttet for å 'kjøpe seg roller' i arbeidslivet. Dermed blir mannlige dominans og makt sett på som noe kvinner selv ønsker, og tiltrekkes av. Dette igjen blir av de mannlige informantene, som jeg skal se nærmere på i neste delkapittel, knyttet til egne erfaringen om at makt og status er svært populært hos det motsatte kjønn. At kvinner kjøpte seg roller gjennom sex, blir av Sigrud beskrevet som et utbredt fenomen:

(1)

S: [...] alle visste,, alle visste jo at.. eh.. folk.. eh-eh. kjøpte seg roller ved å.. ved å.. gjennom sex då, ikke sant? [...]

Sitatet uttrykker en forestilling om at kvinner utnytter en iboende seksuell lyst hos menn for å 'stige i gradene på jobben'. Denne argumentasjonen er den samme som en finner i tidlig seksualforskning, hvor seksuelle relasjoner mellom ansatte og (kvinnelige) studenter ble betraktet som: «[...] women attempting to use their sexuality to compensate for a lack of academic accomplishment.» (Benson og Thomson, 1982:239). Benson og Thomson viser i deres studie hvordan det som for jenter er uønsket seksuell oppmerksomhet av gutter ofte blir avfeid som et forsøk på å smiske med læreren. Et slikt utgangspunkt ser den mannlige professoren som et offer for en kvinnelig seksualitet, og argumenterer for at kvinner utnytter en iboende seksuell lyst hos mannen, til sin fordel. Denne argumentasjon foregår dermed langs svært nativistiske linjer, fordi den tegner menn som ute av stand til å beherske sin seksuelle lyst.

Parallelt med disse tankene hersker det en oppfatning blant de mannlige informantene om at noen kvinner utnyttet offerrollen som #metoo muliggjorde for dem. Rollen som offer hadde før kampanjen blitt sett ned på, men utgjorde etter kampanjens inntog et nytt maktmiddel:

(1)

O: Ja, også trur eg sjølvsagt at enkelte tilfelle, for all del det er nok nokre kvinne som lyge og liksom, ka eg ska sei, altså, legge på litt flekk på sånne historier for å kanskje å-

S: Oppmerksomhet?

O: Ja, oppmerksomhet eller, stige i gradene i jobben, altso eg veit-, eg ana ikkje ka dei skulle oppnå, men eg trur for all del at av og til så er det kvinne som å utnytte situasjonen [...]

Oles antakelse om at noen kvinner pynter på virkeligheten – med oppmerksomhet som formål, kan være et uttrykk for at det fortsatt eksisterer en tendens til at kvinnelige erfaringer blir bagatelliserte og stilt spørsmål ved av menn. Interessant her er også at offerrollen, som av de kvinnelige informantene i kapittel 4.2 blir fremstilt som nedverdiggende og uønsket, av Ole tilskrives en makt til å klatre i hierarkiet på arbeidsplassen. Ole betrakter dermed offerrollen som et maktmiddel jentene selv ikke anerkjenner.

Slik forteller de mannlige informantene hvordan #metoo har gitt offerrollen en ny betydning.⁶⁰ Hvor kvinnene tidligere hadde brukt en seksualitet som et gode for å oppnå sosial status, hevder noen av de mannlige informantene at den kvinnelige seksualiteten nå ble benyttet for å portrettere seg selv som et offer for en mannlig seksualitet. Det hele avdekker et heteroseksuelt spill om sosial status, som også utfolder seg i diskusjonene om russetiden og fadderuken. At de mannlige informantene hevder seg utnyttet av en kvinnelig seksualitet kan vise til deres egne seksuelle erfaringer. Flere informanter har selv erfart at rollen som russ eller fadder gir ekstra anerkjennelse hos jenter.

4.9 Russetiden og fadderuken

Gjennom samtaler om ungdomspolitik, russetid og et potensielt hookeforbud i fadderuken forteller mennene om hvordan kompiser og bekjente har utnyttet maktposisjonene sine for å få tilgang til sex.⁶¹ Dette innebærer, som vist i forrige kapittel, også en idé om at kvinner er villige til å bruke seksualiteten sin for å få tilgang til sosial status. I dette delkapittelet skal jeg se nærmere på hvordan de mannlige informantene tegner rollen som russ på en russebuss, og fadder i faddergruppen som en statusposisjon med enkel tilgang til seksuell omgang, og hvordan dette igjen impliserer at kvinner unytter seksualiteten sin for å nå disse posisjonene.

Denne delen av oppgaven fremhever hvor sentral en etablering av seksuelle relasjoner er i unge studenters hverdag. Seksuelle relasjoner spiller dermed en stor rolle i både unge menn og kvinners identitetsskaping. Dette finner også Hansteen (2017). Hun har i sin masteravhandling analysert både kampanjer og tv-serier tilknyttet den norske russefeiringen, i tillegg til å

⁶⁰ Dette er også interessant i lys av nyere forskning på offerrollen som sosialt fenomen. Noen studier har gått så langt som å påstå at vi lever i en *victimhood culture*. Se til dømes Campbell og Manning (2014), som argumenterer for at dagens moralkultur skiller seg markant fra fortidens ære- og verdighetskulturer.

⁶¹ Et *hookeforbud* ble i løpet av 2018 innført ved flere norske utdanningsinstitusjoner, for å regulere det skeive maktforholdet mellom en fadder og et fadderbarn (Kvistad og Juva, 2018).

intervjue flere mannlige russ. Hansteens avhandling viser at sex er en viktig del av ungdoms- og russetiden, og at seksuell utfoldelse er en måte gutter kan oppnå en maskulin posisjon på. Både fordi heteroseksuell sex i seg selv kan være et uttrykk for maskulin status, men også fordi homososiale relasjoner mellom menn kan defineres av hverandres heteroseksuelle aktiviteter (Flood, 2007). Dermed kan jenter, i lys av forrige kapittel, representere både en trussel mot og en vei til maskulinitet (Kimmel, 2008:170).

Flere av informantene hadde nylig feiret og tatt del i russetiden, en tid som av flere informanter beskrives som særlig utsatt for seksuell trakassering. Særlig russebussen fremstilles som en arena hvor en heterofil seksualitet og et påfølgende seksuelt spill utfolder seg, sier Martin:

(1)

M: [...] russebuss-fenomenet og veldig mange som ser opp til de som er., var på.. vi som var på russebuss da, og da husker jeg det var mange.. mange venner som kanskje, rett og slett utnyttet det litt, og, jenter som nok ikke hadde vært så interesserte hvis ikke de, så kan man spørre om det er seksuell trakassering, eller bare et kulturelt fenomen på en måte altså, folk er jo interesserte i folk fordi de er musikere, og.. eller fordi de er filmstjerner, sånn er det jo på en måte, og det er jo på en måte ikke å unytte det [...]

Fordi det gir sosial status, blir en som russ på en russebuss sett opp til av veldig mange, særlig jenter. Dette ble ifølge Martin utnyttet av flere av hans kamerater. Det er også tydelig at Martin har en bevisst oppfatning av at jenter ikke hadde vært like interesserte i vennene hans om de ikke var russ. Med andre ord tilskriver Martin jentene en seksualmoral som verdsetter sosial status, når han beskriver en praksis hvor jenter benytter seg av egen seksualitet for å oppnå denne. Sitatet avdekker dermed en tosidig utnyttelse, hvor sosial status hos menn byttes mot seksuell omgang med kvinner. Samtidig normaliseres dette som et «kulturelt fenomen» fordi denne formen for heteroseksuelle relasjoner, ifølge Martin, eksisterer på tvers av samfunnslag og institusjoner. Samtidig defineres fenomenet hele tiden langs en overordnet/underordnet-dikotomi hvor menn opphøyes som de attraktive – særlig av kvinner:

(3)

V: [...] fordi makt e autoritet og det e og litt kanskje, kanskje noen synes det er litt attraktivt sant – det e jo nogen som har prøvd seg på den – bare fordi de liker menn med makt [...]

Det hersker i gruppe 3 en oppfatning av at kvinner tiltrekkes av en maskulin makt, fordi de ser på menn i statusposisjoner som særlig attraktive. Dette mener Mikkel bidrar til at noen menn tror de kan utnytte makten sin:

(3)

M: eg tenkar litt det du sier med at mange kanskje synes det er attraktivt at det på en måte bidrar til at menn tror på en måte at de kan bruke det, som en liksom- ikkje en fordel, men på en måte, eller litt sånn at de kan bruke det til sin fordel då at «eg har makt og det likar jo kvinner og da kan eg på en måte gjøre litt som eg vil» [...]

At menn i statusposisjoner har utnyttet makten sin, et mye omtalt tema under #metoo, blir av både Martin, Viljar og Mikkel begrunnet i at en maskulin makt blir anerkjent av kvinner. At dette betraktes som et «kulturelt fenomen» kan antyde at en skjevfordeling av makt innad i seksuelle relasjoner mellom kvinner og menn fortsatt eksisterer i dag. Slik normaliserer informantene en kultur hvor musikere og filmstjerner har utnyttet sin sosiale anerkjennelse for å få tilgang til sex. Dette er særlig interessant i lys av #metoo, hvor den amerikanske delen av bevegelsen var særlig sentrert rundt Hollywood, og en kultur hvor mektige menn utnyttet sårbare kvinner.

Mens Martin fokuserer på at vennene hans utnyttet en kvinnelig interesse, snur Viljar og Mikkel dette maktforholdet på hodet. I deres øyne er det kvinnen som bruker sin seksualitet til å utnytte mannen. Slik holder de kvinner ansvarlige for at en kultur hvor mektige menn har gjort som de vil, har bestått.

4.9.1 Maskulin konkurranse

Det ble under samtalene om russetiden og fadderuken også tydelig at flere av de mannlige informantene synes det er vanskelig å gripe inn om de ser en bekjent gå over streken. Et eksempel på dette gir Martin, som forteller om russetiden sin:

(1)

M: [...] jeg har nok vært vitne til at kanskje noen venner av meg og sånn har gått for langt mot andre jenter, og da burde jeg jo sikkert ha grepet inn

I lys av tidligere diskusjoner om Gillette og CARE sine kampanjer fremhever dette sitatet en mangel på et maskulint oppgjør med seksuell trakassering. Kripos lanserte i 2013 en lignende kampanje, som også skulle ta et oppgjør med denne kulturen.⁶² Budskapet ble igjen rettet mot menn, eller den såkalte *kjernekar*: «[...] han som følger litt ekstra med og tør å si ifra til kompisene sine om hva som ikke er greit.» (Haukaas, 2013). Gjennom en fremstilling av gutten som en slags grensevokter tillegges gutten et maskulint ansvar, jenten derimot fratras ansvaret

⁶² Kripos lanserte i 2013 kampanjen *Kjernekar*. Denne forsøkte å oppfordre unge menn til å passe ekstra på venninnene sine og ta avstand fra en uønsket maskulinitet (Haukaas, 2013).

for å selv definere situasjonen (Hansteen, 2017:VIII). Kampanjen har som klart formål å snu en trend om at gutter *ikke* sier ifra til kompisene sine om hva som ikke er greit. At en maskulin konfrontasjon likevel uteblir kan koples til Martin, Sigurd og Ole ønske om å ikke fremstå som en helt:

(1)

M: [...] hvis jeg ser noe på byen for eksempel da, på et dansegulv eller et eller annet, så jeg tenker at "oi, han burde kanskje holde litt igjen" eller "hun virker ikke så gira" eller et eller annet sånn, så tror jeg nok det sitter ganske langt inne for meg å

S: Jaa..

M: Gå bort fysisk og på en måte bryte opp den situasjonen da

S: Jaa

O: Hmm

M: For det første så er jo det litt sånn,

S: Kleint

M: Ja.. ingen vil ha den helterolle-- det er liksom, en gutt som liksom skal komme og være-

S: Same.. Ja-a

M: Good guy og sånn, det er liksom stigma bare det ikke sant, det er ingen som vil være han fyren på en måte som går rundt og redder damer på byen.. eh.. også.. kanskje.. man er redd for represalier fra eventuell gutt ikke sant, at han blir sint eller et eller annet.. jeg er ikke så glad i å slåss hvertfall,, også

Å være en *kjernekar* blir dermed beskrevet som en posisjon mennene ser ned på. Å ta ansvar for kvinner på denne måten koples til en uønsket maskulin rolle. En forklaring på fraværet av mannlig konfrontasjon kan dermed være at rollen som *helt* er noe guttene bevisst unngår. I tillegg til dette beskriver informantene en frykt for fysiske konsekvenser og «represalier». Sammen med en historie fra gruppe (3), kan disse utsagnene tolkes som et uttrykk for en maskulin konkurransekultur. Viljar forteller om en episode på et utested i Bergen, hvor han selv grep inn i det han tolket som uønsket seksuell oppmerksomhet:

(3)

V: [...] eg observerte bare veldig kjapt atte det satt, eh- en jente som prøvde liksom, satt sånn og prøvde liksom å komme seg vekk og liksom, eller om hu satt ytterst og liksom satt og, og han holdt hu fast og prøvde liksom å, eh- kysse ho då, men hu satt liksom og prøvde å komme seg vekk, så det va veldig tydelig også gikk eg bort også sa eg sånn «hei, der va du, skulle ikkje me gå å danse?» og då bare hopppte hu vekk liksom, for då blei jo han litt sånn forfjamsa også bare hopppte ho vekk, tok meg i hånden også gikk me et lite stykk også sa hu sånn «tusen takk» også gikk hu, også traff eg jo han, eh- han fyren som eg «tok» hun fra då liksom, sant- det må notere at det er i hermetegn da, ehm, år eg var på veg ut for å ta luft, så sto han der liksom ganske sint i telefonen og «det kom en eller annen jævel og cockblocka [tok fra meg sjansen] meg» liksom og bare var heilt dritstur så då bare liksom sneik eg meg litt ve- gikk ikkje inn der igjen liksom, bare gikk vidare til en annen plass, for det blei jo litt ubehagelig sant, sånn «oi shit, han er der ja, han skjønne ikkje ka han har gjort en gang» [...]

Her ser en at Viljar spesifiserer hvor viktig det er for han at det å *ta* en kvinne fra en mann må forstås i hermetegn. Dette kan være med på å tydeliggjøre hvor tabu det er å beskytte kvinner på byen, men kan også tolkes som en intensjon om å *ikke* objektivere en kvinne til noe man *tar* fra en annen mann. Dette igjen gjenspeiler en feministisk diskurs og hvordan Viljar forholder seg til denne. Episoden er, gjennom den fysiske makten til stede i situasjonen, også et videre uttrykk for den fysiske dominansen som blir tilskrevet menn i kapittel 4.5.1.

I sitatet til Viljar hevder den berørte gutten å ha blitt *cockblocket*⁶³. Han tolker dermed Viljars intensjon om å beskytte jenten som et forsøk på å forhindre sin egen seksuelle omgang med henne. At Viljars handling av trakassøren oppfattes som en seksuell strategi, og del av en konkurranse, fremhever hvordan en slik konfrontasjon, av noen menn, kan tolkes som en 'kniving' om jenter. Det kritiske synet informantene har på *helterollen* kan dermed være et uttrykk for en motstand mot, og avstand til, en slik maskulin konkurranse.

At en mannlig konkurranse om kvinner faktisk foregår, blir også eksplisitt nevnt av Julie, som nylig har tatt del i fadderuken:

(2)

J: [...] eg har hørt sånn.. eh- atte det på en måte e sånn konkurranse om kem som har de fineste fadderbarna, og kem som så kan hooke med flest- [...] ⁶⁴

En konkurranse om hvem som kan ha sex med flest fadderbarn fremhever hvilken rolle heteroseksuell sex kan ha i etableringen og utfordringen av maskuline bånd (Flood, 2007:339). Seksuell omgang med jenter fungerer på denne måten som en vei til sosial status, akkurat slik seksuell omgang med menn blir fremstilt som en vei til makt for jenter. Også de mannlige informantene har ved flere anledninger vært vitne til at andre menn har beskrevet fadderrollen som en posisjon med lett tilgang til sex:

(3)

V: eh, du, altså, eg har hørt folk si liksom at «å, eg skal så sykt være fadder då er det liksom easy-game»

P: mhm

V: og sånn som det, og det er kanskje litt sånn, det er litt sånn rart å høre då at det er det som er motivasjonen til noen [...]

...

⁶³ Å *cockblocke* noen skal her forstås som slang for en handling – intensjonell, eller ikke – som forhindrer noen (som regel en gutt) fra å ha sex med en jente.

⁶⁴ Begrepet 'å hooke' blir i dagligtalen til unge brukt om både kyssing, klining og om det å ha sex, men ble i denne konteksten brukt og kollektivt forstått som sistnevnte.

P: [...] faddere blir faddere fordi det er liksom en lett vei til sex, det har eg og hørt om [...]

‘Easy-game’ sier her noe om at det eksisterer en forventning om at rollen som fadder gir en enkel tilgang til seksuell omgang med fadderbarn. I dette tilfellet kan en ikke vite om den seksuelle kontakten faktisk forekommer, eller om fortellingen om den er et virkemiddel i en maskulin konkurranse om anerkjennelse og sosial status. På tross av dette demonstrerer russe- og fadderkulturen en objektivisering av kvinner, og en maskulin konkurranse om disse. Datamaterialet viser dermed hvordan homososialiteten, som i dette tilfellet kommer til uttrykk blant mannlige russ og faddere, er koplet til en emosjonell løsrivelse, konkurranse om, og en objektivisering av, kvinner som seksuelle objekt (Bird, 1996:120). Sandberg, Larsen og Pedersen (2004) tolker Connell, R. W. (1992, 2005) sitt rammeverk til å forutsette at en objektivisering av kvinner – og menns konkurranse om objektiverte kvinner – er et sentralt element i den hegemoniske maskulinitetens undertrykkende praksiser. I lys av dette kan informantenes beskrivelser av de seksuelle praksisene, som utfolder seg i fadderukene, betraktes som en del av en hegemonisk maskulin diskurs, hvor kvinner objektiviseres og undertrykkes.

Det foreligger, som analysen har vist, forventninger til unge menn om å utøve en spesifikk form for maskulinitet og seksualitet, både under russetiden og fadderuken. Samtidig tydeliggjør utdragene fra intervjuene at de mannlige informantene distanserer seg fra, og kontrasterer en slik form for maskulinitet med seg selv. Dette viser også Sandberg et al. (2004), som finner at deres mannlige informanter markerer en avstand til idéen om *den pågående mannen*. En slik avstand kan også sees tegn til i materialet, hvor de mannlige informantene er bevisste på at de burde ha grepet inn om noen blir trakasserte, selv om de ikke alltid gjør dette. Samtidig viser empirien at et maskulint ideal som *den pågående mannen* er utbredt i seksualkulturen som informantene er en del av.

4.9.2 «Du skal alltid være på»

Forestillingen om *den pågående mannen* er ikke bare fremtredende hos de mannlige informantene, men også en del av kvinnenens oppfatning av hvordan menn i dag er, og *skal* være. De seksuelle forventningene til menn, vist i forrige delkapittel, uttrykkes dermed også i de kvinnelige fokusgruppene. I samtalen med gruppe (4) fremheves nettopp en slik forventning om at menn skal være den seksuelt aktive i en heteroseksuell relasjon:

(4)

K: [...] hvis kjæresten ikkje ville ligge med meg, eller noe sånn bli på en måte litt sånn «ja, men, du skal alltid være på» liksom

H: hehe
S: [fniser]
K: «det e bare eg som har lov å si nei»

Sitatet kan være et uttrykk for den kvinnelige seksuelle definisjonsmakten Martin (1) problematiserte i kapittel 4.8.1. «Det e bare eg som har lov å si nei» sier noe om at det er kvinnen som bestemmer når en seksuell omgang skal forekomme og ikke. «Du skal alltid være på» derimot, viser til at mannen skal være, og forventes å være, klar for sex når kvinnen har gitt sitt samtykke til dette. Det er med andre ord kvinnen som bestemmer når mannen får sex. Kvinnens seksualitet blir dermed et uttrykk for maskulinitet, fordi seksuell omgang med kvinnen blir et symbol på ens kroppsliggjorte anerkjennelse hos det motsatte kjønn.

Diskusjonen til kvinnene i gruppe 4, tydeliggjør at det foreligger forventninger til gutter om å utøve en spesifikk form for maskulinitet, ikke bare i russetiden og fadderuken, men også ellers. Disse forventningene er med på å reprodusere en heteronormativ og tradisjonell mann-aktiv/kvinne-passiv dikotomi (Hawkes, 1996), fordi de legger et press på menn til å fremstå som seksuelt aktive. Hvor etablert denne forventninger er i studentenes hverdag fremheves av deres diskusjoner om *nøkkelmetaforen*.

4.10 Nøkkelmetaforen

«Hvis en nøkkel kan åpne mange dører, så er det en veldig bra nøkkel, men hvis en nøkkellås kan åpnes av mange nøkler så er det jo en veldig dårlig lås» (Viljar, 3). Denne metaforen blir av flere informanter brukt for å forklare hvordan holdningene til seksuelt aktive kvinner og menn fortsatt skiller seg fra hverandre. Selv i en moderne 'hookup culture' blir det forventet at heteroseksuelle menn skal være seksuelt aktive, mens kvinner som er like aktive risikerer å bli stigmatiserte gjennom ryktespredning og *slut shaming* (Fjær et al., 2015:961). I metaforen tilskrives menn, representert gjennom nøkkelen, positive egenskaper etter hvor *mye* sex de har – og kvinner, symbolisert gjennom nøkkellåsen, positive egenskaper etter hvor *lite* sex de har. Metaforen er på denne måten en manifestasjon av en heteroseksuell mann-aktiv/kvinne-passiv dikotomi, som opphøyer kvinnelig avholdenhet som noe positivt. Hvor det forrige delkapittelet avdekket en sosial belønning av, og konkurranse om, maskulin seksuell aktivitet, viser *nøkkelmetaforen* hvordan en kvinnelig seksualitet reguleres i informantenes seksualkultur.

Sitatet til Viljar er kun et av flere tilfeller hvor informantene uavhengig av hverandre nevner den samme seksuelle metaforen når de reflekterer over en erfart seksualkultur. Symbolikken i

metaforen viser sammen med sitatet fra gruppe 3, hvordan det foregår en konkurranse og oppfordring om maskulin seksualitet og en regulering av en feminin seksualitet.

(3)

V: det ligge jo i den, altså det, det ligge i hele seksualmoralen då, altså, koffor, menn som ligge med mange jenter blir litt sånn «brofist» [anerkjent av andre menn] og liksom sånn og at jenter, eh-, fortsatt får litt sånn «slut shaming» [blir sett på som løse] då, det e- det, men det tror eg er veldig avhengig av ka krets du e i eller ka type menneske du e med og, men, og det var litt det eg meinte då at på en måte at, eh... altså.. du har jo dette herane, denne her, en sånn metafor, som eg fikk en gang, atte: hvis en nøkkel kan åpne mange dører, så er det en veldig bra nøkkel [flirer], men hvis en nøkkellås kan åpnes av mange nøkler så er det jo en veldig dårlig lås. sant at, det var noen som brukte det som et bilde då, og det e jo heilt grusomt,

I: mhm

V: men det e nok dessverre litt sånn ennå

P: hm

Viljar viser til at den etablerte «seksualmoralen» fortsatt defineres langs tradisjonelle linjer. Analogt med forrige kapittel tydeliggjør sitatet hvordan menns seksuelle relasjoner med kvinner blir organiserte gjennom sosiale relasjoner til andre menn (Flood, 2007). Viljars bruk av ord som «brofist» tydeliggjør en kollektiv maskulin anerkjennelse av en mannlig seksuell aktivitet, og hvordan heteroseksuelle interaksjoner slik kan utgjøre en vei til maskulin status. Videre refererer Viljar med ordet «slut shaming» til at det foregår en stigmatisering av kvinnelig promiskuitet.⁶⁵ *Slut shaming* eksisterer blant både kvinner og menn, men kommer som i studiene til Fjær et al. (2015) ofte til uttrykk som en seksuell restriktivitet og selvkontroll internt mellom jenter. Selv om *slut shaming* i sin opprinnelige forstand, gjennom betegnelser som «bitch» eller «hore», ikke kommer til uttrykk i Fjær et al. sine intervjuer, etterstreber og anerkjenner deres kvinnelige informanter egenskaper som sikkerhet, hygiene og autonomi. Som Crawford og Popp (2003) understreker, viser disse funnene sammen med datamaterialet til eksistensen av ‘sexual double standards’ – ulik tilgang til seksuell toleranse for kvinner og menn, hvor menn råder over en seksuell frihet og fleksibilitet, som kvinner ikke har tilgang til.

Nøkkelmetaforen er dermed et uttrykk for at informantene opplever ulike kjønnede seksuelle normer. Dette bekrefter også kvinnene i gruppe 4. Når jeg spør dem om de mener at menn alltid må være klare for sex i dag, refererer de også til *nøkkelmetaforen*.

(4)

⁶⁵ *Slut shaming* er en praksis hvor spesielt kvinner og jenter, som bryter med forventinger om seksuell atferd og utseende, blir kritiserte og stigmatiserte. Praksisen er dermed kvinneundertrykkende, fordi den søker å regulere en kvinnelig seksualitet

- I: e det sånn i kulturen vår i dag, at menn alltid må være klar for sex?
- K: eg vil si at det er en massiv forventning til det ja, og mye har med kordan menn blir fremstilt i filmer, kordan menn blir fremstilt i populærkultur, kordan menn alltid blir fremstilt som overgriperne, eh.. de seksuelle trakassørene, altså. menn blir på en måte alltid plassert inn i en sånn aktiv rolle, i sex
- I: mhm
- K: i sex, mens kvinner i en passiv rolle, sant?
- H: jeg føler ofte det sies «ja, men gutter er jo alltid klare» eller «de er alltid, selvfølgelig er de alltid gira» på en måte da, det blir jo sagt ofte, det sier jeg jo ofte selv og, uten at jeg selvfølgelig tenker over at det kanskje er litt..
[latter]
- H: eh.. hva skal jeg si, diskriminerende på en måte
- K: sant, det e jo- mye kan på en måte liksom spores tilbake til det, altså at gutter blir fuckboys som koddet med jenter og jenter blir sluts, altså. gutter blir på en måte liksom opphøyet som noen som har sex veldig mye, mens jenter som har sex veldig mye e liksom negativt, det handler jo om på en måte at jenter er passive og gutter er aktiv, sant? og hele den, det var en veldig sånn ekkel analogi om at hvis en, hvis en nøkkel kan åpne mange dører så er det en god nøkkel, men hvis en lås kan åpnes av alle nøkler så er det en dårlig lås

Kari forteller om en «massiv forventning» til menn i dag, hun viser til et tidligere lite nevnt, komplekst samspill mellom maskuline idealer, media og populærkulturen. Sitatet til Hilde: «det sier jeg jo ofte selv og» viser hvordan kvinnene selv er delaktige i reproduksjonene av en forventning om en *aktiv* maskulin seksualitet. Utbredelsen av denne forventningen ser en også i kvantitative studier, hvor Muehlenhard og Cook (1988) finner at opptil 62,7% av de mannlige informantene oppgir at de har tatt del i uønsket seksuell omgang. Selv om de mannlige informantene ikke nevner dette eksplisitt, er det grunn til å tro at *nøkkelmetaforen* bidrar til å forsterke en forventning om at menn er seksuelt aktive. Ved å betegne seksuelt aktive kvinner som «sluts» og menn som «fuckboys», viser informantene hvordan språket også reflekterer den doble seksuelle standarden (Muehlenhard og McCoy, 1991:448). Videre er det interessant hvordan Kari kopler ulike seksuelle standarder til det faktum at «jenter *er* passive og gutter *er* aktiv(e)». Kjønnssrollene betraktes dermed som fastlagte, og i liten grad kulturelt konstruerte.

Utbredelsen av ‘sexual double standards’ i datamaterialet kan også være et tegn på en underliggende konflikt mellom kvinner. *Slut shaming* er, som Fjær et al. (2015:961-63) skriver, ikke nødvendigvis resultatet av en *duellering* mellom kjønnene, hvor seksuelle praksiser og idealer blir dominerte av en hegemonisk maskulinitet. I lys av deres studie er det grunn til å anta at ‘sexual double standards’ også er resultatet av en kamp om status mellom kvinner. Når det forventes av kvinner at de skal uttrykke en passiv seksualitet, kan *slut shaming* være et konkret virkemiddel for å posisjonere seg selv i henhold til denne forventningen. Det samme

gjelder menn, som kan møte forventinger om en aktiv maskulin seksualitet ved å tegne et skille mellom seg og seksuelt inaktive menn, slik de mannlige informantene gjør til INCEL. Ved å distansere seg til seksuelt aktive kvinner, og inaktive menn forsterker henholdsvis kvinner og menn de respektive seksuelle forventningene til sine kjønn. Slik konstruerer informantenes refleksjoner et bilde av kvinnen og mannen som henholdsvis 'værende' og 'gjørende'.

4.11 Oppsummerende diskusjon

I dette kapittelet har jeg undersøkt hvordan 12 studenter reflekterer over #metoo, og hvordan tradisjonelle kjønnsroller og heteronormativitet kommer til uttrykk i deres refleksjoner. Kapittelet har tydeliggjort hvordan #metoo som bevegelse har tatt et oppgjør med en seksualkultur hvor kvinner blir objektiverte, seksuelt vurderte og undertrykte. Informantenes erfaringer har vist hvordan seksuell trakassering tidligere har blitt avfeid og bagatellisert som både lek og «flørting». Analysen har videre drøftet rollen til publikum, og hvordan det ufarliggjorte *spillet* mellom gutter og jenter kan utgjøre et element i en maskulin identitetsbygging. Det samme spillet forgrener seg, som oppgaven har vist, også til russetiden og fadderuken, hvor etableringen av seksuelle relasjoner er avgjørende for homososiale maskuline relasjoner.

Samtidig viser analysen hvordan mannlige informanter tilpasser seg til, og formidler et skifte i maskuline idealer. Det er tydelig at de mannlige informantene forholder seg aktivt til en moderne feministisk diskurs. Dette blir i de mannlige fokusgruppene særlig tydelig gjennom idealet om å fremstå som en «moralsk riktig, moderne man», og i mennenes avstand til sosiale grupperinger som INCEL og «hvite menn som pusher 50». Dermed representerer #metoo, for informantene, ikke bare en konflikt mellom femininitet og maskulinitet, men også en intern endring mellom maskuliniteter. Frykten for å fremstå som en «sint gutt som ikke får pult» viser at mennene føler et press på seg til å ikke havne i konflikt med dagens feministiske idealer. I sum illustrerer dette hvordan normer og idealer ikke er statiske, kvinners syn på menn og menns innflytelse på kvinner utvikler seg i en raskt skiftende sosial kontekst, som igjen påvirker mulighetene og begrensningene som begge kjønn står overfor i dag (Gerson, 1987:115-116).

Datamaterialet indikerer at #metoo har bidratt til å forsterke et bilde av mannen som utøver og kvinnen som et offer. Ved å ansvarliggjøre menn, tilskriver både mannlige informanter som Ole (1) og ulike holdningskampanjer, maskulinitet et overordnet ansvar for kvinner. Dette kan, i lys av Cann (1979) og Lips (1991) bidra til at kvinner sosialiseres inn i en underordnet rolle,

hvor de internaliserer det å ta mindre plass. I verste fall kan dette virke mot likestillingens hensikt, fordi man, som Sigurd (1) sier, fratar kvinner «ansvar for sitt eget liv».

Kapittel 4 tydeliggjør at tradisjonelle kjønnsroller er avgjørende for flere av informantenes antakelser om forholdet mellom kvinner og menn, som ved flere tilfeller betraktes som grunnleggende ulike. Kvinner tegnes gjentatte ganger som mer sårbare enn menn. En av de nevnte årsakene til at #metoo oppstod er at noen menn ikke har forstått dette, hevder Per (3). Fordi kvinner antas å være mer fintfølede, må menn vise hensyn. Menn derimot blir i materialet beskrevet som fysisk dominante og mindre følsomme. Dette igjen forsterker de heteronormative antakelsene knyttet til seksuell trakassering, hvor man ser kvinner som ute av stand til å trakassere menn. Informantene gjengir dermed en samfunnsdiskurs hvor kvinnen betraktes som et offer. Samtidig har mannlige informanter som Viljar (3), etter #metoo, tenkt over at egne opplevelser også kan defineres som trakassering. Setninger som «hadde eg sett en gutt gjøre det med en jente så hadde eg jo reagert ganske kraftig» viser likevel hvordan han som mann vurderer hendelsen mot seg selv som mindre alvorlig. Store deler av kapittel 4 fremhever dermed en antakelse om at kvinner og menn er to motsetninger, definert langs en tradisjonell mann-aktiv/kvinne-passiv dikotomi.

Samtidig som det formidles et ønske om at det skal være greit å si ifra og innrømme at man føler seg såret, avdekker både intervjuene med menn og kvinner at samtlige informanter anerkjenner maskuline idealer som styrke og emosjonell disiplinering. Selv om en mangel på konfrontasjon også kan tolkes som en rasjonell reaksjon på seksuell trakassering, uttrykker samtlige av de kvinnelige informantene en motstand mot offerrollen. Dette blir særlig koplet til en «norsk høflighetskultur» hvor det er forventet av jentene at de ikke skal lage «dårlig stemning». Ved at brudd på sosiale og kulturelle forventinger sanksjoneres negativt, legges det et press på kvinner til å ikke si ifra om trakasserende atferd.

Ved å etterstrebe et ideal om å være en *cool chick* gir de kvinnelige informantene i gruppe 4 uttrykk for hvor nedverdiggende det er å fremstå som et offer. Dette fører til at kvinnene ved flere anledninger underordner sine egne behov, til fordel for andres – noe som kan tolkes som et uttrykk for at femininitet fortsatt konstrueres ut ifra tilpasning og underordning (Wiklund, Danielsson, Strömbäck, og Bengs, 2015:157). Videre viser diskusjonene i gruppe 4 hvordan emosjonell kontroll, et grunnleggende maskulint ideal, blir anerkjent og opphøyd som noe positivt av kvinnene. Kapittelet viser dermed hvordan de kvinnelige informantene regulerer

sine egne uttrykk for følelser og emosjoner. Denne praksisen koples av Connell, R. W. (2000:5) til en konvensjonell, middelklasses, vestlig maskulinitet. Gjennom motstanden mot en offerrolle uttrykker de kvinnelige informantene, i lys av Connells rammeverk, en anerkjennelse av maskuline normer. Det er også interessant hvordan den samme offerrollen som kvinnene tar avstand fra av Ole og Sigurd (1) betraktes som et maktmiddel, muliggjort gjennom #metoo. Dette kan tolkes som et uttrykk for at det har skjedd et skifte moralkulturen, hvor synet og innflytelsen til offerrollen har endret seg, slik Campbell og Manning (2014) hevder.

Sammen med kampanjer som CARE, Gillette og idealet om å være en *kjernekar* viser datamaterialet hvor sentralt en beskyttelse av kvinner er i konstruksjonen av en maskulin identitet. Den maskuline dominansen, ofte beskrevet som naturlig, forbindes av de kvinnelige informantene med fysisk overlegenhet og en disiplinering av følelser. Hos de mannlige informantene koples den fysiske og institusjonaliserte makten først og fremst til et ansvar for kvinner. Dette viser hvor utbredt en norm om at menn skal beskytte kvinner fortsatt er, men er også et uttrykk for at kvinner og menn tilskrives ulike kjønnete handlingsrom.

Samtidig som det etableres et maskulint ansvar for kvinner, markerer mennene i gruppe (1) en avstand til en *helterolle* og «han fyren [...] som går rundt og redder damer på byen». Som Viljars (3) historie viser kan det å beskytte en kvinne bli tolket som et forsøk på å forhindre andre menns seksuelle omgang med henne. Sett i sammenheng med informantenes historier fra russetiden og fadderuken, fremhever dette eksistensen av en maskulin konkurranse om, og objektivisering av kvinner. Funnene viser også hvilken rolle heteroseksuell sex har i etableringen og utfordringen av maskuline bånd (Flood, 2007:339). Selv om fortellingene til informantene avdekker en kultur hvor menn har utnyttet sin maktposisjon for å få tilgang til seksuell omgang med kvinner, argumenterer flere av de mannlige informantene også for at kvinner utnytter en iboende makt. Denne beskrives først og fremst som seksuell, og kommer til uttrykk i de mannlige informantenes antakelser om at kvinner bruker sex som et gode for å «stige i gradene i jobben». Slik tegnes et bilde av mannen som en seksuell aktør, og kvinnen som innehaveren av seksualiteten. Disse rollene tydeliggjøres gjennom utsagn som: «det e bare eg som har lov å si nei» (Kari, 4). Sammen avdekker dette et heteroseksuelt spill som gjensidig begrenser og muliggjør utøvelsen av en kjønnet makt. Empirien har vist at informantene i sine egne holdninger, og refleksjoner over andres, ofte tilskriver menn en mer aktiv rolle enn kvinner. Dermed opererer informantenes gjengivelser langs en heteronormativ mann-aktiv/kvinne-passiv dikotomi. Dette kan ha sammenheng i at flertallet av informantene beskriver seg selv

som heteroseksuelle. Når legning og etnisitet blir diskutert i liten grad, kan dette indikere at informantene og deltakerne i #metoo-debatten hører til en nokså homogen sosial gruppe hvor hvit heteroseksualitet er normen.⁶⁶⁷

Analysen har vist hvor utbredt et heteronormativt perspektiv er blant informantene, og hvordan deres heteroseksuelle relasjoner er strukturert gjennom forhandlinger om underordning og overordning. Det har i kapittel 4 blitt tegnet et bilde av mannen som aktiv, og kvinnen som passiv, en kjønnet dikotomi som på mange måter er forankret i det informantene definerer som *nøkkelmetaforen*.

⁶⁶ Det har i denne studien ikke blitt spurt om etnisitet eller seksuell legning, utover det informantene selv har formidlet. Likevel kan en merke seg at det ved få anledninger ble gitt uttrykk for noe annet en heterofili.

⁶⁷ Dette kan være et funn som styrker Slavoj Žižeks kritikk av #metoo, og dermed støtte hans teori om bevegelsens utforming utelukkende gagnet hvite heteroseksuelle kvinner (RT, 2019).

5 Drøfting og avsluttende diskusjon

Formålet med denne studien har vært å utforske studenters oppfatning av, og erfaringer med, deres seksualkultur, i lys av #metoo. Dette har jeg gjort gjennom problemstillingen: *Hvordan reflekterer unge studenter rundt sine erfaringer med seksuell trakassering, et år etter #metoo-bevegelsen?*

I dette kapittelet skal jeg først å besvare forskningsspørsmålet (1), som omhandler studentenes refleksjoner rundt #metoo. Deretter vil jeg diskutere (2) hvordan tradisjonelle kjønnsroller og heteronormativitet kommer til uttrykk i materialet. Så skal jeg vise til (3) normene og forventningene som eksisterer i informantenes seksualkultur, før jeg til slutt presenterer en avsluttende diskusjon.

5.1 #MeToo og seksuell trakassering

Datamaterialet har vist hvordan #metoo for de kvinnelige informantene symboliserte et oppgjør med en kultur hvor kvinner tidligere har blitt seksuelt vurderte og stemplet som hysteriske. Dermed skapte bevegelsen et rom for å reagere, og utgjorde for flere av informantene et signal om å stå frem med sine historier. Slik har #metoo skapt en ny anerkjennelse av de subjektive erfaringene til de kvinnelige informantene, og bidratt til økt forståelse for at det er subjektet selv som definerer sine personlige (og seksuelle) grenser.

Informanter som Chris (2) forteller hvordan #metoo endelig gav henne et svar på hvorfor hun lenge hadde slitt med angst og depresjon. Også menn fikk et nytt syn på tidligere fortrenge opplevelser. Viljar (3) er en av de som forstod at det han hadde opplevd kanskje var verre enn han først antok. Samtidig antyder informantene i gruppe 4 at kampanjens utforming ble så ekstrem at noen opplevelser følte for harmløse for å dele – de ble sett på som bagateller i forhold til den alvorlige trakasseringen tusenvis av kvinner hadde delt under emneknaggen #metoo.⁶⁸

#MeToo blir ofte presentert som en maktkamp mellom det feminine og det maskuline. Slik argumenterer blant annet den slovenske sosiologen, filosofen og kulturkritikeren Slavoj Žižek (RT, 2019). Han beskylder den øvre middelklassen for å ha utnyttet et #metoo som opprinnelig

⁶⁸ Dette så en særlig i gruppe (4), og sitat til Kari: «[...] for meg så var det ganske kjipt for eg har opplevd noen ting som på en måte eg har følt var utrolig ekkelt, som ikkje kvalifiserer då, på en måte».

skulle hjelpe marginaliserte, afroamerikanske ofre for seksualisert vold, ved å gjenoppta budskapet som et maktmiddel for sin egen klassekamp. Datamaterialet har i kontrast til Žižeks marxistisk inspirerte analyse vist at #metoo, for særlig de mannlige informantene, også handler om en endring av strukturene innad i et maskulint hierarki. Gillette, CARE og kampanjen til Kripos tydeliggjør, sammen med de mannlige informantenes holdninger til maskuline idealer, at en mobilisering mot en skadelig maskulinitet eksisterer både mellom informantene, og på et institusjonelt nivå. Det foreligger, som de mannlige informantene gir uttrykk for, et press på dem til å ta avstand fra, og ansvar for andre menn. Sammen med distanseringen til ‘sinte gutter som ikke får pult’ (INCEL) og ‘hvite menn som pusher 50’ formidler de mannlige informantene et ideal om å fremstå som en ‘moralsk riktig moderne mann’. Dette innebærer også en maskulin dominans og et ansvar som, av kvinner og menn i utvalget, betraktes som naturlig.

Diskusjonene om seksuell trakassering, tydeliggjort gjennom flere personlige historier, viser hvordan trakassering kan fungere som en maskulin ekskluderende praksis. Slik kan seksuell trakassering utgjøre et maskulint grensearbeid som ivaretar en hierarkisk distanse mellom menn og kvinner. Chris (2) og Siljes (4) opplevelser fremhever i denne sammenhengen hvordan målgruppen for en trakasserende handling ikke trenger å være den personen trakasseringen blir rettet mot, men kan være utenforstående og publikum per se. Denne studien har dermed tydeliggjort et viktig aspekt ved seksuell trakassering som ofte blir oversett: trakassering trenger ikke å være rettet mot offeret selv, man kan være del av et større sosialt samspill mellom sosiale aktører. I Chris (2) sitt tilfelle kan trakasseringen hun opplevde i skolegården også utgjøre en del av et maskulint ‘spill’ mellom gutter – en arena for maskulin utprøving. Videre forskning på #metoo må anerkjenne det komplekse sosiale samspillet som foregår både mellom kvinner og menn, og internt mellom kjønnene.

5.2 Tradisjonelle kjønnsroller

Gjennom hele kapittel 4 ble det tydelig at informantene ofte argumenterer langs heteronormative linjer. I intervjuene blir forholdet mellom menn og kvinner betraktet som fra naturen av konfliktfylt, særlig begrunnet i at menn er fysisk dominante og truende for kvinner. Den fysiske dominansen ble av flere informanter koplet til en disiplinering av følelser, en praksis som også kommer til uttrykk hos de kvinnelige informantene. Kvinnene gir dermed uttrykk for en *emphasized femininity* som underordner seg mannens behov, hvor informantene formidler en forventning om å ikke lage drama, og ivareta ryktet til den mannlige trakassøren. Fordi menn er dominante overfor kvinnen, mener de mannlige informantene vider at deres rolle

er å beskytte kvinner. Andre menn, påpekes det, er ikke sensitivt tilstede og forstår ikke at kvinner føler seg krenket tidligere enn menn. Det blir dermed gjort flere henvisninger til en naturlig mannlig aggresjon og mangel på emosjonell forståelse, noe som også kommer til uttrykk i foresatte og læreres betegnelse av mannlig trakassering som 'flørting' og 'lek'. Den maskuline ansvarliggjøringen kan videre tolkes som et uttrykk for eksistensen av patriarkalske normer, hvor det fortsatt er kulturelt forventet av unge menn at de skal beskytte og forsørge kvinner. Dette ansvaret betegnes ved flere tilfeller som naturlig, fordi fysisk styrke gir menn overtaket over kvinner.

Samtidig som mannen tegnes som den dominante og seksuelt aktive, tilskriver de mannlige informantene kvinnene en *seksuell kapital* (Hakim, 2010).⁶⁹ Denne beskrives blant annet som en kollektiv makt kvinner har over menns sosiale status, og har ifølge Sigurd (1) blitt brukt av kvinner for å «kjøpe seg roller» i arbeidslivet. Ser man relasjonen mellom kvinner og menn i lys av begrepet til Hakim (2010), og informantenes beskrivelse av mannen som en naturlig innehaver av makt, tegnes relasjonen som en vekselvirkning mellom maskulin makt og erotisk kapital. Slik uttrykkes det i datamaterialet, sammen med Bøhagen (2018) sin argumentasjon om at kvinner er seg bevisste denne kapitalen, et sammensatt seksuelt spill mellom kvinner og menn – hvor menn anklages for å utnytte sin makt til fordel for seksuell omgang med kvinner, mens spillet av informantene beskrives som et slags kapitalbytte. Argumentasjonen til de mannlige informantene bygger dermed på en antakelse om at menn har en sterkere seksuell

⁶⁹ *Erotisk kapital* er et mye omstridt kapitalbegrep fra den britiske sosiologen Catherine Hakim (2010). Erotisk kapital er ikke medfødt, men en strategisk verdi som kan formes og investeres i. Svakheten ved begrepet er at det bygger på det Hakim definerer som 'the male sexual deficit', og en idé om at kvinner utnytter denne seksuelle mangelen hos menn. Dermed ser teorien kvinnen som et seksuelt objekt, noe mange feminister reagerer på. Begrepet kan likevel være fruktbart, for å studere heteroseksuelle relasjoner mellom kvinner og menn som et bytte av kapital (Bøhagen, 2018), likevel har teorien store mangler og et biologisk forankret utgangspunkt.

trang enn kvinner, og at kvinner utnytter denne trangten strategisk.⁷⁰ Datamaterialet viser videre at de mannlige informantene frykter at en kvinnelig anerkjennelse av maskulin autoritet kan ha ført til at menn har fortsatt å utnytte sine overordnede roller og statusposisjoner. Denne antakelsen viser seg å være forankret i informantenes egne erfaringer fra russetiden og fadderuken, hvor det forekommer et sammensatt seksuelt spill mellom gutter og jenter, faddere og fadderbarn.

Analysen avdekker også eksistensen av en dobbel seksuell standard blant informantene. Denne legger i følge Muehlenhard og McCoy (1991) et press på kvinner til å fremstå som uinteresserte i sex, og et press på menn til å fremstå som seksuelt aktive. Muehlenhard og McCoy understreker hvordan mange kvinner ofte ikke uttrykker et seksuelt samtykke, selv om de velger å ta del i den seksuelle handlingen. Dermed kan den doble seksuelle standarden og de medfølgende heteronormative forventningene svekke bevisstheten om at et nei betyr nei.⁷² Den doble seksuelle standarden kan dermed bidra til at både kvinner og menn opplever uønsket seksuell omgang (Muehlenhard og Cook, 1988).

Fordi #metoo presenterte et bilde av mannen som en overgriper og kvinnen som et offer, mener flere kvinnelige informanter at bevegelsen overså menn som ofre for seksuell trakassering. Datamaterialet har vist hvordan en forståelse av mannen som dominant og aggressiv, uten den samme sensitiviteten som kvinnen har, forsterker dette bildet. Selv om nativismen er død som vitenskapelig program – lever den, som Connell, R. W. og Dowsett (1999:183) skriver, og denne studien har vist, videre som en innflytelsesrik sosial ideologi.

⁷⁰ Denne antakelsen er særlig interessant i lys av Alyssa Milano nylige oppfordring om en kvinnelig sexstreik (Olsson, 2019). Hun gikk i mai ut og ba kvinner nekte menn sex, i protest mot en endring i abortloven i en rekke stater i USA. Hennes oppfordring ble møtt med mye kritikk, blant annet fordi den bygger på et premiss om at det å ikke å ha sex er en straff for menn, men ikke for kvinner. I lys av de mannlige informantenes diskusjoner kan Milanos ytring være et uttrykk for at den *erotiske kapitalen* fortsatt er relevant som analytisk begrep.

⁷¹ Antakelsen om at menn har en sterkere seksuell trang enn kvinner kan en også se i diskusjonene til de kvinnelige informantene, hvor utsagn som «du skal alltid være på» (Kari, 4), tydeliggjør en forventning til en aktiv mannlig seksualitet.

⁷² Hvor viktig budskapet «nei, betyr nei» er, har lenge vært en kjernesak for Amnesty. Se <http://neiernernei.amnesty.no/> for mer informasjon.

5.3 Normer og forventninger

Nøkkelmetaforen kopler de tradisjonelle kjønnsrollene som formidles i fokusgruppene til de seksuelle forventningene studentene opplever i dag. Metaforen kan virke som et uttrykk for at kjønnsrollene har stått på stedet hvil siden den seksuelle frigjøring på 1960-tallet (Gavey, 1992), men funnene må sees i lys av informantenes usikre språk og underliggende distansering til flere av de heteronormative utsagnene. Dette blir særlig tydeliggjort gjennom fnising og forbehold. Dette kan være et tegn på at informantene er bevisste på at deres utsagn ikke er *politisk korrekte* – og være et uttrykk for at det eksisterer en parallell, mer egalitær seksualdiskurs blant studentene. Dette viser også at seksualitet fortsatt er et tabubelagt tema blant studenter i dag.

Det var også interessant hvordan de kvinnelige informantene var langt åpnere om deres seksuelle intensjoner og antakelser. En kjønn ulikhet kommer også til uttrykk i resten av datamaterialet, hvor de mannlige informantene implisitt og eksplisitt formidler en forventning om å omfavne en feministisk diskurs. Det er også verdt å merke seg hvordan flere informanter tilsynelatende er klar over at noen av idealene de formidler er politiske ukorrekte, men likevel deltar i opprettholdelsen av dem. Samtidig som de aktiv forholder seg til de kjønnete forventningene som eksisterer i deres seksualkultur, har datamaterialet dermed vist hvilken rolle informantene selv spiller i reproduseringen av heteronormative idealer.

5.4 Avsluttende diskusjon

Denne studien har gjennom en empirinær tilnærming til feltet, forankret i en sosialkonstruktivistisk teori om kjønn og maskulinitet, vist hvordan det foreligger en rekke kjønnete normer og forventninger til både de mannlige og kvinnelige informanter. Fokusgrupper som metode har vist seg å være en fruktbar inngang til aktørenes subjektive opplevelser og erfaringer. Deres beskrivelser av sosiale arenaer som fadderuken og russetiden har bidratt til å fremheve at studentkulturen som informantene er en del av fortsatt preges av tradisjonelle kjønnsroller og heteronormativitet. Analysen har også tydeliggjort hvordan de sosiale sammenkomstene utgjør en sentral rolle i konstruksjonen av feminine og særlig maskuline identiteter.

Informantene forteller om sammensatte seksuelle relasjoner hvor spillereglene er mange, men ofte utydelige. Den heteroseksuelle relasjonen, som ifølge informantene forekommer mellom kvinner og menn i russetiden og fadderuken, er styrt av mange følelser og behov. Samtidig som

informantene ser verdien av et forbud⁷³ som verner om fadderbarnene, mener de også at det kan oppstå en romantisk relasjon mellom en fadder og et fadderbarn – da er det viktig å anerkjenne at slike kjærlighetsforhold er uløselige knyttet til makt og begjær.

Bruken av Connells (1987) teoretiske rammeverk om den *hegemoniske maskuliniteten* har utgjort en fruktbar tilnærming til feltet. Analysen av datamaterialet har vist at det eksisterer emosjonelt disiplinerende strategier blant både kvinnelige og mannlige informanter, hvor særlig kvinner føler et normativt press på seg til å disiplinere sine følelser, og verne om gjerningspersoner. Kjønn viser seg også å ha en innvirkning på hvordan en trakasserende handling vurderes, hvor trakassering av menn vurderes som mindre alvorlig. Dette begrunnes i biologisk forankrede ulikheter, hvor gutter beskrives som mindre fintfølede og sårbare. Empirien har til slutt vist hvordan en heteroseksualitet opererer i institusjonelle praksiser som fadderuken og russetiden, og hvordan dette har innflytelse på informantenes handlingsrom, som fortsatt preges av kjønne forventinger. Disse sosiale arenaene utgjør også, som analysen har vist, av en homososial konkurranse om og objektivisering av kvinner. Slik beskrives informantene en seksualkultur hvor maskuline praksiser kommer til uttrykk gjennom kvinneundertrykkende, homososiale interaksjoner.

Oppgavens funn antyder at de tradisjonelle kjønnsrollene spiller en sentral rolle i informantenes refleksjoner rundt #metoo. Denne studien tydeliggjør dermed behovet for å anerkjenne de kjønne prosesser som, gjennom heteroseksuelle diskursive praksiser, former relasjonen mellom menn og kvinner til en motsetning, bestående av en aktiv og en passiv part.

⁷³ Her vises det til diskusjonen av et *hookeforbud*, definert i kapittel 3.6.

Litteraturliste

- Alsop, R., Fitzsimons, A. og Lennon, K. (2002). *Theorizing gender: An introduction*: Polity.
- Andreassen, K. M. (2018) – Menn må tørre å kalle hverandre rasshøl. NRK. Hentet fra:
<https://www.nrk.no/kultur/-menn-ma-torre-a-kalle-hverandre-rasshol-1.14314883>
[Lest 04.04.2019].
- Back, L. (1990). *Racist name calling and developing anti-racist initiatives in youth work*:
Centre for Research in Ethnic Relations, University of Warwick Coventry.
- Barbour, R. og Kitzinger, J. (1998). *Developing focus group research: politics, theory and practice*: Sage.
- Bargh, J. A., Raymond, P., Pryor, J. B. og Strack, F. (1995). Attractiveness of the underling:
An automatic power→ sex association and its consequences for sexual harassment and
aggression. *Journal of personality and social psychology*, 68(5), 768.
- Beauvoir, S. d. (1996). *Det annet kjønn*. Oslo: Den norske bokklubben.
- Bendixen, M. og Kennair, L. (2008). Sexual harassment among students and staff in high
school: a result report (Seksuell trakassering blant elever og ansatte i videregående
skole: En resultatrapport). In: Trondheim: Norwegian University of Science and
Technology (NTNU).
- Bendixen, M., Kennair, L. E. og Grøntvedt, T. (2017). *En oppdatert kunnskapsstatus om
seksuell trakassering blant elever i ungdomsskolen og videregående opplæring.
Rapport til Barne- likestillings-, og inkluderingsdepartementet. [An updated status of
knowledge about sexual harassment among students in secondary education. Report
to the Norwegian Ministry of of Children and Equality]*.
- Benson, D. J. og Thomson, G. E. (1982). Sexual harassment on a university campus: The
confluence of authority relations, sexual interest and gender stratification. *Social
Problems*, 29(3), 236-251.
- Berdahl, J. L. (2007). The sexual harassment of uppity women. *Journal of Applied
Psychology*, 92(2), 425-437.
- Berger, P. L. og Luckmann, T. (2011). *Den samfunnsskapte virkelighet*. Bergen: Fagbokforl.
- Bird, S. (1996). *Welcome to the Men's Club: Homosociality and the Maintenance of
Hegemonic Masculinity* (Vol. 10).
- Blaikie, N. (2010). *Designing social research : the logic of anticipation* (2nd ed. ed.).
Cambridge: Polity Press.
- Blumer, H. (1954). What is wrong with social theory? *American sociological review*, 19(1),
3-10.

- Borchorst, A. og Augustin, L. R. (2017). *Seksuel chikane på arbeidsplassen: faglige, politiske og rettlige spor*: Aalborg Universitetsforlag.
- Bourdieu, P. (2000). *Den maskuline dominans*. Oslo: Pax.
- Bråten, M. og Øistad, S. B. (2017). Seksuell trakassering i arbeidslivet: Undersøkelse blant Fellesforbundets medlemmer i hotell og restaurant og Fagforbundets medlemmer i helse og omsorg. Oslo: Fafo-rapport 2017:09.
- Bråten, M. og Øistad, S. B. (2018). Seksuell trakassering i hotellbransjen i Skandinavia: Erfaringer fra tre hoteller i Danmark, Norge og Sverige. Oslo: Fafo-rapport 2018:29.
- Butler, J. (2004). *Undoing Gender*. New York, NY: New York, NY: Routledge.
- Butler, J. (2006). *Gender trouble : feminism and the subversion of identity*. New York: Routledge.
- Bøhagen, H. (2018). Fra blindt begjær til erotisk kapital. *Samtiden*, 126(02), 32-37.
- Campbell, B. og Manning, J. (2014). Microaggression and moral cultures. *Comparative sociology*, 13(6), 692-726.
- Cann, C. (1979). *Sex role and social identity: Achievement and power*. Paper presented at the National Conference on Feminist Psychology, Dallas.
- CARE. (2019) Museet for #forhistoriske holdninger. Hentet fra: <https://forhistoriskeholdninger.no/> [Lest 05.04.2019].
- Carey, M. A. (1994). The group effect in focus groups: planning, implementing, and. *Critical issues in qualitative research methods*, 225.
- Casey, E. A. og Ohler, K. (2011). Being a Positive Bystander: Male Antiviolence Allies' Experiences of "Stepping Up". *Journal of Interpersonal Violence*, 27(1), 62-83.
- Chaillan, P. (2018) Thinking in Alliance: An Interview with Judith Butler. Verso Books. Hentet fra: <https://www.versobooks.com/blogs/3718-thinking-in-alliance-an-interview-with-judith-butler> [Lest 21.11 2018].
- Christensen, K. (1998). I skyggen af Hellevik. Om utfordringer ved at arbeide empirinært. In K. Christensen, E. Jerdal, A. Møen, P. Solvang, og L. J. Syltevik (Eds.), *Prosess og metode*: Sosiologisk forskning som ferdighet.
- Clark, B. E. (2018) #MeToo leader urges focus on systems, not celebrities, to confront sexual violence. Brown University. Hentet fra: <https://news.brown.edu/articles/2018/02/tarana-burke> [Lest 05.12.2018].
- Cleveland, J. N. og Kerst, M. E. (1993). Sexual harassment and perceptions of power: An under-articulated relationship. *Journal of Vocational Behavior*, 42(1), 49-67.
- Connell, R. (2009). *Gender: in world perspective* (2nd ed. ed.). Cambridge: Polity Press.

- Connell, R. (2018) Masculinities. Hentet fra:
http://www.raewynconnell.net/p/masculinities_20.html [Lest 27.11.18].
- Connell, R. W. (1987). *Gender and power : society, the person and sexual politics*.
 Cambridge: Polity Press.
- Connell, R. W. (1992). A very straight gay: Masculinity, homosexual experience, and the
 dynamics of gender. *American sociological review*, 735-751.
- Connell, R. W. (2000). *The men and the boys*: Univ of California Press.
- Connell, R. W. (2005). *Masculinities* (2nd ed. ed.). Cambridge: Polity Press.
- Connell, R. W. og Dowsett, G. (1999). The unclean motion of the generative parts:
 Frameworks in Western thought on sexuality. *Culture, Society and Sexuality: a
 reader. London: University of London*, 179-196.
- Connell, R. W. og Messerschmidt, J. W. (2005). Hegemonic masculinity: Rethinking the
 concept. *19*(6), 829-859.
- Crawford, M. og Popp, D. (2003). Sexual double standards: A review and methodological
 critique of two decades of research. *Journal of sex research*, 40(1), 13-26.
- Darwin, C. (1874). *The Descent of Man, and Selection in Relation to Sex: Reprinted from the
 Second English Edition, Revised and Augmented*: Burt.
- Du Bois, B. (1983). Passionate Scholarship: notes on values, knowing and method in feminist
 social science. Hammersley: The politics of social research. In: Sage Publications:
 London.
- Durkheim, E. (1938). *The Rules of Sociological Methods* (S. A. Solovay og J. H. Mueller,
 Trans.). Chicago, IL: University of Chicago Press.
- F. Fitzgerald, L. (1993). *Sexual harassment: Violence against women in the workplace* (Vol.
 48).
- Fairchild, K. og Rudman, L. A. (2008). Everyday stranger harassment and women's
 objectification. *Social Justice Research*, 21(3), 338-357.
- Fapohunda, T. M. (2014). Gender differences in perceptions and experiences of sexual
 harassment in the workplace.
- Farley, L. (1978). *Sexual shakedown: The sexual harassment of women on the job*: McGraw-
 Hill Companies.
- Ferraro, K. J. og Johnson, J. M. (1983). How women experience battering: The process of
 victimization. *Social Problems*, 30(3), 325-339.

- Fitzgerald, L. F., Gelfand, M. J. og Drasgow, F. (1995). Measuring sexual harassment: Theoretical and psychometric advances. *Basic and Applied Social Psychology*, 17(4), 425-445.
- Fjær, E. G., Pedersen, W. og Sandberg, S. (2015). "I'm Not One of Those Girls": Boundary-Work and the Sexual Double Standard in a Liberal Hookup Context. *Gender & Society*, 29(6), 960-981.
- Flood, M. (2006). Changing men: Best practice in sexual violence education. *Women against violence: an Australian feminist journal*(18), 26-36.
- Flood, M. (2007). Men, Sex, and Homosociality: How Bonds between Men Shape Their Sexual Relations with Women. *Men and Masculinities*, 10(3), 339-359.
- Foucault, M. (1978). *The History of Sexuality. Vol. 1, An Introduction*. Translated by Robert Hurley. *New York: Pantheon*.
- Gagnon, J. H. og Simon, W. (1973). *Sexual conduct: the sources of human sexuality*. *New York: Transaction*.
- Gardner, C. B. (1995). *Passing by: Gender and public harassment*: Univ of California Press.
- Gavey, N. (1992). Technologies and Effects of Heterosexual Coercion. *Feminism & Psychology*, 2(3), 325-351.
- Gerson, K. (1987). What Do Women Want from Men? Men's Influence on Women's Work and Family Choices. In M. S. Kimmel (Ed.), *Changing Men: New Directions in Research on Men and Masculinity*. London: Sage.
- Gillette. (2019) We Believe: The Best Men Can Be | Gillette (Short Film). Youtube. Hentet fra: <https://www.youtube.com/watch?v=koPmuEyP3a0&t=3s> [Lest 04.04.2019].
- Glaser, B. G. og Strauss, A. L. (1967). The discovery of grounded theory: strategies for qualitative theory. *New Brunswick: Aldine Transaction*.
- Grønmo, S. (2011). *Samfunnsvitenskapelige metoder* (4 ed.). Bergen: Fagbokforlaget.
- Hakim, C. (2010). Erotic capital. *European sociological review*, 26(5), 499-518.
- Hansteen, M. N. (2017). *Maskulinitetsfortellinger: En analyse av fortellinger om voldtekt i russetiden*.
- Harper, D. (2002). Talking about pictures: A case for photo elicitation. *Visual studies*, 17(1), 13-26.
- Haukaas, K. (2013) Vær en kjernekar! Aftenposten. Hentet fra: <https://www.aftenposten.no/meninger/sid/i/Kvw3M/Var-en-kjernekar> [Lest 12.04.2019].
- Hawkes, G. (1996). *Sociology of sex and sexuality*: McGraw-Hill Education (UK).

- Hekman, S. (1997). Truth and method: Feminist standpoint theory revisited. *Signs: Journal of Women in Culture and Society*, 22(2), 341-365.
- Herek, G. M. (2004). Beyond "homophobia": Thinking about sexual prejudice and stigma in the twenty-first century. *Sexuality Research & Social Policy*, 1(2), 6-24.
- Holland, J., Ramazanoglu, C. og Thomson, R. (1996). In the same boat? The gendered (in) experience of first heterosex. In D. Richardson (Ed.), *Theorising Heterosexuality: Telling it straight* (pp. 143-160). Buckingham: Open University Press.
- hooks, b. (2000). *Feminism is for everybody: Passionate politics*: Pluto Press.
- Ilies, R., Hauserman, N., Schwochau, S. og Stibal, J. (2003). Reported incidence rates of work-related sexual harassment in the United States: using meta-analysis to explain reported rate disparities. *Personnel Psychology*, 56(3), 607-631.
- Isaacs, D. (2018). Sexual harassment. 54(4), 341-342.
- Jaworski, A. (1993). *The Power of Silence: Social and Pragmatic Perspectives* (Vol. 1). Newbury Park, California: SAGE Publications, Inc.
- Kessler, S. J., Ashenden, D. J., Connell, R. W. og Dowsett, G. W. (1982). Ockers and disco-maniacs. *Sydney, Australia: Inner City Education Center*.
- Kimmel, M. S. (2008). *Guyland : the perilous world where boys become men*. New York: HarperCollins.
- Kleppe, B. (2010). Skuespillere og seksuell trakassering: resultater av en surveyundersøkelse fra 2010. *Telemarksforskning*.
- Kvale, S. og Brinkmann, S. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju* (T. M. Anderssen og J. Rygge, Trans. 3. utg., 2. oppl. ed.). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Kvistad, O. N. og Juva, E. S. (2018) NTNU-studenter innfører «hookeforbud» i fadderuka. NRK. Hentet fra: <https://www.nrk.no/trondelag/ntnu-studenter-innforer-hookeforbud-i-fadderuka-1.14164484> [Lest 23.01.2019].
- Lenton, R., Smith, M. D., Fox, J. og Morra, N. (1999). Sexual harassment in public places: Experiences of Canadian women. *Canadian Review of Sociology/Revue canadienne de sociologie*, 36(4), 517-540.
- Lindsey, L. L. (2011). *Gender roles: a sociological perspective* (5th ed. ed.). Boston: Prentice Hall.
- Lippman, J. R. og Campbell, S. W. (2014). Damned If You Do, Damned If You Don't...If You're a Girl: Relational and Normative Contexts of Adolescent Sexting in the United States. *Journal of Children and Media*, 8(4), 371-386.
doi:10.1080/17482798.2014.923009

- Lips, H. M. (1991). *Women, men, and power*: Mayfield Publishing Co.
- Logan, L. S. (2015). Street harassment: Current and promising avenues for researchers and activists. *Sociology Compass*, 9(3), 196-211.
- Lorentzen, J. og Mühleisen, W. (2006). *Kjønnsforskning: en grunnbok*: Universitetsforl.
- Losnedal, F. E. W. (2018). *Samtidens forventninger til jenter. En komparativ studie av jenter i to ulike utdannings situasjoner*. The University of Bergen,
- Lyman, P. (1987). The fraternal bond as a joking relationship: A case study of the role of sexist jokes in male group bonding. In *Changing men: New directions in research on men and masculinity*. (pp. 148-163). Thousand Oaks, CA, US: Sage Publications, Inc.
- MacKinnon, C. A. (1979). *Sexual harassment of working women: A case of sex discrimination*: Yale University Press.
- Martin, P. Y. (1998). Why can't a man be more like a woman? Reflections on Connell's masculinities. *Gender & Society*, 12(4), 472-474.
- Martin, P. Y. (2001). Mobilizing Masculinities': Women's Experiences of Men at Work. *Organization*, 8(4), 587-618.
- McDonald, P. (2012). Workplace sexual harassment 30 years on: A review of the literature. *International Journal of Management Reviews*, 14(1), 1-17.
- McDonald, P. og Charlesworth, S. (2015). Workplace sexual harassment at the margins. *Work, Employment and Society*, 30(1), 118-134.
- McLaughlin, H., Uggen, C. og Blackstone, A. (2012). Sexual harassment, workplace authority, and the paradox of power. *American sociological review*, 77(4), 625-647.
- Milhausen, R. R. og Herold, E. S. (1999). Does the sexual double standard still exist? Perceptions of university women. *Journal of sex research*, 36(4), 361-368.
- Mills, M., Van de Bunt, G. G. og De Bruijn, J. (2006). Comparative research: Persistent problems and promising solutions. *International Sociology*, 21(5), 619-631.
- Montemurro, B. (2003). Not a laughing matter: Sexual harassment as "material" on workplace-based situation comedies. *Sex Roles*, 48(9-10), 433-445.
- Morgan, D. L. (1996). Focus groups. *Annual Review of Sociology*, 22(1), 129-152.
- Morgan, D. L. (1997). *Focus groups as qualitative research* (2nd ed. ed. Vol. vol. 16). Thousand Oaks, Calif: Sage Publications.
- Mortensen, E., Egeland, C., Gressgård, R., Holst, C., Jegerstedt, K., Rosland, S. og Sampson, K. (2008). *Kjønnsteori*, Oslo: Gyldendal akademisk.
- Muehlenhard, C. L. og Cook, S. W. (1988). Men's self-reports of unwanted sexual activity. *Journal of sex research*, 24(1), 58-72.

- Muehlenhard, C. L. og McCoy, M. L. (1991). Double standard/double bind: The sexual double standard and women's communication about sex. *Psychology of Women Quarterly*, 15(3), 447-461.
- NESH. (2016). *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi*. Oslo: Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora (NESH).
- O'Donohue, W., Downs, K. og Yeater, E. A. (1998). Sexual harassment: A review of the literature. *Aggression and Violent Behavior*, 3(2), 111-128.
- Olsson, S. V. (2019) Skuespiller ber kvinner nekte sex for å stoppe abortlov. NRK. Hentet fra: <https://www.nrk.no/urix/skuespiller-alyssa-milano-ber-kvinner-nekte-sex-for-a-stoppe-abortlov-1.14547830> [Lest 13.05.19].
- Olsson, S. V. og Zondag, M. H. W. (2018) Når kan kollegaen din få sparken? NRK. Hentet fra: <https://www.nrk.no/kultur/nar-kan-kollegaen-din-fa-sparken-1.13867639> [Lest 06.02.2019].
- Ozkazanc-Pan, B. (2018). On agency and empowerment in a #MeToo world. *Gender, Work & Organization*.
- Pappas, S. (2019) APA issues first-ever guidelines for practice with men and boys. American Psychological Association. Hentet fra: https://www.apa.org/monitor/2019/01/ce-corner.aspx?utm_content=1546300435&utm_medium=social&utm_source=twitter [Lest 14.01 2019].
- Paulsson, L. (2005). «Hon såg mig som en man, liksom»: Unga mäns identitetsskapande i heterosexuella relationer. In T. Johansson (Ed.), *Manlighetens omvandlingar: ungdom, sexualitet och kön i heteronormativitetens gränstrakter* Göteborg: Daidalos.
- Pearse, R. og Connell, R. (2016). Gender norms and the economy: Insights from social research. *Feminist Economics*, 22(1), 30-53.
- Pedersen, F. H. (2018). Unnskyldninger uten forsoning. *Samtiden*, 126(02), 84-97.
- Personopplysningsloven. (2018) Lov om behandling av personopplysninger (LOV-2000-04-14-31). Hentet fra: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2018-06-15-38> [Lest 10.02.2019].
- Pina, A., Gannon, T. A. og Saunders, B. (2009). An overview of the literature on sexual harassment: Perpetrator, theory, and treatment issues. *Aggression and Violent Behavior*, 14(2), 126-138.
- Pryor, J. B. og Meyers, A. B. (2000). Men Who Sexually Harass Women.

- Quick, J. C. og McFadyen, M. (2017). Sexual harassment: Have we made any progress? *Journal of occupational health psychology*, 22(3), 286.
- Quinn, B. A. (2000). The paradox of complaining: Law, humor, and harassment in the everyday work world. *Law & Social Inquiry*, 25(4), 1151-1185.
- Quinn, B. A. (2002). Sexual harassment and masculinity: The power and meaning of "girl watching". *Gender & Society*, 16(3), 386-402.
- Ragin, C. C. og Becker, H. S. (1992). *What is a case? : exploring the foundations of social inquiry*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Reinicke, K. (2018). Mænd der krænker kvinder: Refleksioner i kølvandet på #Metoo. *Samfundslitteratur*.
- Rosenberg, T. (2002). *Queerfeministisk agenda*. Stockholm: Atlas.
- RT. (2019) Slavoj Zizek on #MeToo movement. How to Watch the News, episode 02 [VIDEO]. Russia Today. Hentet fra: https://www.youtube.com/watch?v=ai_UAPaoEW4 [Lest 26.02.2019].
- Sandberg, S., Larsen, C. J. og Pedersen, W. (2004). «Hvis hun er fornøyd, så blir jeg det også»—Unge menn, maskulinitet og seksualitet. *Sosiologisk tidsskrift*, 12(04), 299-322.
- Sasaki, M. (2004). Comparative Research. In M. S. Lewis-Beck, A. Bryman, og T. F. Liao (Eds.), *The SAGE Encyclopedia of Social Science Research Methods* California: Thousand Oaks.
- Sedgwick, E. K. (2015). *Between men: English literature and male homosocial desire*: Columbia university press.
- Smith-Rosenberg, C. (1972). The hysterical woman: Sex roles and role conflict in 19th-century America. *Social Research*, 652-678.
- Smithson, J. (2000). Using and analysing focus groups: limitations and possibilities. *International journal of social research methodology*, 3(2), 103-119.
- Smithson, J. (2008). Focus groups. In P. Alasuutari, Bickman, L., & Brannen, J. (Ed.), *The SAGE handbook of social research methods* (pp. 357-370). London: SAGE.
- Smithson, J. (2012). Focus Grups. In L. B. P. Alasuutari, J. Brannen (Ed.), *The SAGE Handbook of Social Research Methods* (pp. 357-370). London: Sage.
- Stene, Ø. (2018). Fra feminisme til aktivisme til populisme. *Samtiden*, 126 (02), 10-17.
- Stockdale, M. S., Visio, M. og Batra, L. (1999). The sexual harassment of men: Evidence for a broader theory of sexual harassment and sex discrimination. *Psychology, Public Policy, and Law*, 5(3), 630-664.
- Stokowski, M. (2016). *Untenrum frei*: Rowohlt Verlag GmbH.

- Sue, D. W. (2010). *Microaggressions in everyday life: Race, gender, and sexual orientation*: John Wiley & Sons.
- Syltevik, L. J. (1992). Å ta de utforskedes perspektiv. *Sosiologisk tidsskrift*, 1.
- Sørli, A. (2018). #Metoo trenger et skeivt blikk. *Samtiden*, 126 (02), 50-55.
- Tangri, S. S., Burt, M. R. og Johnson, L. B. (1982). Sexual harassment at work: Three explanatory models. *Journal of social Issues*, 38(4), 33-54.
- Thomson, M. (2002). Boys will be Boys: Addressing the Social Construction of Gender. In F. Cleaver (Ed.), *Masculinities matter!: Men, gender and development* (pp. 166-185): Zed Books.
- Tjora, A. (2013). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis* (2. utg. ed.). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Uggen, C. og Blackstone, A. (2004). Sexual harassment as a gendered expression of power. *American sociological review*, 69(1), 64-92.
- Vera-Gray, F. (2016). *Men's Intrusion, Women's Embodiment: A critical analysis of street harassment*: Routledge.
- Warner, R. (1978). The diagnosis of antisocial and hysterical personality disorders: An example of sex bias. *Journal of Nervous and Mental Disease*.
- Weiss, K. G. (2009). "Boys will be boys" and other gendered accounts: An exploration of victims' excuses and justifications for unwanted sexual contact and coercion. *Violence Against Women*, 15(7), 810-834.
- Wesselmann, E. D. og Kelly, J. R. (2010). Cat-calls and culpability: Investigating the frequency and functions of stranger harassment. *Sex Roles*, 63(7-8), 451-462.
- Wexler, L., Robbennolt, J. K. og Murphy, C. (2018). #MeToo, Times Up, and Theories of Justice. *SSRN Electronic Journal*.
- Wiklund, M., Danielsson, U., Strömbäck, M. og Bengs, C. (2015). *Dissonanser och möjligheter: i ljuset av genus, normativitet och samhällets individualisering*.

Vedlegg

Vedlegg 1: Invitasjon til forskningsprosjekt

Invitasjon til forskningsprosjekt

Hei,

Jeg er masterstudent ved Sosiologisk Institutt, Universitetet i Bergen. For tiden skriver jeg en masteroppgave om #MeToo. I forbindelse med dette er jeg interessert i å intervjuere studenter om #MeToo-kampanjen. Det er en fordel om du har kjennskap til/nylig har tatt del i fadderuken i Bergen.

Høres dette ut som noe du/dere kunne dere tenke dere å være med på? Da kan dere kontakte meg her på Facebook eller sende en e-post til: torethie@gmail.com.

Mvh

Tore H. Thiesen

Vedlegg 2: Informasjonsskriv

Vil du delta i forskningsprosjektet «#MeToo i akademia»?

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å undersøke studenter sine erfaringer med #MeToo. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Formålet med dette prosjektet er å undersøke studenter i Bergen sine erfaringer med #MeToo-kampanjen. Problemstillingen vil omhandle kjønnets betydning for oppfatningen av uønsket seksuell oppmerksomhet.

Prosjektet er knyttet til en masteravhandling ved Sosiologisk Institutt – Universitetet i Bergen.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Det er Universitetet i Bergen som institusjon som er ansvarlig for dette prosjektet.

Prosjektansvarlig er Tore H. Thiesen.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Du får spørsmål om å delta fordi du har takket ja til å ta del i gruppeintervju om #MeToo via Facebook eller på e-post. Utvalget består delvis av informanter trukket fra egne nettverk og informanter som har vist egeninteresse til å delta i prosjektet.

Hva innebærer det for deg å delta?

Deltakelse i prosjektet innebærer å delta på et gruppeintervju på 60-120 minutter. I løpet av intervjuet vil du sammen med 3-5 andre studenter diskutere spørsmål rundt #MeToo.

Personlige erfaringer med seksuell trakassering vil bli diskutert under gruppeintervjuene. Alle deltakerne vil være på din alder. Gruppene deles i to slik at kvinner og menn vil bli plasserte i to adskilte grupper.

Intervjuet vil bli tatt opp på lydopptaker og lagres i maksimum et år etter at intervjuet er fullført. Opplysningene som samles inn lagres elektronisk, men vil bli transkriberte slik at de

individuelle svarene ikke kan spores tilbake til informanten. Spørsmålene dere vil bli stilt har på forhånd blitt gjort tilgjengelig for dere, enten elektronisk eller skriftlig.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle opplysninger om deg vil også da bli anonymiserte. Det vil ikke få noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke ønsker å delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

Det er kun prosjektansvarlig selv (*Ann Elise Widding Isaksen*, UiB) og masterstudent (*Tore H. Thiesen*, UiB) som vil ha tilgang til informasjonen dere opplyser om under intervjuet. Alle personopplysninger vil bli oppbevarte i krypterte dokumenter. All informasjon som innsamles under intervjusituasjonen vil kodes slik at de ikke viser tilbake til din identitet.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Prosjektet skal avsluttes innen 1. Juli 2019. Både personopplysninger og opptak fra intervjuene vil bli slettet etter prosjektets slutt.

Datamaterialet anonymiseres før publisering.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg,
- å få rettet personopplysninger om deg,
- få slettet personopplysninger om deg,
- få utlevert en kopi av dine personopplysninger (dataportabilitet), og
- å sende klage til personvernombudet eller Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra Universitetet i Bergen har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

Universitetet i Bergen

Masterstudent – Tore H. Thiesen, på epost (torethie@gmail.com) eller telefon: 91 35 16 00.

Prosjektansvarlig – Ann Elise Widding Isaksen, på epost (Lise.Isaksen@uib.no) eller på telefon: 55 58 91 57.

Vårt personvernombud – Janecke Helene Veim, på epost (Janecke.Veim@uib.no) eller på telefon: 930 30 721.

Med vennlig hilsen

Prosjektansvarlig
Ann Elise Widding Isaksen

Student
Tore H. Thiesen

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet «#MeToo i academia» og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

å delta i gruppeintervju om #MeToo

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet, ca. 1. juli 2019.

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg 3: Intervjuguide

Intervjuguide

Før vi starter

Jeg vil minne om at det til enhver tid er lov til å trekke seg fra intervjuet, eller la være å besvare et spørsmål. Dere må gjerne benytte dere av penn og papir til å notere noen tanker om spørsmålet før dere besvarer det.

#MeToo

Hva tenker dere når dere hører ordet #MeToo?

Hvordan opplevde dere #MeToo?

Hvordan har #MeToo påvirket dere?

Hvorfor, tror dere, oppstod #MeToo-bevegelsen?

Føler dere på forventninger knyttet til deres kjønn etter MeToo?

Har MeToo-kampanjen vært vellykket?

Er dere mer bevisst deres oppførsel rettet mot andre etter MeToo?

Seksuell trakassering

Hvordan definerer dere seksuell trakassering?

Er det å bruke kjønnsbestemte skjellsords (døme: homo, hore.. etc.) seksuell trakassering?

Har dere opplevd seksuell trakassering?

Hvor?

Hvem ville dere ha kontaktet dersom dere ble seksuelt trakassert?

En venn? Hvorfor?

Ville dere ha varslet noen om en annen person ble seksuelt trakassert?

Hvor går grensen, hva er reglene?

Kan man spøke med seksuell trakassering? Hva med i en lukket gruppe (til dømes garderobesnakk)?

Spiller gutter og menn en annen rolle enn kvinner og jenter i kampen mot seksuell trakassering? Om ja, hvordan?

Hva burde være konsekvensen for seksuell trakassering?

Er skolen, universitetet eller arbeidsplassen gode nok på å informere om retningslinjene ved seksuell trakassering?

Har en tidligere opplevelse blitt oppfattet som seksuell trakassering i etterkant av #MeToo?

Er det forskjell på seksuell trakassering og uønsket seksuell oppmerksomhet?

Hvordan kan vi unngå seksuell trakassering i fadderuken, på arbeidsplassen eller studiet?

Hva tenker dere om et hookeforbud mellom fadder og fadderbarn?

Avslutning

Er det noe viktig jeg ikke har spurt om?

Case

Jeg skal nå presentere noen case for å diskutere hvorvidt sakene omhandler seksuell trakassering eller ikke.

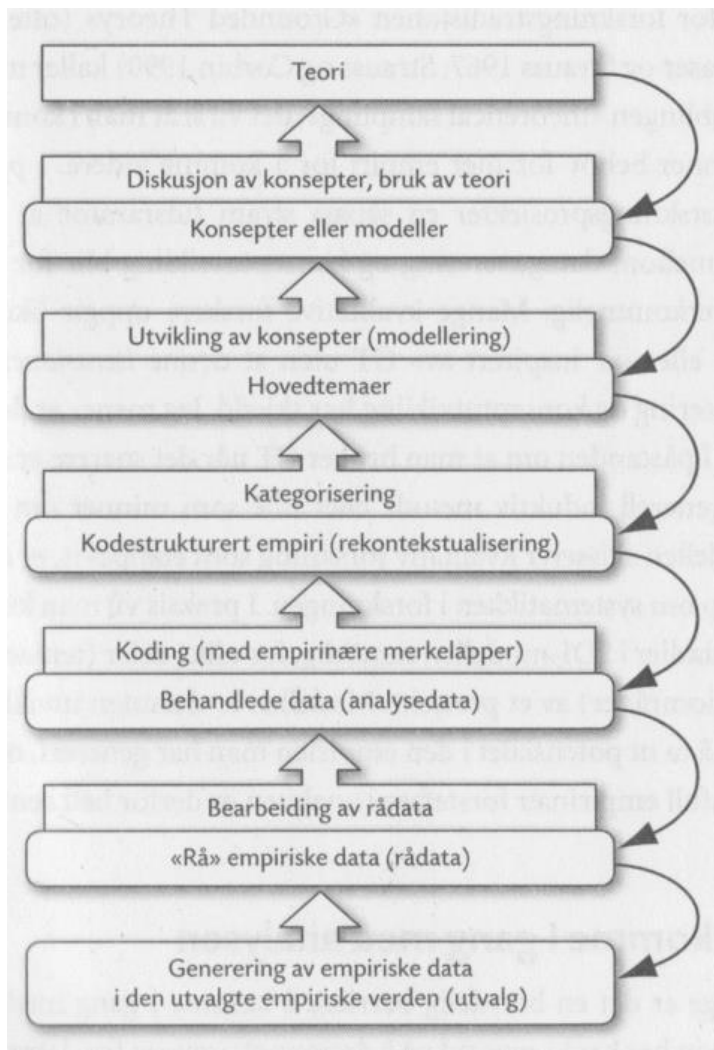
Tomas og Per er på julebord. Tomas kysser Per på kinnet. Etter denne episoden begynner Per å kalle Tomas for «homo». Kollegaer sier de oppfatter situasjoner og hendelser mellom de to som mobbing. Per blir oppsagt, men går til retten fordi han mener oppsigelsen er usaklig.

Hvem har trakassert hvem?

Bernt er i 60-årene og jobber i et sikkerhetsfirma. Trude er vaktlederen hans. En dag sitter Bernt med buksebeina trukket opp, i strid med uniformsreglementet. «Håper det ikke blir for mye mann for deg, sånn at du dåner, og hvis du gjør det så kan jeg bare bære deg opp på et hemmelig rom» sier Bernt til Trude. En annen dag står han i heisen sammen med Trude og flere andre. I heisen begynner Bernt å kneppe opp skjorteknappene sine. Han henvender seg til Trude, knepper opp skjorten og spør om hun «vil se mer». Hvilken av episodene vil du karakterisere som trakasserende?

Tone er ansatt i et salgssfirma med mye festing. På salgsmøter bor alle ansatte på hotell, og på kveldene drikkes det en del alkohol. Flere ansatte tar bilder, og noen av disse kan være utfordrende og ha et seksualisert innhold. Bildene blir senere vist på storskjerm og lagt ut på selskapets server som alle de ansatte har tilgang til. Noen av bildene var av Tone. Tone tar ikke opp saken der og da, men flere år senere havner saken i retten da hun mener å ha krav på erstatning. Tone mener at hun har vært utsatt for seksuell trakassering. Mener du hun har blitt utsatt for seksuell trakassering?

Vedlegg 4: SDI: Stegvis-deduktive induktive metode

Figur 2 - SDI: Stegvis-deduktive induktive metode. Hentet fra Tjora (2013:175)